

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

PŘÍLOHY K DISERTAČNÍ PRÁCI

2016

Barbora Loudová Stralczynská

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

PŘÍLOHY K DISERTAČNÍ PRÁCI

Současné reformy institucionální předškolní výchovy ve Spolkové republice
Německo

Current reforms of institutional pre-school education in the Federal Republic of
Germany

Barbora Loudová Stralczyńska

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Uhlířová, CSc.
Studijní program: Pedagogika
Studijní obor: Pedagogika – primární pedagogika

OBSAH

Příloha 1 Okruhy otázek pro polostrukturované rozhovory s experty a řídicími pracovníky v oblasti předškolního vzdělávání.....	5
Příloha 2 Geografické rozložení spolkových zemí v Německu	7
Příloha 3 Počet předškolních zařízení v Německé říši v roce 1910	8
Příloha 4 Počet předškolních zařízení pro děti ve věku od 3 do 6 let v jednotlivých spolkových zemích SRN v letech 1950–1980.....	8
Příloha 5 Počet míst v předškolních zařízeních na 100 dětí ve věku od 3 do 6 let v jednotlivých spolkových zemích SRN v letech 1950–1980.....	9
Příloha 6 Vývoj zabezpečení míst v předškolních zařízeních pro děti od 3 do 6 let v letech 1965–2004 dle regionů SRN	9
Příloha 7 Děti v zařízeních institucionální a neinstitutcionální péče podle typu zřizovatele, věku dětí a místa v roce 2006	10
Příloha 8 Děti v zařízeních institucionální a neinstitutcionální péče podle typu zřizovatele, věku dětí a místa v roce 2013	12
Příloha 9 Zařízení institucionální péče podle věku přijímaných dětí, typu zařízení a spolkové země v roce 2013	14
Příloha 10 Zařízení institucionální péče podle typu zařízení a skupiny spolkových zemí v letech 2006–2013.....	15
Příloha 11 Poměrná účast komunálních orgánů, spolkových zemí a rodičů na financování předškolních zařízení v roce 2010	16
Příloha 12 Osoby zajišťující neinstitutcionální péči o dítě podle počtu dětí v péči v roce 2013	17
Příloha 13 Účast dětí na institucionální a neinstitutcionální péči podle věku v letech 2006 a 2013	17
Příloha 14 Účast dětí do 3 let na institucionální a neinstitutcionální péči podle správních obvodů	18
Příloha 15 Přehled platných zemských zákonů k předškolnímu vzdělávání.....	19
Příloha 16 Schéma průběhu adaptace dítěte podle Berlínského modelu.....	21
Příloha 17 Schéma dialogicky se rozvíjejících interakčních procesů	22
Příloha 18 Přehled bibliografických záznamů k vzdělávacím plánům spolkových zemí Německa	23
Příloha 19 Pojmenování vzdělávacích oblastí ve vzdělávacích plánech spolkových zemí.....	24
Příloha 20 Komparace vybraných aspektů ve vzdělávacích plánech jednotlivých spolkových zemí ...	25
Příloha 21 Výchovně-vzdělávací cíle ve vzdělávacích plánech spolkových zemí – vymezení, rozdělení a vztah k sociálním a etickým aspektům.....	32
Příloha 22 Evaluační škála OECD (2012) pro kurikulární dokumenty, standardy a orientační nařízení	35
Příloha 23 Organizační podmínky pro pedagogickou práci podle konceptu situační přístup (<i>Situationsansatz</i>).....	36
Příloha 24 Koncept situační přístup (<i>Situationsansatz</i>) – 16 základních pedagogických principů.....	37

Příloha 25 Koncept situačně orientovaný přístup (<i>Situationsorientierter Ansatz</i>) – 7 následných kroků při plánování a realizaci projektu	40
Příloha 26 Případová studie předškolního zařízení v Berlíně pracujícího podle konceptu situační přístup (<i>Situationsansatz</i>)	42
Příloha 27 Fotografická dokumentace z předškolního zařízení (A) v Drážďanech pracujícího podle konceptu otevřené předškolní zařízení (<i>Offener Kindergarten</i>)	56
Příloha 28 Fotografická dokumentace z předškolního zařízení (B) v Drážďanech pracujícího podle konceptu otevřené předškolní zařízení (<i>Offener Kindergarten</i>)	64
Příloha 29 Příklad schémat používaných v praxi předškolních zařízení pracujících podle konceptu Early Excellence	70
Příloha 30 PLOD tabulka	72
Příloha 31 Klasifikace schémat podle Chris Athey	73
Příloha 32 Podíl dětí do 3 let v institucionální péči v letech 2005–2011 podle zemí EU	74
Příloha 33 Podíl dětí s předčasným a opožděným zahájením primárního vzdělávání mezi školními lety 1995/1996 a 2012/2013	75
Příloha 34 Podíl dětí s předčasným zahájením povinného vzdělávání podle spolkových zemí mezi školními roky 2000/01 až 2012/13	76
Příloha 35 Podíl dětí s odkladem školní docházky podle spolkových zemí mezi školními roky 2000/01 až 2012/13	77
Příloha 36 Příklad podnětů pro podporu spolupráce předškolního zařízení a školy – harmonogram spolupráce podle vzdělávacího plánu Dolního Saska	78
Příloha 37 Případová studie – jazyková diagnostika dítěte a rámcové podmínky pro poskytování jazykové podpory ve spolkové zemi Berlín	80
Příloha 38 Případová studie – jazyková diagnostika dítěte a rámcové podmínky pro poskytování podpůrného programu ve spolkové zemi Braniborsko	85
Příloha 39 Případová studie – jazyková diagnostika dítěte a rámcové podmínky pro poskytování jazykové podpory ve spolkové zemi Sasko-Anhaltsko	87
Příloha 40 Sledování jazykového rozvoje dětí a podpůrná opatření v jednotlivých spolkových zemích v roce 2014	89
Příloha 41 Testování jazykové úrovně dětí a dětí s diagnostikovanou potřebou zvláštní jazykové podpory v letech 2008 a 2012	91
Příloha 42 Vývoj počtu žádostí o azyl v Německu v letech 1953–2015	95
Příloha 43 Pečovatelé podle typu kvalifikace a počtu dětí v péči v roce 2014	96
Příloha 44 Aktuální výše tarifních tříd a tarifní zařazení pedagogických pracovníků v předškolních zařízeních	97
Příloha 45 Návrh investic na jednotlivých úrovních celoživotního vzdělávání	100
Příloha 46 Podíl dětí v neformální péči podle věkové skupiny dětí a země v roce 2010	101

PŘÍLOHY

Přílohy obsahují výsledky analýzy a rešerše autorky. Přílohy jsou řazeny v pořadí, které odpovídá chronologii odkazů v hlavním textu práce. Uváděná statistická data byla převzata především z dokumentů zveřejněných *Spolkovým úřadem pro statistiku* (Bundesamt für Statistik) a ze statistických podkladů *Zprávy o vzdělávání v Německu* (DIPF, 2014).

Příloha 1 Okruhy otázek pro polostrukturované rozhovory s experty a řídicími pracovníky v oblasti předškolního vzdělávání

Otázky byly primárně směřovány na experty v oblasti předškolního vzdělávání a na řídicí pracovníky předškolních zařízení. Dále byly pokládány také pedagogům navštívených předškolních institucí. U nich byl však zvolen jiný postup – otázky nebyly zpravidla kladeny uceleně v jednom rozhovoru, ale průběžně během pobytu autorky v daném zařízení, podle vhodnosti okolních podmínek. V rozhovorech s pedagogy formulovala autorka otázky více ve vztahu k praxi než k celkovému systémovému nastavení, protože průběh rozhovorů ukázal na rozdílnou orientaci expertních pracovníků, řídicích pracovníků a pedagogů v problematice předškolního vzdělávání na zemské a národní úrovni.

Okruhy otázek proto byly formulovány následovně:

1. Jak hodnotíte rámcové podmínky předškolního vzdělávání v Německu a ve Vaší spolkové zemi? Co považujete za spíše pozitivní a spíše negativní aspekty/jevy? (kurikulární dokumenty, financování, specifické regulace a podmínky v dané spolkové zemi apod.)
2. Jaký je Váš pohled na přiřazení předškolního stupně (ISCED 0), resp. celé institucionální péče¹ k sociálnímu a/nebo vzdělávacímu sektoru?
3. Jak by měly být strukturovány/pojaty² první roky institucionální výchovy a vzdělávání? (předškolní vzdělávání a přechod na primární školu)
4. Co jsou podle Vás největší současné výzvy předškolního vzdělávání v Německu / ve Vaší spolkové zemi?
5. Jaké reformy či změny považujete v současné době za potřebné/nevyhnutelné/důležité v předškolním vzdělávání v Německu / ve Vaší spolkové zemi? Jak si představujete další vývoj předškolního vzdělávání v Německu/ve Vaší spolkové zemi?
(očekávaný vs. ideální scénář vývoje)

---

¹ Používán pojem *Elementarbereich* nebo *frühpädagogischer Bereich*.

² Použito sloveso *gestalten*.

6. Jak a na jaké úrovni by měli být vzdělávání pedagogové pro předškolní instituce (řídící pracovníci, pedagogové)?
7. Jaké současné pedagogické koncepty považujete za vhodné pro předškolní vzdělávání v Německu/ve Vaší spolkové zemi?
8. Jak se podle Vás daří integrace a podpora dětí se sociálním znevýhodněním v předškolním vzdělávání v Německu/ve Vaší spolkové zemi? Jaká aktuální opatření vnímáte jako funkční a jaká další opatření byste přivítal/a?

Příloha 2 Geografické rozložení spolkových zemí v Německu

Tzv. východní spolkové země, tj. spolkové země bývalé NDR, jsou: Meklenbursko – Přední Pomořansko, Braniborsko, Sasko-Anhaltsko, Sasko, Durynsko a východní část Berlína.

Příloha 3 Počet předškolních zařízení v Německé říši v roce 1910

Počet předškolních zařízení a dětí i nabídka míst na 100 dětí ve věku od 3 do 6 let kolem roku 1910 v Císařství německém			
Spolková země	Počet zařízení	Počet dětí v předškolních zařízeních	Počet míst na 100 dětí
Bádensko (1910)	683	58 444	38
Württembersko (1907)	519	41520*	23,5*
Bavorsko (1909/1910)	773	68 872	14
Sasko (1911)	302	15 566	5
Prusko (1912/1913)	4 488	336600**	11,5**
Alsasko-Lotrinsko (1910)	494	37 608	31
Německá říše	7 259	558 610	13
* Při předpokládaném počtu 80 dětí na zařízení.			
** Při předpokládaném počtu 75 dětí na zařízení.			

Zdroj: Erning, Neumann, Reyer, 1987b, s. 30.

Příloha 4 Počet předškolních zařízení pro děti ve věku od 3 do 6 let v jednotlivých spolkových zemích SRN v letech 1950–1980

Počet míst v předškolních zařízeních pro děti od 3 do 6 let (<i>Kindergarten</i>)							
Spolková země	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980
Bádensko-Württembersko	-	200 348	221 511	252 277	305 327	325 661	302 466
Bavorsko	117 747	135 768	149 021	166 154	188 911	227 850	218 427
Berlín (SRN)	-	-	14 022	18 529	19 650	25 301	26 988
Brémy	-	-	-	5 455	8 288	13 669	10 897
Hamburk	10 273	12 871	14 092	15 282	24 097	28 831	20 849
Hesensko	63 451	71 322	68 034	81 035	101 228	148 696	152 807
Dolní Sasko	31 376	39 431	43 758	51 449	71 570	121 685	117 477
Severní Porýní – Vestfálsko	186 671	201 596	211 821	249 464	298 698	421 355	375 491
Porýní-Falcko	53 011	63 609	70 610	77 781	86 692	99 601	102 754
Sársko	-	-	15 924	26 128	29 583	29 705	29 721
Šlesvicko-Holštýnsko	-	10 299	9 894	11 875	18 071	33 422	35 831
Spolková republika Německo	604 698	749 195	817 619	952 875	1 160 736	1 478 856	1 393 708

Zdroj: Erning, Neumann, Reyer, 1987b, s. 36.

Příloha 5 Počet míst v předškolních zařízeních na 100 dětí ve věku od 3 do 6 let v jednotlivých spolkových zemích SRN v letech 1950–1980

Počet míst v předškolních zařízeních (<i>Kindergarten</i>) na 100 dětí ve věku od 3 do 6 let v jednotlivých spolkových zemích SRN							
Spolková země	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980
Bádensko-Württembersko	-	62,8	60,4	56,9	65,6	91,0	107,0
Bavorsko	32,3	33,4	34,2	32,1	36,0	57,0	68,0
Berlín (SRN)	-	-	28,6	27,7	27,0	45,1	55,0
Brémy	-	-	-	15,4	23,6	58,0	62,0
Hamburk	-	-	-	22,0	32,3	60,6	55,0
Hesensko	39,8	37,0	33,6	33,4	39,6	75,7	96,0
Dolní Sasko	11,8	13,1	14,5	14,6	19,0	42,2	54,0
Severní Porýní – Vestfálsko	28,1	24,2	22,0	23,0	26,5	48,3	77,0
Porýní-Falcko	50,8	38,4	39,2	40,6	47,2	74,8	100,0
Sársko	-	-	-	43,0	52,9	88,1	105,0
Šlesvicko-Holštýnsko	-	-	11,0	10,0	13,0	31,0	49,0

Zdroj: Erning, Neumann, Reyer, 1987b, s. 37.

Příloha 6 Vývoj zabezpečení míst v předškolních zařízeních pro děti od 3 do 6 let v letech 1965–2004 dle regionů SRN

Rok	Dřívější SRD	Dřívější NDR	Západní spolkové země	Východní spolkové země	Městské státy ¹⁾
	v %				
1965	28,2	52,8	X	X	X
1970	32,9	64,5	X	X	X
1974	50,1	.	X	X	X
1975	.	84,6	X	X	X
1982	65,6	91,7	X	X	X
1986	69,3	93,4	X	X	X
1990	X	X	68,8	.	73,7
1991	X	X	.	97,4	.
1994	X	X	74,8	96,6	71,2
1998	X	X	88,2	113,7	82,6
2002	X	X	90,6	105,1	84,0
2004	X	X	90	103	88
1) hodnoty se vztahují na rok 1990 v Hamburku, Brémách und západním Berlíně a pro rok 1991 ve východním Berlíně.					
Předškolní věk: V bývalé NDR se jednalo o děti ve věku 3–5let, ¼ z 3letých dětí (do 1985) a 7/12 z 6letých dětí (od 1986); jinak se jednalo o děti ve věku od 3–6,5 roku.					

Zdroj: DIPF, 2006, tabulka C1-6web.

Příloha 7 Děti v zařízeních institucionální a neinstitutcionální péče podle typu zřizovatele, věku dětí a místa v roce 2006

Typ zřizovatele	Děti do 3 let		Děti od 3 do 6 let	
	2006		2006	
	Počet	v %	Počet	v %
Německo				
Celkem	253 894	100	1 941 179	100
Veřejní zřizovatelé	94 821	37,3	710 338	36,6
Neveřejní zřizovatelé celkem (Träger der freien Jugendhilfe)	159 073	62,7	1 230 841	63,4
Veřejná péče o pracující (Arbeiterwohlfahrt)	17 259	6,8	85 191	4,4
Parita (Deutscher Paritätischer Wohlfahrtsverband)	36 700	14,5	127 740	6,6
Červený kříž (Deutsches Rotes Kreuz)	8 273	3,3	53 249	2,7
Diakonie (Diakonisches Werk) a další evang. zřizovatelé	28 460	11,2	357 226	18,4
Charita (Caritasverband) a další katoličtí zřizovatelé	23 396	9,2	474 005	24,4
Židovský centrální úřad veřejné péče (Zentralwohlfahrtsstelle der Juden in Deutschland)	126	0,0	551	0,0
Ostatní náboženské společnosti (Religionsgemeinschaften öffentlichen Rechts)	610	0,2	9 822	0,5
Skupiny a svazy mládeže (Jugendgruppen, -verbände, -ringe)	423	0,2	1 564	0,1
Další právní osoby a jiná sdružení	37 889	14,9	112 567	5,8
Část firmy, podniku	1 419	0,6	3 000	0,2
Privátně výděleční zřizovatelé	4 518	1,8	5 926	0,3

Západní spolkové země				
Celkem	116 698	100	1 596 569	100
Veřejní zřizovatelé	36 221	31,0	564 456	35,4
Neveřejní zřizovatelé celkem (Träger der freien Jugendhilfe)	80 477	69,0	1 032 113	64,6
Veřejná péče o pracující (Arbeiterwohlfahrt)	5 617	4,8	55 764	3,5
Parita (Deutscher Paritätischer Wohlfahrtsverband)	8 854	7,6	63 613	4,0
Červený kříž (Deutsches Rotes Kreuz)	2 717	2,3	38 568	2,4
Diakonie (Diakonisches Werk) a další evang. zřizovatelé	16 253	13,9	321 261	20,1
Charita (Caritasverband) a další katoličtí zřizovatelé	20 568	17,6	464 583	29,1
Židovský centrální úřad veřejné péče (Zentralwohlfahrtsstelle der Juden in Deutschland)	50	0,0	393	0,0
Ostatní náboženské společnosti (Religionsgemeinschaften öffentlichen Rechts)	403	0,3	9 247	0,6
Skupiny a svazy mládeže (Jugendgruppen, -verbände, -ringe)	210	0,2	984	0,1
Další právní osoby a jiná sdružení	21 670	18,6	71 936	4,5
Část firmy, podniku	915	0,8	2 155	0,1
Privátně výděleční zřizovatelé	3 220	2,8	3 609	0,2
Východní spolkové země				
Celkem	137 196	100	344 610	100
Veřejní zřizovatelé	58 600	42,7	145 882	42,3
Neveřejní zřizovatelé celkem (Träger der freien Jugendhilfe)	78 596	57,3	198 728	57,7
Veřejná péče o pracující (Arbeiterwohlfahrt)	11 642	8,5	29 427	8,5
Parita (Deutscher Paritätischer Wohlfahrtsverband)	27 846	20,3	64 127	18,6
Červený kříž (Deutsches Rotes Kreuz)	5 556	4,0	14 681	4,3
Diakonie (Diakonisches Werk) a další evang. zřizovatelé	12 207	8,9	35 965	10,4
Charita (Caritasverband) a další katoličtí zřizovatelé	2 828	2,1	9 422	2,7
Židovský centrální úřad veřejné péče (Zentralwohlfahrtsstelle der Juden in Deutschland)	76	0,1	158	0,0
Ostatní náboženské společnosti (Religionsgemeinschaften öffentlichen Rechts)	207	0,2	575	0,2
Skupiny a svazy mládeže (Jugendgruppen, -verbände, -ringe)	213	0,2	580	0,2
Další právní osoby a jiná sdružení	16 219	11,8	40 631	11,8
Část firmy, podniku	504	0,4	845	0,2
Privátně výděleční zřizovatelé	1 298	0,9	2 317	0,7

Zdroj: DIPF, 2014, tabulka C2-5 web.

Příloha 8 Děti v zařízeních institucionální a neinstitutonální péče podle typu zřizovatele, věku dětí a místa v roce 2013

Typ zřizovatele	Děti do 3 let		Děti od 3 do 6 let	
	2013		2013	
	Počet	v %	Počet	v %
Německo				
Celkem	503 926	100	1 928 461	100
Veřejní zřizovatelé	155 182	30,8	656 691	34,1
Neveřejní zřizovatelé celkem (Träger der freien Jugendhilfe)	348 744	69,2	1 271 770	65,9
Veřejná péče o pracující (Arbeiterwohlfahrt)	29 624	5,9	90 734	4,7
Parita (Deutscher Paritätischer Wohlfahrtsverband)	61 738	12,3	158 224	8,2
Červený kříž (Deutsches Rotes Kreuz)	16 598	3,3	56 485	2,9
Diakonie (Diakonisches Werk) a další evang. zřizovatelé	71 151	14,1	347 834	18,0
Charita (Caritasverband) a další katoličtí zřizovatelé	65 688	13,0	427 196	22,2
Židovský centrální úřad veřejné péče (Zentralwohlfahrtsstelle der Juden in Deutschland)	260	0,1	895	0,0
Ostatní náboženské společnosti (Religionsgemeinschaften öffentlichen Rechts)	1 113	0,2	6 280	0,3
Skupiny a svazy mládeže (Jugendgruppen, -verbände, -ringe)	620	0,1	1 529	0,1
Další právní osoby a jiná sdružení	83 843	16,6	166 389	8,6
Část firmy, podniku	2 548	0,5	3 234	0,2
Privátně výděleční zřizovatelé	15 561	3,1	12 970	0,7

Západní spolkové země				
Celkem	323 307	100	1 547 386	100
Veřejní zřizovatelé	91 559	28,3	522 374	33,8
Neveřejní zřizovatelé celkem (Träger der freien Jugendhilfe)	231 748	71,7	1 025 012	66,2
Veřejná péče o pracující (Arbeiterwohlfahrt)	14 545	4,5	59 803	3,9
Parita (Deutscher Paritätischer Wohlfahrtsverband)	23 139	7,2	79 981	5,2
Červený kříž (Deutsches Rotes Kreuz)	8 847	2,7	40 683	2,6
Diakonie (Diakonisches Werk) a další evang. zřizovatelé	52 733	16,3	305 306	19,7
Charita (Caritasverband) a další katoličtí zřizovatelé	62 000	19,2	417 601	27,0
Židovský centrální úřad veřejné péče (Zentralwohlfahrtsstelle der Juden in Deutschland)	177	0,1	715	0,0
Ostatní náboženské společnosti (Religionsgemeinschaften öffentlichen Rechts)	1 039	0,3	6 026	0,4
Skupiny a svazy mládeže (Jugendgruppen, -verbände, -ringe)	267	0,1	898	0,1
Další právní osoby a jiná sdružení	53 326	16,5	101 821	6,6
Část firmy, podniku	2 204	0,7	2 685	0,2
Privátně výděleční zřizovatelé	13 471	4,2	9 493	0,6

Východní spolkové země				
Celkem	180 619	100	381 075	100
Veřejní zřizovatelé	63 623	35,2	134 317	35,2
Neveřejní zřizovatelé celkem (Träger der freien Jugendhilfe)	116 996	64,8	246 758	64,8
Veřejná péče o pracující (Arbeiterwohlfahrt)	15 079	8,3	30 931	8,1
Parita (Deutscher Paritätischer Wohlfahrtsverband)	38 599	21,4	78 243	20,5
Červený kříž (Deutsches Rotes Kreuz)	7 751	4,3	15 802	4,1
Diakonie (Diakonisches Werk) a další evang. zřizovatelé	18 418	10,2	42 528	11,2
Charita (Caritasverband) a další katoličtí zřizovatelé	3 688	2,0	9 595	2,5
Židovský centrální úřad veřejné péče (Zentralwohlfahrtsstelle der Juden in Deutschland)	83	0,0	180	0,0
Ostatní náboženské společnosti (Religionsgemeinschaften öffentlichen Rechts)	74	0,0	254	0,1
Skupiny a svazy mládeže (Jugendgruppen, -verbände, -ringe)	353	0,2	631	0,2
Další právní osoby a jiná sdružení	30 517	16,9	64 568	16,9
Část firmy, podniku	344	0,2	549	0,1
Privátně výděleční zřizovatelé	2 090	1,2	3 477	0,9

Zdroj: DIPF, 2014, tabulka C2-5 web.

Příloha 9 Zařízení institucionální péče podle věku přijímaných dětí, typu zařízení a spolkové země v roce 2013

Země	Celkem	Z toho počet zařízení s minimálně 1 dítětem do 3 let		Z toho		
				Zařízení pro děti do 3 let	Zařízení pro děti od 2 do 8 let (bez účasti školních dětí)	Zařízení pro více věkových skupin ¹⁾
	Počet		v %	v % podíl na všech zařízeních s minimálně 1 dítětem do 3 let		
Německo	48 798	40 912	83,8	4,2	33,8	62,0
Západní spolkové země	39 308	31 722	80,7	5,1	40,6	54,3
Východní spolkové země	9 490	9 190	96,8	1,2	10,0	88,8
Bádensko-Württembersko	7 969	6 387	80,1	8,6	44,4	47,0
Bavorsko	7 849	6 038	76,9	7,1	28,9	64,0
Berlín	2 154	2 059	95,6	1,3	18,6	80,1
Braniborsko	1 476	1 430	96,9	0,7	6,4	92,9
Brémy	403	281	69,7	10,7	12,5	76,9
Hamburk	1 014	847	83,5	3,7	12,6	83,7
Hesensko	3 829	2 939	76,8	9,4	35,1	55,5
Meklenbursko – Přední Pomořansko	915	889	97,2	0,3	4,2	95,5
Dolní Sasko	4 449	3 370	75,7	3,5	32,5	64,0
Severní Porýní – Vestfálsko	9 307	7 953	85,5	1,1	58,0	40,9
Porýní-Falcko	2 349	2 233	95,1	2,4	46,3	51,3
Sársko	457	406	88,8	4,4	17,5	78,1
Sasko	2 205	2 125	96,4	1,3	9,1	89,6
Sasko-Anhaltsko	1 423	1 378	96,8	2,1	5,3	92,6
Šlesvicko-Holštýnsko	1 682	1 268	75,4	1,7	25,6	72,6
Durynsko	1 317	1 309	99,4	1,3	10,8	87,9
1) K nim patří: 1) zařízení se skupinami členěnými podle věku na děti do 3 let a děti od 3 let (resp. 2–3 let) do zahájení školní docházky; 2) zařízení s věkově smíšenými skupinami dětí (společně děti mladší i starší 3 let) – tato zařízení jsou označována jako zařízení s věkově smíšenými (heterogenními) skupinami dětí.						

Zdroj: DIPF, 2014, tabulka C2-4web.

**Příloha 10 Zařízení institucionální péče podle typu zařízení a skupiny
spolkových zemí v letech 2006–2013**

Typ zařízení	2006	2008	2010	2012	2013	Vývoj	
						2013 oproti 2006	2013 oproti 2012
	Počet						v %
Německo							
Celkem	45 252	46 543	47 412	48 308	48 798	+7,8	+1,0
Zařízení pro děti do 3 let	605	1 006	1 386	1 631	1 725	+185,1	+5,8
Zařízení pro děti od 2 do 8 let (bez školních dětí)	25 699	25 069	22 892	21 422	20 499	-20,2	-4,3
Zařízení s více věkovými skupinami ¹⁾	18 948	20 468	23 134	25 255	26 574	+40,2	+5,2
Západní spolkové země							
Celkem	36 313	37 526	38 247	38 940	39 308	+8,2	+0,9
Zařízení pro děti do 3 let	516	928	1 299	1 525	1 612	+212,4	+5,7
Zařízení pro děti od 2 do 8 let (bez školních dětí)	24 071	23 673	21 700	20 290	19 375	-19,5	-4,5
Zařízení s více věkovými skupinami ¹⁾	11 726	12 925	15 248	17 125	18 321	+56,2	+7,0
Východní spolkové země							
Celkem	8 939	9 017	9 165	9 368	9 490	+6,2	+1,3
Zařízení pro děti do 3 let	89	78	87	106	113	+27,0	+6,6
Zařízení pro děti od 2 do 8 let (bez školních dětí)	1 628	1 396	1 192	1 132	1 124	-31,0	-0,7
Zařízení s více věkovými skupinami ¹⁾	7 222	7 543	7 886	8 130	8 253	+14,3	+1,5
1) K tomu patří zařízení, která rozčleňují děti do skupin určených pro děti do tří let, pro děti ve věku 2, resp. 3 let až do věku vstupu do primární školy i pro skupiny věkově smíšené v nejvyšší možné míře, které zahrnují děti do 3 let i děti ve věku 3–6 let.							

Zdroj: DIPF, 2014, tabulka C2-1.

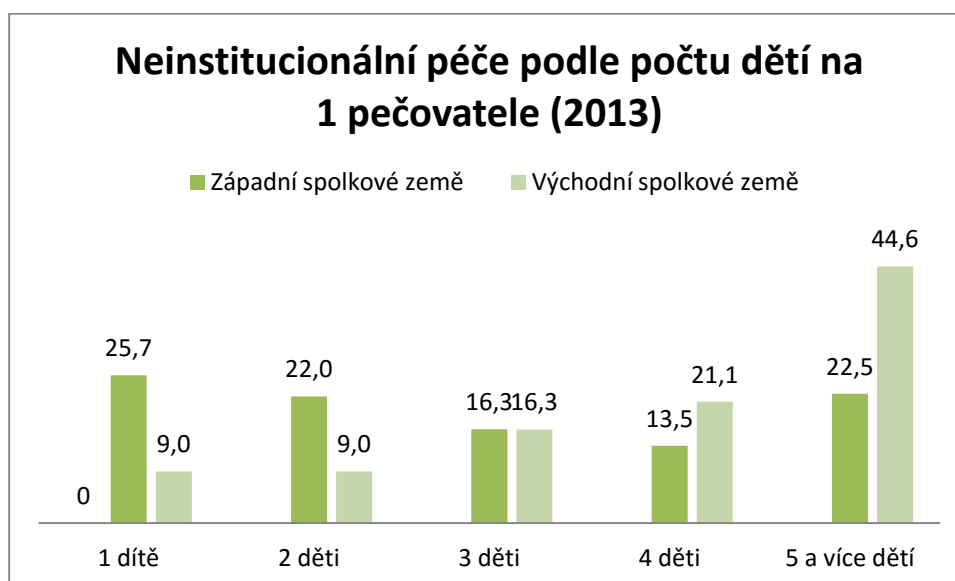
Příloha 11 Poměrná účast komunálních orgánů, spolkových zemí a rodičů na financování předškolních zařízení v roce 2010

Spolková země	Celkem – bez započtení finanční účasti neveřejných zřizovatelů a příspěvků státu	Komunální úroveň	Spolková země	Rodiče
	v %			
Bádensko-Württembersko	100	63,6	20,8	15,6
Bavorsko	100	48,2	33,4	18,4
Berlín	100	0	91,0	9,0
Braniborsko	100	61,6	21,9	16,5
Brémy	/	/	/	/
Hamburk	100	0	80,8	19,2
Hesensko	100	70,5	15,6	13,9
Meklenbursko – Přední Pomořansko	100	44,4	28,7	26,8
Dolní Sasko	100	59,8	22,3	17,9
Severní Porýní – Vestfálsko	100	49,3	38,5	12,3
Porýní-Falcko	/	/	/	/
Sársko	100	56,2	29,9	13,8
Sasko	100	52,3	34,9	12,8
Sasko-Anhaltsko	100	52,5	28,6	18,9
Šlesvicko-Holštýnsko	100	59,5	19,7	20,7
Durynsko	100	53,5	28,3	18,3
Zdroj: Bock-Famulla, Lange, 2013, s. 23.				
* Finanční účast státních a nestátních aktérů v roce 2010 na celkových nákladech. Není započítána finanční účast neveřejných zřizovatelů (freie Träger) a výdaje státu v rámci investičního programu Kinderbetreuungsfinanzierung.				

Zdroj: Bock-Famulla, Lange, 2013, s. 23 a Ländermonitor, 2014.

Příloha 12 Osoby zajišťující neinstitutcionální péči o dítě podle počtu dětí v péči v roce 2013

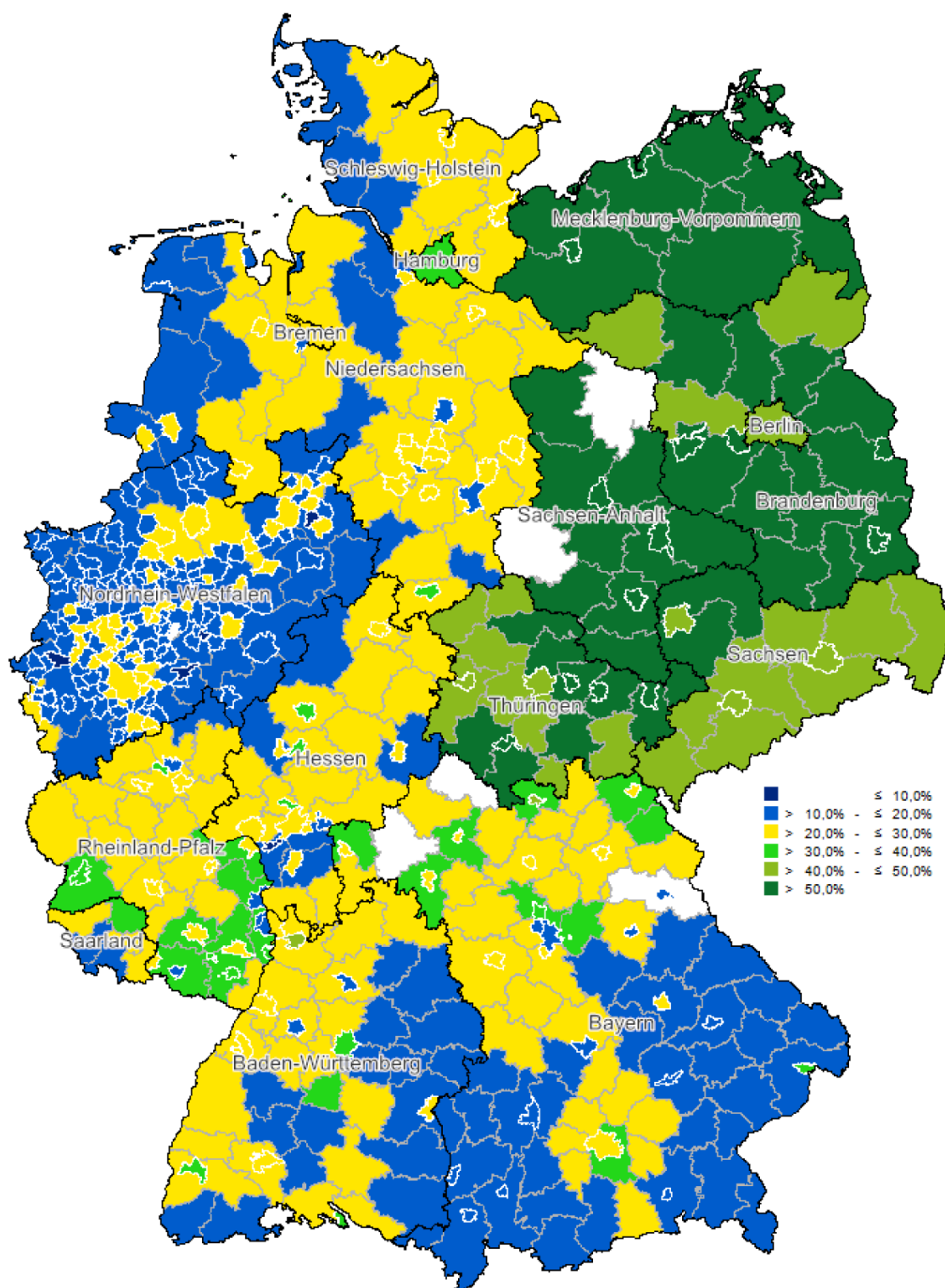
Zdroj: DIPF, 2014, tabulka C2-3A.

Příloha 13 Účast dětí na institucionální a neinstitutcionální péči podle věku v letech 2006 a 2013

Věková skupina	2006			2013		
	Celkem	Z toho		Celkem	Z toho	
		Institucionální péče	Neinstitucionální péče		Institucionální péče	Neinstitucionální péče
	in %					
Západní spolkové země						
Děti do 3 let	8,0	6,8	1,2	24,2	19,8	4,3
3–6leté děti	86,8	86,2	0,5	93,7	93,2	0,5
Děti do 1 roku	1,5	0,8	0,7	2,3	1,4	0,9
1leté děti	5,4	3,9	1,5	23,1	16,8	6,3
2leté děti	16,7	15,3	1,4	46,6	40,8	5,9
Východní spolkové země						
Děti do 3 let	39,3	36,2	3,2	49,8	44,5	5,3
3–6leté děti	91,9	91,2	0,6	95,7	95,0	0,6
Děti do 1 roku	5,8	4,6	1,2	4,3	3,4	0,9
1leté děti	39,8	35,3	4,5	61,5	53,2	8,3
2leté děti	72,5	68,7	3,8	83,2	76,4	6,8
* Děti, které využívaly jak institucionální, tak neinstitucionální péči, byly do roku 2011 započítávány v obou typech péče. Od roku 2012 byly rozpočítány.						

Zdroj: DIPF, 2014, tabulka C3-1A.

Příloha 14 Účast dětí do 3 let na institucionální a neinstitutonální péči podle správních obvodů

Zdroj: DIPF, 2014, tabulka C3-2web.

Příloha 15 Přehled platných zemských zákonů k předškolnímu vzdělávání

Spolková země	Název zákona	Poslední změna
Bádensko-Württembersko	<ul style="list-style-type: none"> Zákon o péči a podpoře dětí v předškolních zařízeních, dalších zařízeních a neinstitutonální péči <i>Gesetz über die Betreuung und Förderung von Kindern in Kindergärten, anderen Tageseinrichtungen und der Kindertagespflege (Kindertagesbetreuungsgesetz – KiTaG)</i> 	19. 12. 2013
Bavorsko	<ul style="list-style-type: none"> Zákon o vzdělávání, výchově a péči o děti v předškolních zařízeních, dalších zařízeních a neinstitutonální péči <i>Gesetz zur Bildung, Erziehung und Betreuung von Kindern in Kindergärten, anderen Kindertageseinrichtungen und in Tagespflege (Bayerisches Kinderbildungs- und betreuungsgesetz – BayKiBiG)</i> 	11. 12. 2012
Berlín	<ul style="list-style-type: none"> Zákon o podpoře dětí v institucionální a neinstitutonální péči <i>Gesetz zur Förderung von Kindern in Tageseinrichtungen und Kindertagespflege (Kindertagesförderungsgesetz – KitaFöG)</i> Zákon o předškolní jazykové podpoře <i>Gesetz zur vorschulischen Sprachförderung</i> Zákon o zavedení bezplatné podpory v předškolním zařízení měnící další předpisy <i>Gesetz zur Einführung der beitragsfreien Förderung im Kindergarten und zur Änderung weiterer Vorschriften</i> Zákon o ochraně a blahu dítěte <i>Gesetz zum Schutz und Wohl des Kindes</i> 	23. 6. 2005 19. 3. 2008 17. 12. 2009 13. 7. 2011
Braniborsko	<ul style="list-style-type: none"> Prováděcí zákon k osmé knize Sociálního zákoníku – Péče o děti a mládež <i>Gesetz zur Ausführung des Achten Buches des Sozialgesetzbuches – Kinder- und Jugendhilfe (Kindertagesstättengesetz Brandenburg – KitaG)</i> 	11. 2. 2014
Brémy	<ul style="list-style-type: none"> Zákon o podpoře dětí v institucionální a neinstitutonální péči <i>Gesetz zur Förderung von Kindern in Tageseinrichtungen und in Tagespflege</i> 	30. 6. 2014
Hamburk	<ul style="list-style-type: none"> Zákon o péči o dítě <i>Kinderbetreuungsgesetz (KibeG)</i> 	6. 6. 2014
Hesensko	<ul style="list-style-type: none"> Zákoník péče o děti a mládež <i>Kinder- und Jugendhilfegesetzbuch (HKJGB)</i> 	23. 5. 2013
Meklenbursko – Přední Pomořansko	<ul style="list-style-type: none"> Zákon o podpoře dětí v institucionální a neinstitutonální péči pro děti <i>Gesetz zur Förderung von Kindern in Kindertageseinrichtungen und in Kindertagespflege (Kindertagesförderungsgesetz – KiföG M-V)</i> 	16. 7. 2013
Dolní Sasko	<ul style="list-style-type: none"> Zákon o institucionální péči pro děti <i>Gesetz über Tageseinrichtungen für Kinder (KiTaG)</i> 	7. 11. 2012
Severní Porýní – Vestfálsko	<ul style="list-style-type: none"> Zákon o vzdělávání dětí <i>Kinderbildungsgesetz (KiBiz)</i> 	13. 9. 2013
Porýní-Falcko	<ul style="list-style-type: none"> Zákon o předškolních institucích <i>Kindertagesstättengesetz</i> 	7. 3. 2008
Sársko	<ul style="list-style-type: none"> Sárský zákon o péči a vzdělávání dětí <i>Saarländisches Kinderbetreuungs- und bildungsgesetz (SKBBG)</i> 	4. 12. 2013
Sasko	<ul style="list-style-type: none"> Zákon o podpoře dětí v institucionální péči <i>Gesetz zur Förderung von Kindern in Tageseinrichtungen (Gesetz über Kindertageseinrichtungen – SächsKitaG)</i> 	15. 5. 2009
Sasko-Anhaltsko	<ul style="list-style-type: none"> Zákon o podpoře a péči o děti v institucionální a neinstitutonální péči země Sasko-Anhaltsko 	23. 1. 2013

	<i>Gesetz zur Förderung und Betreuung von Kindern in Tageseinrichtungen und in Tagespflege des Landes Sachsen-Anhalt (Kinderförderungsgesetz – KiFöG)</i>	
Šlesvicko-Holštýnsko	<ul style="list-style-type: none"> • Zákon o podpoře dětí v institucionální péči a zařízeních neinstitutonální péče <i>Gesetz zur Förderung von Kindern in Tageseinrichtungen und Tagespflegestellen (Kindertagesstättengesetz – KiTaG)</i> 	3. 12. 2013
Durynsko	<ul style="list-style-type: none"> • Zákon o vzdělávání, výchově a péči o děti v institucionální a neinstitutonální péči jako prováděcí zákon k osmé knize Sociálního zákoníku – péče o děti a mládež <i>Gesetz über die Bildung, Erziehung und Betreuung von Kindern in Tageseinrichtungen und in Tagespflege als Ausführungsgesetz zum Achten Buch Sozialgesetzbuch – Kinder- und Jugendhilfe (Thüringer Kindertageseinrichtungsgesetz – ThürKitaG)</i> 	31. 1. 2013

Pozn: Stav červenec 2014. V závorce za plným zněním zákona je vložen jeho oficiální zkrácený název a jeho zkratka.

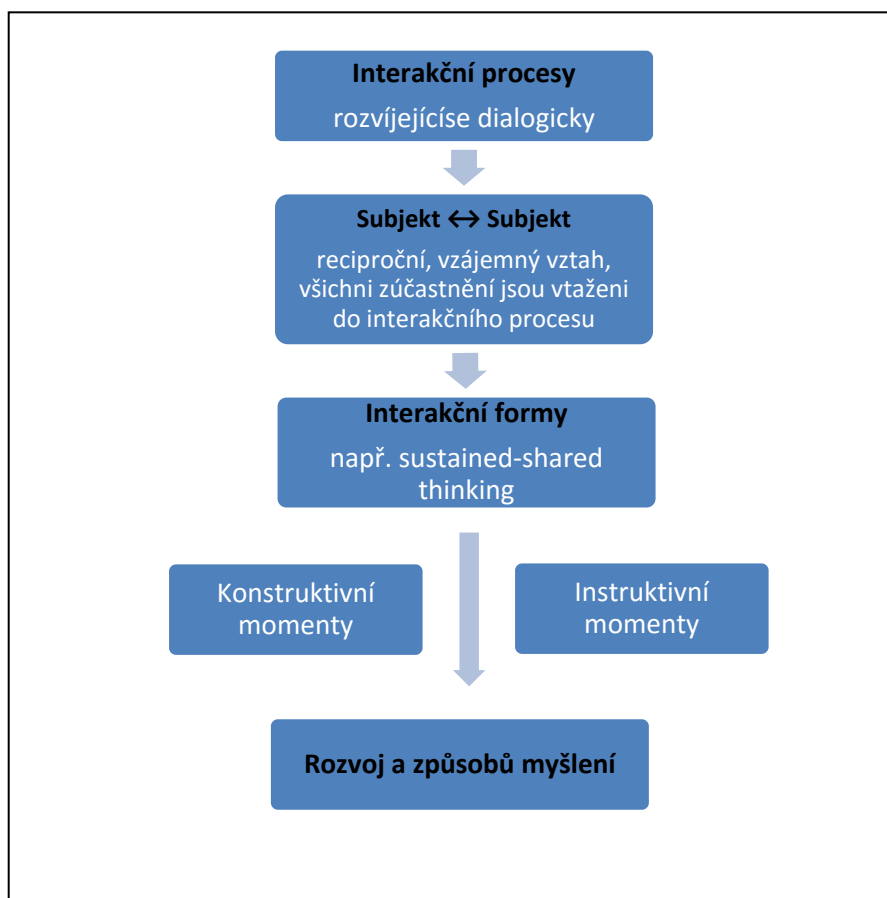
Příloha 16 Schéma průběhu adaptace dítěte podle Berlínského modelu

Návrh průběhu adaptace dítěte v předškolním zařízení podle Berlínského modelu

POČÁTEČNÍ FÁZE 1. – 3. den	4. den	KRATŠÍ DOBA ADAPTACE	STABILIZAČNÍ FÁZE	ZÁVĚREČNÁ FÁZE
<p>Matka nebo otec přijde s dítětem do předškolního zařízení (pokud možno vždy ve stejnou dobu), zůstane asi 1 hodinu s dítětem ve třídě a pak zase odchází společně domů.</p> <p>Rodič</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spíše pasivní • Nenaléhá na dítě, aby se od něj vzdálilo. • Akceptuje, že dítě vyhledává jeho blízkost, jeho úlohou je „být bezpečným přístavem“ • Pokud možno si nechte ani nehraje s jinými dětmi. Dítě musí mít pocit, že pozornost rodiče je mu kdykoliv k dispozici. <p>Pedagog</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opatrný, nenaléhá na navázání kontaktu s dítětem. Může mu nabízet hračky nebo se s ním zapojí do hry. • Pozoruje chování rodiče a dítěte, nesnaží se je oddělit. 	<p>(pokud je to pondělí, teprve 5. den)</p> <p>Cílem 4. dne je předběžně rozhodnout o délce adaptace. Pár minut po vstupu do třídy se rodič s dítětem rozloučí, místnost opustí a zůstane nablízku.</p> <p>Reakce dětí jsou měřítkem pro pokračování nebo přerušení tohoto pokusu o odloučení.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odloučení trvá maximálně 30 minut. To platí i v případě, že dítě začne plakat, ale rychle a natrvalo se nechá utiшит učitelem. • Pokud dítě po odchodu rodiče působí rozrušeně, vystrašeně, sklíčeně nebo začne plakat a je k neutěšení, je třeba rodiče ihned přivolat. 	<p>Poznámka pro pedagogy:</p> <p>Pokusy dítěte vyrovnat se samostatně se zátěžovou situací a neobracet se přitom na rodiče (případně až odmítání kontaktu s rodičem) mluví pro kratší adaptační dobu, a to přibližně 6 dní. V adaptační fázi by dítě mělo předškolní zařízení navštěvovat pokud možno maximálně na půl dne.</p> <p>DELŠÍ DOBA ADAPTACE</p> <p>Poznámka pro pedagogy:</p> <p>Častý oční a tělesný kontakt s rodičem a silná touha po jeho návratu při pokusu o odloučení 4. den jsou známkou nutnosti delšího adaptačního období, cca 2–3 týdny.</p> <p>S dalším pokusem o odloučení je třeba několik dní vyčkat.</p>	<p>Od 4. dne se pokoušíme o následující kroky:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pedagog převezme od rodiče péči o dítě • Rodič nechává stále častěji pedagoga reagovat na signály dítěte a pomáhá mu pouze v případě, že dítě pedagoga ještě neakceptuje. <p>Pokud se dítě při pokusu o odloučení 4. den nechalo pedagogem utiшит, je doba odloučení 5. den prodloužena.</p> <p>5. a 6. den je nezbytná přítomnost rodiče v předškolním zařízení, aby mohl být v případě potřeby přivolán do třídy.</p> <p>Pokud nelze dítě 4. dne utiшит, měl by se rodič 5. a 6. den nadále účastnit dění ve třídě</p> <p>7. den pak podle stavu dítěte podnikneme nový pokus o odloučení.</p>	<p>Rodič už se v předškolním zařízení nezdržuje.</p> <p>Je však dosažitelný pro případ, že by dítě výjimečně potřebovalo jeho podporu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Adaptace je ukončena, když dítě akceptuje pedagoga jako „bezpečnou základnu“ a nechá se od něj utiшит. • Tak je tomu například v případě, když dítě protestuje proti odchodu rodiče, avšak nechá se pedagogem rychle utiшит a v dobré náladě si hraje.

Zdroj: upraveno autorkou podle Linhartová, Loudová Stralczynská, 2014, s. 112–113.

Příloha 17 Schéma dialogicky se rozvíjejících interakčních procesů

Zdroj: Coelen, Otto, 2008, s. 318; upraveno autorkou.

Příloha 18 Přehled bibliografických záznamů k vzdělávacím plánům spolkových zemí Německa

Bádensko-Württembersko	MKJSBW. Ministerium für Kultus, Jugend und Sport Baden-Württemberg. <i>Orientierungsplan für Bildung und Erziehung in baden-württembergischen Kindergärten und weiteren Kindertageseinrichtungen</i> . Stuttgart: Ministerium für Kultus, Jugend und Sport Baden-Württemberg, Fassung vom 15. März 2011.
Bavorsko	Bayrisches Staatsministerium für Arbeit und Sozialordnung, Familie und Frauen, Staatsinstitut für Frühpädagogik München. (Hrsg.) <i>Der Bayrische Bildungs- und Erziehungsplan für Kinder in Tageseinrichtungen bis zur Einschulung</i> . 5., erweiterte Auflage. Berlin: Cornelsen, 2012.
Berlín	INA. Internationale Akademie für innovative Pädagogik. <i>Berliner Bildungsprogramm für Kitas und Kindertagespflege</i> . Aktualisierte Neuauflage. Berlin: Senatsverwaltung für Bildung, Jugend und Wissenschaft, 2014.
Braniborsko	PESCH, Ludger a Petra VÖLKE. <i>Grundsätze elementarer Bildung in Einrichtungen der Kindertagesbetreuung im Land Brandenburg</i> . Potsdam: Ministerium für Bildung, Jugend und Sport des Landes Brandenburg, 2006.
Brémy	MERKEL, Johannes a kol. <i>Rahmenplan für Bildung und Erziehung im Elementarbereich 2. unveränderte Auflage</i> . Bremen: Freie Hansestadt Bremen, Senatorin für Soziales, Kinder, Jugend und Frauen, März 2012.
Hamburk	HAUTUMM, Annette, Elke HELLER a Petra WAGNER a kol. <i>Hamburger Bildungsempfehlungen für die Bildung und Erziehung von Kindern in Tageseinrichtungen</i> . 2., überarb. Aufl. Hamburg: Freie und Hansestadt Hamburg, Behörde für Arbeit, Soziales, Familie und Integration – Abteilung Familie und Kindertagesbetreuung, 2012.
Hesensko	FTHENAKIS, Wassilios E. ; Dagmar BERWANGER a Eva REICHERT-GARSCHHAMMER. <i>Bildungs- und Erziehungsplan für Kinder von 0 bis 10 Jahren in Hessen</i> . 6. Auflage. Wiesbaden: Hessisches Ministerium für Soziales und Integration, Hessisches Kultusministerium Bildung von Anfang an, 2014. ISBN 978-3-88327-568-0
Meklenbursko – Přední Pomořansko	BMMV. Ministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur Mecklenburg-Vorpommern. <i>Die Bildungskonzeption für 0- bis 10-jährige Kinder in Mecklenburg-Vorpommern zur Arbeit in Kindertageseinrichtungen und Kindertagespflege</i> . Schwerin: BMMV, 2011.
Dolní Sasko	Niedersächsisches Kultusministerium. <i>Orientierungsplan für Bildung und Erziehung im Elementarbereich niedersächsischer Tageseinrichtungen für Kinder</i> . Hannover: Niedersächsisches Kultusministerium, Presse- und Öffentlichkeitsarbeit, 2011. ISBN 3-00-016349-2.
Severní Porýní – Vestfálsko	MFKJKS. Ministerium für Familie, Kinder, Jugend, Kultur und Sport des Landes Nordrhein-Westfalen a MSW, Ministerium für Schule und Weiterbildung des Landes Nordrhein-Westfalen. <i>Mit Familie gewinnen. Mehr Chancen durch Bildung von Anfang an. Grundsätze zur Bildungsförderung für Kinder von 0 bis 10 Jahren</i> . Düsseldorf: MFKJKS, 2011.
Porýní-Falcko	MBFJ, Ministerium für Bildung, Frauen und Jugend. <i>Bildungs- und Erziehungsempfehlungen für Kindertagesstätten in Rheinland-Pfalz</i> . Mainz: MBFJ, 2004.
Sársko	MBKV. Ministerium für Bildung, Kultur und Wissenschaft. <i>Bildungsprogramm für Saarländische Kindergärten</i> . Weimar, Berlin: verlag das netz, 2006.
Sasko	Sächsisches Staatsministerium für Kultus. <i>Der sächsische Bildungsplan - ein Leitfaden für pädagogische Fachkräfte in Krippen, Kindergärten und Horten sowie für Kindertagespflege</i> . Weimar, Berlin: verlag das netz, 2011.
Sasko-Anhaltsko	MASLSA. Ministerium für Arbeit und Soziales des Landes Sachsen-Anhalt. <i>Bildungsprogramm für Kindertageseinrichtungen in Sachsen-Anhalt. Bildung: elementar – Bildung von Anfang an</i> . Weimar, Berlin: verlag das netz, 2013.

Šlesvicko-Holštýnsko	KNAUER, Raingard a Rüdiger HANSEN. Erfolgreich starten - Leitlinien zum Bildungsauftrag von Kindertageseinrichtungen in Schleswig-Holstein. 5. Aufl. Kiel: Ministerium für Soziales, Gesundheit, Familie und Gleichstellung des Landes Schleswig-Holstein, 2012. ISSN 0935-4638.
Durynsko	TMBWK. Thüringer Ministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur. <i>Thüringer Bildungsplan für Kinder bis 10 Jahre</i> . Weimar, Berlin: verlag das netz, 2010.

Příloha 19 Pojmenování vzdělávacích oblastí ve vzdělávacích plánech spolkových zemí

Spolková země	Pojmenování vzdělávacích oblastí ve vzdělávacích plánech spolkových zemí
Berlín	Vzdělávací oblasti (<i>Bildungsbereiche</i>)
Braniborsko	Vzdělávací oblasti (<i>Bildungsbereiche</i>)
Brémy	Vzdělávací oblasti (<i>Bildungsbereiche</i>)
Durynsko	Vzdělávací oblasti (<i>Bildungsbereiche</i>)
Hamburk	Vzdělávací oblasti (<i>Bildungsbereiche</i>)
Sársko	Vzdělávací oblasti (<i>Bildungsbereiche</i>)
Sasko	Vzdělávací oblasti (<i>Bildungsbereiche</i>)
Sasko-Anhaltsko	Vzdělávací oblasti (<i>Bildungsbereiche</i>)
Severní Porýní – Vestfálsko	Vzdělávací oblasti (<i>Bildungsbereiche</i>)
Šlesvicko-Holštýnsko	Vzdělávací oblasti (<i>Bildungsbereiche</i>)
Bádensko-Württembersko	Vzdělávací a vývojové oblasti (<i>Bildungs- und Entwicklungsfelder</i>)
Bavorsko	Tematicky vztažené vzdělávací a vývojové oblasti (<i>Bildungs- und Entwicklungsfeld</i>)
Dolní Sasko	Učební oblasti a zkušenostní oblasti (<i>Lernbereichen und Erfahrungsfelder</i>)
Meklenbursko – Přední Pomořansko	Vzdělávací a výchovné oblasti (<i>Bildungs- und Erziehungsbereiche</i>)
Porýní-Falcko	Vzdělávací a výchovné oblasti (<i>Bildungs- und Erziehungsbereiche</i>)
Hesensko	Důrazy vzdělávacích a výchovných procesů dětí, které do sebe navzájem zasahují (<i>ineinander greifende Schwerpunkte der Bildungs- und Erziehungsprozesse der Kinder</i>)

Příloha 20 Komparace vybraných aspektů ve vzdělávacích plánech jednotlivých spolkových zemí

Spolková země	Struktura VP	Obsahové aspekty ve VP: vzdělávání, výchova, cíle a kompetence	Metodické aspekty ve VP	Další významná témata VP
Bádensko-Württembersko zaměření VP na institucionální péči pro děti 0–10 let	VP se dělí na části: Část A: Základy orientačního plánu (tj. VP, pojednává východiska VP) Část B: Orientační plán jako vzdělávací kompas (obsahuje vzdělávací oblasti).	Přístup k vzdělávacím procesům zahrnující různé perspektivy, vzdělávání z perspektivy dětí; 6 výchovných a vzdělávacích oblastí a tzv. motivací dítěte tvoří společně vzdělávací matici pro vzdělávací obsahy pedagogické práce; kompetence a dovednosti dítěte důležité pro vstup do školy; významná pozice jazykové podpory; pokračování v primární škole.	Vzdělávací matice tvoří základ pro orientaci pedagogické práce. Jednotlivé vzdělávací oblasti mají přiřazeny vzdělávací cíle. Každá vzděl. oblast zahrnuje otázky pro pedagogy, které mají sloužit jako impulzy pro pedagogickou práci, její orientaci a rozvoj. Zdůrazněno pokračování v primární škole.	Partnerský vztah pedagogů, rodiny, školy; značný prostor věnován tématu pozorování, dokumentace vzdělávacích procesů dětí a jejich podpory; návaznost a spolupráce se školou; téma kvality předškolního vzdělávání a její rozvoj v různých dimenzích (pedagogická a strukturní kvalita, kvalita a výzvy v praxi, kvalifikace vedoucích pracovníků a pedagogů).
Bavorsko zaměření VP na institucionální péči pro děti 0–6 let	VP se dělí na části: Část 1: Základy a úvod (potřebnost VP v kontextu vývoje společnosti a předšk. pedagogiky; obraz člověka a principy; charakteristika VP) Část 2: Základní kompetence, průřezové perspektivy vzdělávání a výchovy (tj. průřezová témata); oblasti vzdělávání a výchovy (tj. vzdělávací oblasti); klíčové procesy pro kvalitu vzdělávání a výchovy; přílohy.	Základní kompetence (personální, kompetence jednat v sociálním kontextu, metodická kompetence k učení, kompetence nakládat se změnami a zátěží); kapitola k průřezovým tématům i kapitola vymezující vzdělávací oblasti mají stejnou strukturu: základní myšlenky, vzdělávací a výchovné cíle, vhodné prostředí pro učení a atmosféra, spolupráce s rodinou v dané vzdělávací oblasti, podněty a příklady pro činnosti vázané k danému tématu.	Jsou obsažena témata: vnitřní diferenciaci, integrace a propojení mezi vzdělávacími oblastmi (na příkladech), doporučení pro praxi v daných vzdělávacích oblastech, důraz na věkově přiměřenou volbu vzdělávací nabídky. Metodická doporučení k jednotl. vzdělávacím oblastem.	Tranzice a zajištění konzistence vzdělávání dítěte; individuální rozdíly a sociokulturní rozmanitost (věk dětí, gender, interkulturní aspekty, děti s postižením nebo děti ohrožené jeho vznikem, děti speciálně nadané (talentované); modernizace vzdělávacích procesů (ko-konstrukce, scaffolding, přístupy pedagoga k dítěti podporující vzdělávací procesy), kooperace s rodinou a okolím, pozorování, evaluace, rozvoj kvality.

Berlín zaměření VP na institucionální a neinstitutonální péči pro děti ve věku 0–6 let	VP se dělí na části: Část 1: Vymezení pojmu vzdělávání; Část 2: Cíle pedagogického jednání: posilování kompetencí dětí; Část 3: Utváření vzdělávacích procesů; Část 4: Integrace dětí s postižením a raná podpora; Část 5: Partnerství s rodiči na výchově a vzdělávání; Část 6: Utváření přechodů; Část 7: Vzdělávací oblasti; Část 8: Demokratická účast – spolupráce a komunikace v týmu, vedení, zřizovatelé.	Vzdělávací cíle-kompetence: osobnostní (Ich), sociální, věcná kompetence a metodická kompetence k učení. Podpora kompetencí formulována přes úkoly pro pedagogy, nikoli přes činnosti, které mají děti zvládat.	Jsou obsaženy v kapitole <i>Utváření vzdělávacích procesů</i> : pojednány znaky vzdělávacích procesů v raném a předškolním věku, pedagogicko-metodické úkoly, pozorování a dokumentace rozvoje dítěte podle kompetencí, podpora hry dítěte, plánování a realizace projektů, utváření podnětných prostor a materiálního vybavení; otázky pro analýzu významu vzděl. oblastí pro děti; konkretizace kompetencí; příklady činností jako podněty pro praxi.	Tranzice a podpora dětí, integrace dětí s postižením; kvalitativní nároky a kritéria pro spolupráci s rodiči a spolupráci a komunikaci v pedagogickém týmu; podpora inkluzivního prostředí; vzdělávání pro udržitelný rozvoj. Životní situace dětí jako východisko pro plánování. Předškolní zařízení na cestě transformace směrem k rodinnému centru (<i>Familienzentrum</i>).
Braniborsko zaměření VP na institucionální péči pro děti do 10 let	VP se dělí na části: Úvodní část (rozsah 3 strany); rozpracování vzdělávacích oblastí: vymezení oblasti, způsoby a možnosti podpory rané kompetence, příklady dobré praxe.	Kompetence a schopnosti v nestandardním vymezení: kompetence pohybová, dovednost jazyková, kompetence komunikativní a písemného projevu; hudební vzdělávací schopnosti; předváděcí a tvořivé vzdělávací schopnosti; matematické a vědecké schopnosti; sociální kompetence.	Jsou obsaženy v oblastech jako podněty a pokyny; význam pozorování, dokumentace jako východisko práce pedagoga; sebepojetí, sebereflexe a odborná reflexe pedagoga; pokyny k materiálnímu a prostorovému vybavení a uspořádání ve vztahu ke vzděl. oblastem.	Stručný vzdělávací plán je doplněn několika materiály pro pedagogy, nejvýznamnější jsou <i>Doporučení I, II, III</i> .
Brémy zaměření VP na výchovu a vzdělávání dětí do 6 let	VP se dělí na části: Preambule; základní myšlenky a hodnoty; cíle a úkoly předškolní oblasti vzdělávání; učení na předškolním stupni (<i>Elementarbereich</i>); vzdělávací oblasti; práce pedagoga.	Triáda cílů v pořadí: péče, vzdělávání, výchova; klíčové kompetence (pouze 2: personální a sociální); vzdělávání v předškolním věku jako sebevzdělávání a aktivní celoživotní proces. Vzdělávací oblasti sestávají ze dvou částí: vysvětlení šancí pro sebevzdělávání v dané oblasti, možnosti podpory sebevzdělávání (z hlediska činnosti pedagogů).	Jsou v malé míře obsaženy v metodách vzdělávací práce; prostorové a materiální vybavení; pozorování a dokumentace rozvoje dítěte.	Spolupráce s rodiči; přechody (adresátem VP jsou i učitelé primárního stupně); celostní učení a učení založené na zkoumání (<i>forschendes Lernen</i>); interkulturní výchova a podpora dětské osobnosti (individuality).

Hamburk zaměření VP na všechna zařízení institucionální péče pro děti do 15 let	VP se dělí na části: Část 1: Pojetí vzdělávání; Část 2: Cíle – kompetence; Část 3: Pedagogicko-metodické úkoly; Část 4: Utváření přechodů; Část 5: Partnerství s rodiči na vzdělávání a výchově; Část 6: Vzdělávací oblasti; Část 7: Raná podpora v předškolním zařízení; Část 8: Demokratická účast – požadavky na spolupráci v předškolním zařízení.	Vzdělávání jako aktivní sociální proces osvojování světa; cílená podpora vzdělávacích procesů ze strany pedagoga; osobnostní (<i>Ich</i>), sociální, věcná a metodická kompetence k učení; vzdělávací oblasti se vnitřně dělí na: teoretický úvod, otázky pro reflexi práce pedagoga, cíle, pedagogicko-metodické úkoly.	Obsaženo v pedagogicko-metodických úkolech: utváření dne, podpora hry, práce v projektech, uzpůsobení prostor, pozorování a dokumentace vzdělávacích procesů; jazyková podpora dětí. Kapitola obsahuje kvalitativní nároky a indikátory pro hodnocení pedagogických procesů a práce pedagoga. Pozorování a dokumentace rozvoje dětí. Pedagogická činnost vychází z životních situací dětí a dětské skupiny.	Inkluzivní vzdělávání; přechody (rodina – předškolní zařízení – škola); vzdělávání pro udržitelný rozvoj; protipředsudková výchova; spolupráce s rodiči (rozhovory o rozvoji dítěte, zapojení rodičů a posilování rodičovské kompetence). Centra pro rodiče a děti (<i>Eltern-Kind-Zentren</i>).
Hesensko zaměření VP na výchovu a vzdělávání dětí ve věku 0–10	VP se dělí na části: Část 1: Konzistence základů (vzdělávání): posílení základních kompetencí dítěte; přístup k individuálním rozdílům a sociální rozmanitosti; Část 2: Konzistence ve vzdělávacích cílech (vymezení vzdělávacích oblastí – není použito toto označení, ale pojem <i>důrazy ve vzdělávacích procesech</i>); Část 3: Konzistence v průběhu vzdělávání a jeho organizaci; přílohy.	Dimenze celostního vzdělávání; kompetence: kompetence vztažené k jedinci (tj. osobnostní), kompetence k jednání v sociálním kontextu, učení a metodická kompetence k učení, kompetence pro vyrovnávání se se změnou a zatížením, tj. resilience (kompetence se dále vnitřně dělí); vzdělávací procesy jako ko-konstrukce; scaffolding.	Metodické podněty k modernizaci vzdělávacích a výchovných procesů, analýza projektů a úkolů; pozorování a dokumentace; evaluace (vlastní/externí).	Věková a sociokulturní rozmanitost, gender, děti se speciálními vzdělávacími potřebami; modernizace a zvládnutí přechodů (tranzice); kooperace s dětmi, rodiči, pedagogy a vytváření sociálních sítí; podpora rozvoje kvality (management kvality).

<p>Meklenbursko – Přední Pomořansko zaměření VP na institucionální a neinstitutonální péči pro děti ve věku 0–10</p>	<p>VP se dělí na části: Část 1: "Základ" (teoretické statě) Část 2: Vzdělávací a výchovné oblasti s úvodem věnovaným základnímu pojetí cílů, úlohy a pojetí vzdělávání; Část 3: Utváření přechodů Část 4: Koncepce práce v družině (tj. Hort) Část 5: Partnerství s rodiči ve vzdělávání a výchově. <i>Další části vydány zvlášť formou doplnění k VP:</i> Část 6: Podpora dětí do 3 let; Část 7: Standardy pro práci odborného a praktického poradenství; doplnění literatury k práci s dětmi do 3 let; <i>další části nejsou dosud zpracované:</i> práce s portfoliem, management kvality a evaluace, koncepce dalšího vzdělávání pedagogů.</p>	<p>Pojetí dětství, vzdělávání, výchovy a učení (triáda vzdělávání, výchova a péče); základní myšlenky k vzdělávacím a výchovným oblastem. Cíle a standardy (co by měly děti dosáhnout) vztahované k vzdělávacím oblastem, utváření vzdělávacích procesů; vzdělávací a výchovné oblasti se strukturou: teoretický úvod, standardy (cíle), oblasti pro získání zkušeností, vývojová úroveň (odstupňované).</p>	<p>Obsaženo částečně v kapitole teoretické a didaktické rámcové uvažování k předškolnímu vzdělávání (<i>dosl. rané pedagogické vzdělávání; frühpädagogische Bildung</i>) a části 2 VP. Pozorování a dokumentace.</p>	<p>Hodnotově orientovaná výchova (etika, náboženství, filozofie); podrobně rozpracované přechody a spolupráce s rodiči; rovnost příležitostí při získávání kompetencí; diverzita – integrace a inkluze ve vzdělávání; koncepce práce družiny.</p>
<p>Dolní Sasko zaměření VP na výchovu a vzdělávání dětí do 6 let</p>	<p>VP se dělí na části: Část 1: Základy a obecné cíle; Část 2: Vzdělávací cíle v oblasti učení a zkušeností; Část 3: Práce v předškolním zařízení pro děti: metodické aspekty a úkoly pedagogů, partnerství s rodiči ve výchově, spolupráce předškolního zařízení se školou. Část 4: Rozvoj a zajištění kvality; přílohy.</p>	<p>Pojetí vzdělávání (sebevzdělávání) ve vztahu k dítěti předškolního věku (aktivní činitel), vzdělávání jako sociální a komunikativní procesy.</p>	<p>Obsaženy v samostatné podkapitole; podněty pro reflexi pedagoga u vzděl. oblastí; pozorování a dokumentace jako nástroj zajištění kvality; podněty pro praxi v příloze.</p>	<p>Důraz na přechod předškolní zařízení – škola a spolupráci obou stupňů (navržen strukturovaný harmonogram pro kooperaci se školou v průběhu školního roku); partnerská spolupráce s rodiči; předškolní zařízení ve svém sociálním kontextu a jeho význam pro rodinu.</p>

Severní Porýní – Vestfálsko zaměření VP na výchovu a vzdělávání dětí ve věku 0–10 let	VP se dělí na části: Úvod; Část A: Pohled na vzdělávání; Část B: Utváření vzdělávání; Část C: Zodpovídat za vzdělávání.	Pedagogické základy a cíle; děti jako kompetentní učící se jedinci; vzdělávání jako sociální proces; individuální přístup k dítěti jako výzva a šance; význam vazby dítěte a pedagoga. Klíčové heslo: "silné děti" (tj. děti kompetentní a zvládající životní situace): základní kompetence (osobnostní, sociální, věcná, metodická) a konkretizované cíle. Klíčové heslo: "aktivní děti": vzdělávací oblasti (teoretický úvod, hlavní myšlenka, možnosti vzdělávání, orientační otázky pro pedagogy, materiály a podněty pro praxi). Participace dětí na procesech rozhodování.	Plánování a utváření vzdělávacích procesů; materiální a prostorové uzpůsobení; práce v projektech; podněty pro praxi ve vzdělávacích oblastech; pozorování a dokumentace rozvoje dítěte (portfolio).	Rozmanitost jako příležitost (genderová, sociokulturní atd.); zohlednění nejmenších dětí; "kultura" přechodů; vzdělávání pro udržitelný rozvoj; podpora zdraví; partnerství a kooperace v pedagogickém týmu, partnerství s rodiči; budování regionálních vzdělávacích sítí.
Porýní-Falcko zaměření VP na všechna zařízení institucionální péče pro děti do 15 let	VP se dělí na části: Úvod; Část 1: Pojetí vzdělávání a výchovy v institucionální péči; Část 2: Průřezová témata; Část 3: Vzdělávací a výchovné oblasti; část 4: Vzdělávání a výchova u dětí v jeslovém a školním věku; účast na vzdělávacích procesech; Část 6: Metodické aspekty; Část 7 a 8: Pozorování, dokumentace vzdělávání; Část 9: Nároky na pedagogy; Část 10–12: Partnerství a spolupráce s rodiči, v rámci sociální sítě, spolupráce se školou; vznik VP.	Průřezová témata: význam resilience, 13 základních kompetencí v nestandardní podobě (např. pozitivní sebekoncept, schopnost seberegulace), zvláště uvedená metodická kompetence k učení a pedagogika citlivě zohledňující gender; vzdělávání jako vlastní aktivita a podpora rozvoje skrze témata; vzdělávací cíle.	Obsaženo v samostatné kapitole (prostorové uspořádání, situačně orientované učení, práce v projektech, participace, význam samostatné činnosti a hry dítěte); stručné příklady pro praxi ve vzdělávacích oblastech; pozorování, dokumentace.	Spolupráce s rodiči; předškolní zařízení jako "sousedské centrum" (<i>Nachbarschaftszentrum</i>); migrace, integrace; partnerství s rodiči a dalšími organizacemi; spolupráce v pedagogickém týmu.

Sársko zaměření VP na vzdělávání dětí do 6 let	VP se dělí na části: Základy; pojetí vzdělávání; cíle; obsahy; úkoly pedagogů; spolupráce pedagogů a rodičů; přechod do primární školy.	Vzdělávání jako osvojování, předpoklad a "motor společenského rozvoje"; vztah vzdělávání a učení; výkon a demokracie. Cíle v podobě kompetencí: osobnostní (<i>Ich</i>), sociální, věcná a učební kompetence (tj. kompetence k učení); vzdělávací oblasti.	Obsaženo velmi stručně v kapitole Úkoly pedagogů; obšírný úvod (samotný obsah VP pouze na s. 8–18).	Spolupráce pedagogů (dosl. vychovatelek, <i>Erzieherinnen</i>) a rodičů; přechod do školy.
Sasko zaměření VP na institucionální a neinstitucionální péči (včetně družiny, tj. Hort) pro děti do 10 let	VP se dělí na části: Část 1: Základy; Část 2: Vzdělávací oblasti; Část 3: Kontexty; přílohy.	Pojetí vzdělávání a proměna pohledu na dětství jako celoživotní proces začínající narozením; sebevzdělávání v sociálním kontextu podporované podněty z okolního prostředí; vzdělávání zahrnuje všechny oblasti včetně vzdělávání v předškolním zařízení. Vzdělávací oblasti: teoretický úvod, shrnující klíčový pojem pro oblast, obsahy a podněty, specifikace obsahů vzhledem k neinstitucionální péči a práci v družině, tj. Hort). Religiozita v kontextu dítěte a vysvětlení k příslušné vzdělávací oblasti, podněty pro pedagogy formou otázek.	Obsaženo jako podkapitola <i>Didakticko- metodické úvahy</i> (prostory a vybavení, vnímání, pozorování a reflexe, dokumentace, práce v projektech).	Profesionální jednání pedagoga v institucionální i neinstitucionální péči; spolupráce s matkami a otci; integrace; kooperace na různých úrovních: přechod do školy, instituc. a neinstituc. péče, kooperace školy a družiny (tj. Hort); přechod z primární školy na vyšší školské stupně.
Sasko-Anhaltsko zaměření VP na institucionální péči pro děti do 15 let	VP se dělí na části: Úvod; Část 1: Sedm základních myšlenek; Část 2: Předškolní instituce jako prostor pro vzdělávání; Část 3: Hlavní pokyny pro kvalitu vzdělávacích procesů; Část 4: Vzdělávací oblasti.	Pojetí vzdělávání: význam vazby, důvěry, odpovědnosti a vlastní volby, celoživotní aktivní proces sebevzdělávání v sociálním kontextu; triáda vzděl., vých., péče; vzdělávací oblasti mají části: zájmy a jednání dětí, pedagogické jednání, kontrolní otázky.	Obsaženo v kapitole 3: adaptace dítěte, prostor a vybavení, pozorování a dokumentace pedagoga a reflexe v týmu atd. a dále podrobně v kapitole 4 ve vztahu k vzděl. oblastem; pojednání o specifikách dětí do 3 let, 3–6letých a dětí ve školním věku, význam dětského společenství.	Rozmanitost a inkluze, udržitelný rozvoj; spolupráce a zapojení rodiny a rodičů; přechody, rozvoj kvality; práce a úkoly z hlediska pedagoga, týmu, vedení a zřizovatele (obsah, kvalita, rozvoj, spolupráce); kooperace a síťování.

Šlesvicko-Holštýnsko zaměření VP na institucionální péči pro děti do 15 let	VP se dělí na části: Úvod; Část 1: Vzdělávání v předškolních zařízeních – základy; Část 2: Průřezové dimenze; Část 3: Vzdělávací oblasti; Část 4: Didakticko-metodické základy doprovázení vzdělávacích procesů; Část 5: Doprovázení vzdělávání v kooperaci; Část 6: Závěrečné poznámky; materiály a adresy.	Pojetí vzdělávání jako osvojování světa, sebevzdělávání v sociálním kontextu a celoživotní proces; kompetentní, zvědavé dítě; význam vazby na pedagoga a specifika vzdělávání dětí ve věku 0–3, 3–6 let, školní věk. Cíle doprovázení vzdělávání: osobnostní, sociální, věcná a metodická kompetence k učení. Průřezové dimenze: participace ve vztahu ke generacím, gender, interkulturní orientace, inkluze, celoživotní orientace, orientace v sociálním prostoru; vzdělávací oblasti (doplněno o pohled na děti v raném a školním věku).	Obsaženo v samostatné kapitole 4: identifikace zájmů dítěte a porozumění, plánování, pedagogické jednání, reflexe a evaluace procesů, pozorování a dokumentace. Práce se tematicky orientuje podle zájmů a témat dětí.	Demokracie, udržitelný rozvoj jako klíčové principy; partnerství a spolupráce s rodiči (explicitně matkami a otci), spolupráce se školou a dalšími sociálními aktéry.
Durynsko zaměření VP na vzdělávání dětí ve věku 0–10 let	VP se dělí na části: Úvod; Část 1: Pedagogické základy; Část 2: Vzdělávací oblasti; Část 3: Management kvality v pedagogických kontextech, přílohy.	Pojetí vzdělávání: celoživotní, celostní, sebevzdělávání, v sociálním kontextu, činné setkání a vyrovnání se světem, "ko-konstrukce sociální reality ve vzdělávacích procesech". 3 dimenze setkání člověka se světem: osobnostní, sociální, věcná). Kompetence: věcná, metodická, osobnostní a sociální – stručně pojato. Vzdělávací procesy: bazální, elementární, primární; zvlášť zdůrazněna čtenářská pregramotnost (<i>literacy-Erziehung</i>).	Primárně obsaženo v jednotlivých vzdělávacích oblastech: diferenciace podle 3 typů vzděl. procesů, návazně tabulky s konkrétní nabídkou vzděl. činností podle typu vzděl. procesu a 3 dimenzí. Pozorování, dokumentace rozvoje dítěte; možnosti participace dítěte; hra a její využití v praxi.	Rozmanitost: sociokulturní, ekonomická, genderová, postižení, speciální nadání, resilience. Přechody: rodina – předškolní zařízení – primární škola – další stupně vzdělávání. Spolupráce s rodiči (partnerství ve výchově); kooperace v pedagogickém týmu a s dalšími institucemi. Systém rozvoje kvality zařízení (rozvoj koncepce a vlastní/externí evaluace).

Zdroj: vzdělávací plány jednotlivých spolkových zemí, analýza červenec 2015. Kategorie pro analýzu vzdělávacích plánů (dále VP) spolkových zemí byly vymezeny podle synopse Diskowského (2005).

Příloha 21 Výchovně-vzdělávací cíle ve vzdělávacích plánech spolkových zemí – vymezení, rozdělení a vztah k sociálním a etickým aspektům

V tabulce jsou barevně odlišeny cíle (resp. kompetence) vymezené zemskými vzdělávacími plány, v nichž mají sociální a etické aspekty primární význam (zvýrazněno tmavě zeleně) a sekundární význam (zvýrazněno světle zeleně).

Spolková země	Výchovně-vzdělávací cíle: vymezení, rozdělení a vztah k sociálním a etickým aspektům		
Spolkové země vymezující cíle přes tradičně dělené kompetence – zmíněna i další místa VP tematizující sociální a etické aspekty			
Berlín	Sociální kompetence – respekt k očekávání, potřebám a citům druhých, podpora vytváření kontaktů, sociální účasti, odmítání diskriminace, podpora tvorby společných pravidel a rozpoznání důsledů vlastního jednání. Cíl: účast dětí na sociálních vztazích a rozvoj respektujícího jednání.	Osobnostní (Ich) kompetence; Cíl: rozvoj pozitivního konceptu sebe sama u dítěte – rozvoj kompetencí směřuje k posílení samostatnosti a odpovědnosti dítěte.	Věcné kompetence: zahrnují i rozpoznávání sociálních, genderových, etnicko-kulturních a individuálních společných prvků a odlišností. Cíl: osvojení rozmanitosti světa v sociálních souvislostech.
Hamburk	Sociální kompetence: navazování vztahů; vzájemné uznání a úcta; porozumění sociálním a společenským jevům; odpovědné jednání s druhými; vytváření interkulturní kompetence; projevování empatie a solidarity k znevýhodněným osobám; reflektování ideálů vlastních i ostatních lidí; participace na rozhodování; motivování ostatních k aktivitě.	Osobnostní (Ich) kompetence: rozvoj pozitivního konceptu sebe sama u dítěte; rozvoj odpovědnosti, aktivního přístupu, schopnosti koncentrace.	
Hesensko	Kompetence k jednání v sociálním kontextu		
	Nakládání s individuálními rozdíly a sociokulturní rozmanitost: Děti různého věku – rozšířené věkové smíšení dětí; dívky a chlapci; děti s rozmanitým kulturním pozadím; děti s rozmanitým socioekonomickým pozadím; děti se speciální potřebou podpory: (hrozící) postižení, znevýhodněné a speciální nadání.		
	Sdružující cíle pro skupiny vzdělávacích oblastí: děti jednající odpovědně a orientující se podle hodnot.		
Severní Porýní – Vestfálsko	Sociální kompetence: schopnost rozeznávat potřeby, přání, zájmy a očekávání druhých a přiměřeně je zohledňovat ve vlastním jednání.	Basální kompetence jako přesahující vývojové cíle: Osobnostní kompetence (Selbstkompetenz): schopnost rozvíjet, zkoušet a chránit vlastní identitu, stejně tak jako znát vlastní schopnosti a přednosti a nakládat s nimi odpovědně a způsobem odpovídajícím situaci.	Věcná a metodická kompetence: schopnost věcně usuzovat, jednat odpovídajícím způsobem a přenášet znalosti na rozmanité zkušenosti.

Šlesvicko-Holštýnsko	Hlavní cíl: podporovat každé dítě v jeho vývoji k samostatné osobnosti schopné se <u>začlenit do společnosti</u> , osobnosti způsobilé se <u>autonomně, solidárně a kompetentně účastnit života</u> . Cílem je otevřít dětem individuální cesty pro osvojování světa a neprodukovat standardisované a testovatelné znalosti a dovednosti v určitých vzdělávacích oblastech. Explicitně ve vymezení cílů navazuje na cíle konceptu <i>Situationsansatz</i> (autonomie, solidarita, kompetence) a motto M. Montessori (Pomoz mi, abych to udělal sám!).		
	Sociální kompetence: umožňuje dítěti se podílet na sociálním životě; patří k tomu schopnost vnímat potřeby své i druhých a dávat je do vztahu, schopnost participace a převzetí odpovědnosti.		
Sársko	Sociální kompetence – naslouchat ostatním, vcítit se, akceptovat normy a domluvit se na pravidlech soužití a dodržovat je, vytvářet schopnost se domluvit, řešit konflikty, uzavírat kompromisy, cvičit ohleduplnost, podílení se na životě společnosti, jednat solidárně apod.	Osobnostní (Ich) kompetence: rozvoj pozitivního konceptu sebe sama u dítěte, samostatnosti, odpovědnosti, schopnosti se učit, prosadit se, řešit problémy atd.	
Durynsko	Kapitola <i>Individuální rozdíly a sociální rozmanitost</i> (socioekonomická a sociokulturní rozmanitost, pohled na svět a religiozita, gender, postižení a vývojová rizika, zvláštní nadání, resilience)		
	Sociální kompetence: dítě rozvíjí rozmanité možnosti, jak si hrát, učit se a pracovat dohromady s dalšími dětmi; jedná solidárně a je schopno sebe sama reflektovat v kontextu dětské skupiny.	Osobnostní kompetence: dítě si je stále více vědomo svých pocitů, silných a slabých stránek a učí se na tomto základě přejímat odpovědnost a odpovědně jednat.	

Spolkové země vymezující cíle jiným způsobem a nikoli v podobě kompetencí	
Bádensko-Württembersko	Sounáležitost (tj. vazba a příslušnost) = schopnost začlenit se do společnosti; zahrnuje uznání rozmanitosti (pohlaví, etnika, kultury, náboženství, věku, postižení).
Bavorsko	Posílení autonomie dítěte a sociální spoluodpovědnosti ; zahrnuje: podporu budování zdravého vědomí své hodnoty, silných a slabých stránek; podporu sociálně odpovědného jednání ve vztahu k ostatním i k sobě; přijetí odpovědnosti za svá rozhodnutí ve vybraných situacích.
Brémy	Výchova : žít před dětmi a zprostředkovávat jim takové jednání, které umožňuje <u>důstojné lidské soužití</u> ; podporovat děti v aktivním osvojování světa; umožnit jim <u>setkávat se s rozmanitými způsoby jednání a norem ve společnosti</u> , aby na ně děti dokázaly reagovat kreativně a vzhledem k dané situaci (včetně rozvoje schopnosti kritického myšlení); rozvoj praktických životních dovedností.
Meklenbursko – Přední Pomořansko	Děti jednající podle hodnot a spolupůsobící děti.

Spolkové země nevymezující explicitně výchovně-vzdělávací cíle	
Dolní Sasko	Neformuluje vzdělávací a výchovné cíle samostatně, ale ve vztahu k vzdělávacím oblastem. Obecné vzdělávací cíle jsou <u>implicitně</u> naznačeny ve <u>vymezení pojetí vzdělávání</u> a základním pojetí pedagogické práce ve vztahu k hodnotám demokratické společnosti (úvodní kapitoly): samostatnost, odpovědnost, respekt k hodnotě člověka, tolerance, rovnost příležitostí, solidarita, socializace dítěte do společnosti, ohleduplnost (i k rozmanitosti), demokratické soužití všech členů společnosti, podpora dětí se SVP (zvl. úkol ve vztahu k dětem se sociálním znevýhodněním), genderová identita dětí.
Braniborsko	Neformuluje vzdělávací a výchovné cíle samostatně, ale pouze ve vztahu k vzdělávacím oblastem.
Sasko	Neformuluje vzdělávací a výchovné cíle samostatně, ale pouze ve vztahu k vzdělávacím oblastem.
Sasko-Anhaltsko	Neformuluje vzdělávací a výchovné cíle samostatně, ale pouze ve vztahu k vzdělávacím oblastem. V kapitole <i>Předškolní zařízení jako vzdělávací prostor</i> je však pojednáno o třech hlavních úkolech: vzdělávání, výchově a péči o dítě.

Příloha 22 Evaluační škála OECD (2012) pro kurikulární dokumenty, standardy a orientační nařízení

Sjednocení	Vůbec – Plně				
1. Vzdělávací program je připraven tak, aby byl v souladu s celkovými cíli ECEC.	1	2	3	4	5
2. Vzdělávací program je v souladu se školním vzdělávacím programem pro primární vzdělávání, což zabezpečuje hladký přechod z ECEC do povinného vzdělávání.	1	2	3	4	5
3. Vzdělávací program je v souladu s hodnocením a monitorováním (výstupů dítěte, kvality služeb atd.)	1	2	3	4	5
4. Změny ve vzdělávacím programu jsou pro účinnou implementaci sjednocené s obsahem vzdělávání budoucích pedagogů a průběžného vzdělávání manažerů i pedagogů z praxe.	1	2	3	4	5
5. Implementace vzdělávacího programu je v souladu s regulačními požadavky a způsoby financování.	1	2	3	4	5
Cíle, rozsah a obsah	Vůbec – Plně				
6. Cíle vzdělávacího programu a hlavní principy jsou jasně stanovené.	1	2	3	4	5
7. Rozsah věkové skupiny, které je vzdělávací program určený, je v kontextu vaší země přiměřeně definovaný.	1	2	3	4	5
8. Obsahový záběr vzdělávacího programu je vhodně nastavený, odpovídá očekáváním rodičů a budoucím potřebám společnosti.	1	2	3	4	5
9. Nový/revidovaný vzdělávací program byl vytvořen participativně, zohledňuje názory relevantních aktérů (např. pracovníků z praxe, škol, soukromých, dobrovolných a nezávislých poskytovatelů, akademické obce, rodičů, místních samospráv).	1	2	3	4	5
10. Pro oblast, které se vzdělávací program nevěnuje, byly vytvořeny příležitosti na mimokurikulární aktivity, které ho doplňují.	nehodnoceno				
11. Vzdělávací program se používá pro podporu vyrovnané úrovně kvality v rozmanitých typech zařízení poskytujících ECEC.	1	2	3	4	5
12. Vzdělávací program se používá pro vedení a podporu profesionálních pracovníků v jejich praxi.	1	2	3	4	5
13. Vzdělávací program se používá pro zjednodušení komunikace mezi pracovníky, rodiči a dětmi.	1	2	3	4	5
Školení a podpora pracovníků	Vůbec – Plně				
14. Vzdělávací program vyváženým způsobem vymezuje konkrétní směr a specifika a zároveň dává prostor pro iniciativu pracovníků a místní inovace.	1	2	3	4	5
15. Vzdělávací program doprovázejí užitečné praktické materiály pro pedagogy (např. soubory hodnotících nástrojů, doporučené knihy, hračky, další vyučovací materiály).	1	2	3	4	5
16. Specifické potřeby v oblasti školení a podpory pracovníků z praxe (včetně manažerů a vedoucích pracovníků) byly jasně identifikované.	1	2	3	4	5
17. Školení bylo vytvořené tak, aby byla zabezpečena relevantnost a praktičnost v oblasti:	1	2	3	4	5
a) obsahu a propojenosti s pedagogikou;	1	2	3	4	5
b) typu a poskytování (např. semináře, workshopy, koučing na pracovišti apod.);	1	2	3	4	5
c) školícího přístupu (např. kaskádování nebo výcvik školitelů samotnými pracovníky z praxe, pedagogy ECEC nebo zástupci vlády).	1	2	3	4	5
18. Kromě školících a podpůrných materiálů mají manažeři a pracovníci z praxe přístup i k další podpoře (např. telefonické kontaktní linky, webové stránky, školení na požádání).	1	2	3	4	5

Pozn.: Termín vzdělávací program je použit jako nadřazený pojem pro kurikulární dokument platný na úrovni státu (země).

Zdroj: OECD, 2012, s. 138–140; pro zpracování 3. části bylo použito informací z Peucker a kol., 2010; Dreyer, 2010. Překlad anglického originálu do češtiny byl převzat a upraven podle Syslová, Borkovcová, Průcha, 2014, s.176–178.

Příloha 23 Organizační podmínky pro pedagogickou práci podle konceptu situační přístup (*Situationsansatz*)

(1) *Věkově heterogenní* dětská skupina umožňuje dětem prožít různé životní situace a zkušenosti z kontaktu s dětmi jiného věku a konstruovat si svůj obraz světa. Pedagogové rovněž často využívají možnosti vytvářet menší věkově homogenní skupiny pro vybrané činnosti v rámci dne.

(2) *Otevření předškolního zařízení směrem ven*. Předškolní zařízení spolupracuje s rodiči, kteří se účastní každodenního života předškolního zařízení a nejen vybraných aktivit. Zařízení je k tomu patřičně přizpůsobeno – jsou zde různé koutky pro rodiče, takže rodiče mohou vstupovat do prostoru pro děti a být zde přítomni během dne. Otevřenost platí však také pro další osoby.

(3) *Spolupráce a orientace předškolního zařízení na místní instituce a spolky a učení dětí mimo předškolní zařízení*. Děti například pravidelně každý týden docházejí do místní knihovny, kde je pro ně knihovníky připraven program. Učení je tak spojeno s každodenním životem v místě bydliště dítěte a jeho předškolního zařízení.

(4) *Participace dětí na rozhodování*, která se jich týká. Ta se projevuje se v každodenních situacích i ve speciálních formách, jakými je například tzv. dětská konference (*Kinderkonferenz*).

(5) *Týmová spolupráce*. Pedagogové nejsou odpovědní pouze za svou skupinu dětí, ale za celkovou pedagogickou práci v předškolním zařízení.

(6) *Otevřené plánování pedagogické činnosti* se neomezuje na předem pevně naplánované tematické celky a činnosti, ale je utvářeno v průběhu pedagogického procesu.

(7) *Uzpůsobení vnitřních a vnějších prostor*. Prostor pro děti bývá rozčleněn do různých pracovních a herních koutků, které jsou od sebe navzájem odděleny a poskytují dětem dostatek klidu pro činnosti i soukromí.

(8) *Integrace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami*. Koncept vychází z přesvědčení, že společné vzdělávání je přínosem pro všechny zúčastněné.

Zdroj: Kindergarten heute, 2007, s. 53–59; Rieber, 2002, s. 76–87.

Příloha 24 Koncept situační přístup (*Situationsansatz*) – 16 základních pedagogických principů

1. *Pedagogická práce vychází ze sociokulturních životních situací dětí a jejich rodin. Jedná se o situace, s nimiž jsou děti aktuálně konfrontovány, ale také o situace, které jsou potřebné pro jejich budoucí život ve společnosti. Ve středu pozornosti stojí potřeby a zájmy dětí, jejich zkušenosti, otázky a porozumění.*
2. *Pedagogové zjišťují v kontinuální diskusi s dětmi, rodiči a dalšími dospělými, co jsou klíčové situace v životě dětí.*
3. *Pedagogové analyzují, co děti umějí a znají a co by se chtěly naučit a zažít. Otevírají jim přístup k vědomostem a zkušenostem v reálných situacích. Pedagogická práce se uskutečňuje uvnitř i mimo prostory předškolního zařízení³.*
4. *Pedagogové podporují děti ve vývoji identity příznačné pro jejich pohlaví a staví se proti stereotypnímu přejímání rolí. Rozdíly obou pohlaví jsou respektovány a vychovatelé sami mají reflektovat své vlastní postoje k dívkám a chlapcům.*
5. *Pedagogové napomáhají dětem v rozvoji jejich fantazie a tvořivosti ve hře a v osvojení světa v míře odpovídající vývoji dětí. Pedagogové vytvářejí předpoklady pro to, aby se děti mohly kreativně vyrovnat s životní skutečností. Pozorování je nástrojem, jak se dozvědět více o dětské interpretaci světa a o skutečnostech, které se děti dotýkají a ovlivňují je.*
6. *Pedagogové umožňují mladším i starším dětem se společně v činnostech setkávat, a podporovat tak vzájemně svůj rozvoj.*
7. *Pedagogové pomáhají dětem v rozvoji jejich samostatnosti prostřednictvím možnosti se podílet aktivně na utváření života v předškolním zařízení. Postatou je vzájemná úcta a respekt, samostatnost a demokratický přístup. Děti se mají podílet na všem, co se jich týká (především na plánování, např. prostřednictvím tzv. dětské konference).*
8. *Součástí každodenního života je setkávání se s hodnotami a normami. Pravidla jsou domlouvána společně s dětmi. Děti jsou konfrontovány s tím, co je důležité pro vzájemné soužití a proč. Setkání s hodnotami a vyrovnání se s konflikty v konkrétních situacích je*

---

³ Děti stráví kupříkladu vždy jedno dopoledne v týdnu procházkou po městě, setkávají se se zajímavostmi (např. cílem může být obhlídka výstavby nové budovy).

považováno za velmi důležité. Děti mají také přezkoušet platnost pravidel a norem i zakusit skutečnost, že pravidla je možné měnit.

9. *Práce v předškolním zařízení vychází z požadavků a příležitostí společnosti, která je ovlivněna rozdílnými kulturami.* Pedagogové mají rozeznávat vzdělávací příležitosti vyplývající ze soužití dětí různého kulturního původu a dále mají podporovat interkulturní setkávání. Pedagogové mají vystupovat aktivně proti projevům diskriminace a budování předsudků a mají podporovat vzájemný respekt a osobní odvalu dětí. Je považováno za důležité, aby pedagogická práce zohledňovala fakt, že současná generace dětí bude žít v kulturně mnohem rozmanitější společnosti a že velmi často původní kultura jedince nebude většinovou kulturou v dané společnosti.

10. *Předškolní zařízení integrují děti s postižením, rozdílnými vývojovými předpoklady a obracejí se proti vyčlenování.* Integrace⁴ poskytuje příležitost pro mnohostranné sociální kontakty a rozvoj vzájemného porozumění dětí mezi sebou. Pro integraci jsou vytvářeny také personální podmínky v podobě speciálněpedagogicky kvalifikovaného personálu.

11. *Podnětné prostředí, prostory a jejich uspořádání podporují vlastní aktivní a kreativní činnosti dětí.* Děti do prostředí zasahují a jsou jeho spolutvůrci.

12. *Pedagogové jsou současně „vyučujícími i učiteli se“.* Reflektují své každodenní zkušenosti v porovnání se společenským vývojem a své porozumění vývoji dítěte. Spolupracují s externími odborníky a učí se od dětí a z jejich pohledu na věc. Otevírají vzdělávací možnosti a také se jich účastní.

13. *Rodiče a pedagogové jsou partneři ve výchově, vzdělávání a péči o dítě.* Rodiče se podílejí na rozhodování v důležitých otázkách týkajících se předškolního zařízení. Pedagogové podporují spolupráci s rodiči, zohledňují jejich návrhy i kritiku a společně hledají možnosti pro změny.

14. *Předškolní zařízení vytváří úzké vztahy s okolním sociálním prostředím.* Samo sebe chápe jako aktivní součást sociální infrastruktury obce⁵. Vyhledává kontakt s dalšími pedagogickými a sociálními institucemi, spolky či osobami kulturního a hospodářského života a vytváří s nimi síť pro spolupráci. Je aktivně zapojeno do místní politiky a plánování. Otevření zařízení

---

⁴ V materiálech ke konceptu *Situationsansatz* je používán termín *integrace* a nikoli *inkluze*, přestože inkluzivní pojetí je pro koncept charakteristické. Důvodem je i částečně jiná tradice použití obou termínů v Německu.

⁵ Resp. komunity

směrem ven je chápáno pedagogy jako závazek pro využívání obce jako prostoru pro vzdělávání dětí, na jehož utváření se děti současně také podílejí.

15. *Pedagogická práce vychází z analýz situací a procesuálního plánování a je nepřetržitě dokumentována.* Plánování probíhá ve spolupráci s rodiči a dětmi a je flexibilní. Týká se kratších i delších časových celků, celé skupiny dětí či jen určité části (skupinové činnosti, cílená podpora dětí se speciálními potřebami). Základními principy plánování pedagogických procesů je:

- a) analýza situací a volba klíčových situací;
- b) stanovení cílů a formulování analýzy situace;
- c) realizace zvolených klíčových situací;
- d) vyhodnocení zkušeností, dokumentace a volba dalších kroků.

16. *Předškolní zařízení je učící se organizace.* Pedagogové vnímají sami sebe jako součást týmu, zastávají specifické úkoly a cítí se spoluodpovědní za celek. Jsou vytvářeny strategie pro další profilaci zařízení a změny jsou vnímány jako příležitosti.

Zdroj: upraveno autorkou podle Preissing, 2013.

Příloha 25 Koncept situačně orientovaný přístup (*Situationsorientierter Ansatz*) – 7 následných kroků při plánování a realizaci projektu

- 1) *Pozorování jednotlivých dětí*: Pedagogové se orientují podle 6 vyjadřovacích forem dětí. Doporučuje se, aby si předškolní zařízení vytvořila pravidelný řád pro pozorování dětí ve skupině. Součástí jejich práce je i blízké seznámení s biografií dítěte a jeho rodiny, což umožní pochopení a správný směr interpretace vyjádření dětí.
- 2) *Vyhodnocení jednotlivých vyjadřovacích forem dítěte a vypracování individuálních „životních plánů“ dětí*: Tento krok je důležitý též pro pedagogickou dokumentaci. Umožňuje pedagogům se vracet k jednotlivým záznamům dětí, uchovávat zcela konkrétní zaznamenané události ze života dětí v předškolním zařízení.
- 3) *Srovnání individuálních „životních plánů“ dětí a identifikace témat*, která se v dané dětské skupině objevují s vyšší četností. Toto srovnání je následně východiskem pro navržení tematického zaměření projektu. Součástí tohoto kroku je i uvažování o možných spojeních mezi biografiemi dětí a jejich pozorovanými vyjádřeními.
- 4) *Sdílení ve skupině dětí*: Pedagog sedí s dětmi v kruhu a postupně každému dítěti krátce sdělí jeden příklad situace z života dítěte, kterou v nedávném čase pozoroval a zaznamenal a která se podle jeho názoru vztahuje k zaměření zamýšleného projektu. Pedagog se s dětmi podělí také o svůj vlastní příklad. Následně se ptá dětí, zda tuto situaci, zážitek nebo pocit již také prožily v jiné situaci, zda se jim něco podobného stalo apod. Pokud tento podnět vyvolá u dětí vlnu reakcí, značí to, že téma pro projekt bylo stanoveno ve shodě s tématy, která jsou aktuální pro větší počet dětí ve skupině. Nakonec jsou shrnuty a zaznamenány všechny zmíněné příklady situací dětí, které jsou východiskem pro obsah činností projektu.
- 5) *Strukturace námětů pro činnosti, výběr konkrétní pedagogické nabídky*, která je provázaná a odpovídá na podněty dětí. Je zvažován vztah k situaci v předškolním zařízení, impulsy pro spolupráci s rodiči i s aktéry mimo předškolní zařízení.
- 6) *Realizace projektu*: Činnosti sesbírané od dětí a doplněné pedagogickou nabídkou ze strany pedagogického týmu jsou dětem znovu nabídnuty ve strukturované formě. Konkrétní průběh projektu je vytvářen ve spolupráci pedagogů a dětí. Projekt může trvat od 6 týdnů do 6 měsíců. Současně může ve skupině (tj. třídě) probíhat i více projektů najednou. Průběh projektu je dokumentován v pedagogickém deníku, kam se každý den písemně zaznamenávají zajímavá vyjádření dětí, což má budovat přirozený zájem dětí o psanou podobu jazyka. Každý projekt má integrovat všechny vzdělávací

oblasti a respektovat podmínky stanovené v rámcových kurikulárních dokumentech pro předškolní vzdělávání v dané spolkové zemi.

- 7) *Zhodnocení projektu a plánování následného projektu*: Do procesu jsou zapojeny děti, využívá se různých forem dokumentace k uskutečněnému projektu.

Zdroj: McGuire, Benkel, Krenz, 2010, s. 114–116.

Příloha 26 Případová studie předškolního zařízení v Berlíně pracujícího podle konceptu situační přístup (*Situationsansatz*)

Případová studie je vypracována na základě dat získaných během výzkumné stáže v tomto předškolním zařízení. Stáž se uskutečnila v lednu a únoru 2012. Kromě zúčastněného pozorování vzdělávacích procesů v délce dvou týdnů byly uskutečněny rozhovory s vedoucími pracovníci a s pedagogy. Byla získána fotografická dokumentace a video záznamy vybraných částí denního programu. Vedení zařízení umožnilo nahlédnout do interních záznamů, dokumentace k jednotlivým dětem a poskytlo aktuální znění pedagogické koncepce zařízení. Zařízení je příkladem třetího typu kombinovaných zařízení institucionální péče, neboť jsou zde jak věkově spíše homogenní skupiny (jeslové oddělení a oddělení pro starší děti), tak jsou věkové skupiny flexibilně přizpůsobovány konkrétním podmínkám na straně dětí i zařízení. Během stáže mělo zařízení vysoký počet dětí do 2 let, a proto do jeslového oddělení docházely pouze děti do 1,5 roku a starší děti byly zpravidla již integrovány do skupiny převážně starších dětí na otevřených odděleních.

Navštívené předškolní zařízení (Berlín) leží v nemocničním areálu a je určeno zvláště dětem zde pracujících zaměstnanců a studentů. Předškolní zařízení (neveřejný zřizovatel) nabízí 118 míst pro děti do 6 let, které jsou rozděleny na jeslové oddělení pro děti od 0⁶ do 2 let a 2 otevřená oddělení pro 42 dětí (resp. 46) od 2 do 6 let. Jeslové oddělení je rozděleno na 3 skupiny, o které se vždy starají 2–3 osoby (z části na zkrácený úvazek). V odděleních pro starší děti pracuje po 7–8 pracovnících (opět většinou na částečný úvazek). Částečné úvazky pedagogů umožňují vedení zařízení flexibilně regulovat rozsah pracovních úvazků pedagogického personálu podle aktuálního počtu dětí v zařízení. Toto nastavení odráží způsob financování předškolních zařízení v Berlíně. Podle vedení zařízení je poměrně příhodné pro personální management, pro samotné pedagogy představuje ovšem méně stabilní zaměstnaneckou situaci. Pedagogické síly musí být kvalifikované (v době stáže zde působili pedagogové s rozsahem pedagogické praxe 1–35 let), pouze 10 % z nich může být ve fázi studia při zaměstnání. Zvláštní tým pracovníků (8 pedagogů, z nich 6 žen a 2 muži) zajišťuje noční službu. V předškolním zařízení působí po celý rok na souvislé pedagogické praxi (zpravidla na 3–6 měsíců) studenti sociálněpedagogických oborů, kteří během dne přebírají část úkolů stálého pedagogického týmu.

---

⁶ Přesně od 8 týdnů věku dítěte.

Otevírací doba zařízení je přizpůsobena pracovnímu vytížení rodičů. Zařízení pracuje v modelu rozšířené pracovní doby – přes týden od 5:45 do 20:15, přes noc od 19:30 do 6:30 a o 2 víkendech v měsíci je otevřeno pro 10 dětí od 2 do 6 let v čase od 5:45 do 20:15. Rodiče si mohou flexibilně volit dobu (příchod, odchod) a délku pobytu dítěte v závislosti na pracovní době a individuálnímu nároku na počet hodin péče pro dítě. Zvláštní oddělení tvoří tzv. *Besucherkindergarten* zajišťující bezplatnou péči o děti příbuzných pacientů určené pro děti zpravidla od 2 let (péče poskytována od 14:00 do 19:00, nejvýše 4 hodiny denně na dítě). Zařízení je zavřeno pouze 1 týden v roce (jiná předškolní zařízení v Berlíně zpravidla 26 dnů), který je určený pro společné další vzdělávání pedagogického týmu (období únor/březen). Zařízení zajišťuje také péči o děti ze sousedního partnerského zařízení stejného zřizovatele, pokud je potřeba zajistit péči pro dítě v době mimo standardní otevírací dobu.

Podmínkou přijetí dítěte je předložení poukazu na péči, který rodiče získají na příslušném berlínském úřadu pro mládež⁷. Výše poplatku za poskytovanou péči se řídí platným berlínským zákonem o účasti rodičů na krytí nákladů (*Tagesbetreuungskostenbeteiligungsgesetz*, dále TKBG z 23. 4. 2010). U dětí do 3 let platí rodiče 23 euro měsíčně paušál za péči o dítě⁸ a dále poplatek za výchovu a vzdělávání⁹ (vypočítává se na základě výše platu rodičů). Dětem v předškolním věku je vzdělávání poskytováno zdarma a rodiče hradí pouze paušál za péči. Děti nemají podle podmínek zařízení automatické právo na péči v nočních hodinách. Pokud o ni rodiče mají zájem, musí neprve absolvovat pohovor s vedením zařízení i pedagogy zajišťujícími noční službu. Kritériem přijetí dítěte je jeho tělesná, sociální a emocionální vyspělost, schopnost zvládnout spánek mimo domov atd. Velká váha je kladena na dodržování rituálů a podmínek, na které je dítě zvyklé z domova, i během přespávání dítěte v zařízení. Z tohoto důvodu zabezpečuje noční služby zvláštní tým pedagogů (zajištění kontinuity, navázání bližších vztahů s dítětem). Zařízení má stanovenou maximální délku pobytu dítěte, kdy dítě nesmí přespávat v zařízení více než 4 noci za sebou, následně musí strávit 1 den mimo zařízení. Po nočním pobytu musí být dítě vyzvednuto do 15 hodin. V zařízení je kladen velký důraz na dostupnost péče pro všechny dle individuálních potřeb rodin. Proto není rodičům účtován žádný zvláštní poplatek za noční péči a pobyt dítěte v zařízení o víkendech. Na zavedení celotýdenní péče o děti se finančně podílela nadace Robert Bosch-Stiftung.

⁷ Případně doklad o převzetí nákladů od jiného obecního úřadu pro mládež, pokud má dítě bydliště mimo Berlín.

⁸ V originále tzv. *Verpflegungsanteil*.

⁹ V originále tzv. *Betreuungsanteil*.

Předškolní zařízení klade velký důraz na **proinkluzivní podmínky vzdělávacích procesů**. Každý kmenový pedagog (*Bezugserzieher/in*) má na starost individuální pozorování, dokumentaci a podporu rozvoje každého dítěte ve své skupině (4–5 dětí na 1 pedagoga v jeslovém oddělení a 7–8 dětí v odděleních starších dětí). Kmenový pedagog je odpovědný za komunikaci a spolupráci s rodiči svěřených dětí. Provází děti od jejich adaptační fáze až do odchodu na primární školu. Toto nastavení je běžné v zařízeních pracujících v otevřených organizačních formách. Má dětem poskytnout vztahové bezpečí ve velké skupině dětí i výchovně-vzdělávací a pedagogickou kontinuitu. V zařízení pracuje speciálně kvalifikovaná pedagogická síla pro integraci dětí (tzv. *Facherzieherin für Integration*). Individuální podpora je integrovaná do běžného dne a rodiče se účastní jejího rámcového plánování. Dětem se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) jsou určeny tzv. hvězdičkové hodiny (*Sternstunden*), tedy čas věnovaný zvláštním podpůrným činnostem, které jsou naplánovány pro potřeby vybraných dětí. Tohoto podpůrného programu se však v rámci inkluzivního přístupu účastní nejen děti se SVP, ale též děti, které mají o činnost zájem a chtějí spolupracovat, nebo které si dítě se SVP pro činnosti vybere jako herního partnera (skupina 3–4 dětí).

Zařízení pracuje podle konceptu situační přístup *Situationsansatz* (viz kapitola 3.5.1) a řídí se Berlínským vzdělávacím programem, který z tohoto konceptu přímo vychází. Zvláštní důraz je kladen na demokratický přístup. Pedagogickou koncepci zařízení vytváří pedagogický tým společně v dialogu s rodiči a dětmi. **Organizace vzdělávacích procesů** se liší mezi jeslovým oddělením s vlastním programem zohledňujícím individuální potřeby dětí a odděleními pro starší děti, kde organizace funguje podle tzv. otevřených skupin (koncept *offener Kindergarten*, viz kapitola 3.5.4). Tomu je uzpůsobeno i **prostorové uspořádání a vybavení oddělení** (srov. fotografie v příloze 27 a 28). Každé oddělení má uprostřed dlouhou prostornou chodbu, odkud je vchod do jednotlivých místností (dílů). Dětem je k dispozici místnost s materiálem na stavění a konstruování (tzv. *Bauzimmer*), divadelní místnost s několika herními kouty (vybavena kostýmy a předměty odrážejícími kulturní diversitu dané dětské skupiny i předškolního zařízení), dále místnost zaměřená na činnosti podporující schopnosti a dovednosti předcházející čtení, psaní a počítání stejně jako přírodovědné činnosti (tzv. *Lernwerkstatt*). Další místností je ateliér s nadstandardně bohatou nabídkou materiálů a výtvarných potřeb (některé zcela volně dětem k dispozici, jiné na vyžádání). Velkou místností je restaurace, kde si děti v čase jídla servírují a konzumují pokrmy a v dalších částech dne zde mohou hrát deskové hry apod. Jedna místnost (tzv. *Traumzimmer*) je určena pro odpočinek dětí

během dne, čtení knih a poskytuje dětem prostor uchýlit se do ústraní z většího kolektivu dětí. Poslední velkou místností je tělocvična a místnost na pohyb dětí s patřičným tělovýchovným vybavením. Herní příležitosti skýtá i prostorná zahrada, která je dětem až na výjimky otevřena po celý den. Pedagogové jsou specializováni na určitou oblast činností (např. výtvarné zaměření), což odpovídá i dílnám, za které jsou zpravidla odpovědní. V průběhu roku však nezůstávají pouze v jedné dílně, ale dochází i k vzájemnému střídání s kolegy. V přízemí budovy je uzpůsobena speciální místnost jako ložnice pro děti, které v zařízení přespávají přes noc. Rodiče zde mohou sami ukládat své děti ke spánku. Pro rodiče je upravena také část kanceláře vedení zařízení, kde rodiče mohou počkat před usnutím dítěte, být mu nablízku, odpočívat či pracovat.

Program dne je z hlediska členění podobný pro všechna oddělení. V 6:30 přichází první pedagog z denní služby. Mezi 8. a 9. hodinou je dětem v prostoru restaurace k dispozici snídaně (resp. svačina), které se děti mohou a nemusí účastnit. Přítomen je vždy minimálně jeden pedagog, který s dětmi sedí u stolu a vytváří jim mj. příležitost k volnému rozhovoru s dospělým v příjemné a klidné atmosféře. Ranní kruh v 9 hodin je jediný pevný bod v programu dne, kterého se účastní všechny děti z daného oddělení. Společně zpívají písně, připomínají si narozeniny dětí a pedagogů. Je zde prostor pro rozmluvu o důležitých věcech. Děti se dozvědí, které dílny budou otevřeny a jaké nabídky činností či projekty se budou v dílnách odehrávat. Děti mohou svobodně volit, kde, s kým a na co si budou hrát či kde budou pracovat. Na oddělení vždy funguje jeden pedagog jako koordinátor mezi všemi dílnami a činnostmi, který současně odpovídá i za přebírání nově přichozích dětí a další organizační záležitosti. Děti jsou postupně vedeny k tomu, aby byly schopné participovat na rozhodování o plánování činností v rámci dne. Konkrétně to demonstruje jedna situace, která nastala během stáže autorky v zařízení. Děti měly zájem otevřít na odpoledne prostor tělocvičny. Pedagogové nepřipravovali žádnou nabídku činností, ale přenechali jejich volbu dětem a iniciované činnosti dále s dětmi rozvíjeli. Skupina dvou desítek dětí nakonec strávila více než hodinu společně organizovanými pohybovými činnostmi. Vystřídaly se pohybové hry, hudebně-pohybové hry, soutěže, rozcvičení s protažením a relaxačním cvičením.

Od 12 do 13 hodin je v zařízení běžně nabízen oběd ve třech sousedních místnostech (v jeslovém oddělení od 11:30). V odděleních pro starší děti mohou děti obědovat v jedné ze tří skupin. Skupiny zahajují jídlo postupně, aby děti mohly dokončit své činnosti v dílnách i střídat skupinu dětí, s nimiž obědvají. Pedagogové nechávají děti svobodně rozhodnout, kdy, kde

a s kým budou obědovat. Pouze sledují, zda se všechny děti vystřídaly. Začátek jídla poslední skupiny dětem naznačí zvukovým signálem. Děti jsou tím vedeny k odpovědnosti a samostatnosti. Tento přístup se uplatňuje i v dalších částech dne. Děti ve skupině se mu postupně učí. Z tohoto důvodu také pedagogové zavádějí otevřený systém práce postupně. Při obědě skupiny začínají tak, že děti nejdříve zůstávají ve skupině se svým kmenovým pedagogem. Postupně dostanou možnost přecházet mezi místnostmi a skupinami a dále i volit dobu jídla. Samozřejmou součástí přístupu je i to, že si děti samy dovážejí jídlo z kuchyňky, připravují nádobí, servírují jídlo a pití a s dopomocí pedagoga následně i vše uklidí. Na oběd navazuje čas pro klidné aktivity, možnost stáhnout se do ústraní, odpočívat a případně spát. Odpolední program navazuje na dopolední činnosti. Kdykoli během dne mohou děti trávit čas venku na zahradě, kde je s nimi vždy minimálně jeden pedagog. Odpoledne je dětem k dispozici ještě jedna svačina a kolem 18:30 večere (pro přítomné děti, pedagogy i rodiče je nabízena možnost společně povečeřet).

Velká pozornost je z důvodu otevřené organizace práce věnována individuálnímu pozorování dětí při různých typech činností během dne. Proto, aby bylo **pozorování, dokumentace, hodnocení a podpora individuální vzdělávací cesty dítěte systematické**, využívá zařízení od roku 2006 metody *Bildungs- und Lerngeschichten* (novozélandská metoda *Learning Stories* adaptovaná na německé vzdělávací prostředí). (Uhlířová, Loudová Stralczynská, 2015) Zvláštní pozornost je věnována jazykovému rozvoji dítěte. Pedagogové s dětmi vytvářejí portfolia pro individuální dokumentaci (tzv. *Entwicklung-/Bildungssordner*) i záznamy o skupinových činnostech dětí v podobě dokumentace na zdech (*Dokumentationswände*) a týdenních plánů k proběhlým činnostem a událostem (*Wochenpläne*). Portfolia jsou majetkem dětí a děti si je odnáší spolu s další dokumentací při ukončení předškolní docházky a přechodu na primární školu.

Většina dětí přichází do zařízení již ve věku 1 roku. Z tohoto důvodu se dle vyjádření ředitelky nevyskytují zpravidla obtíže s osvojením německého jazyka u dětí s odlišného jazykového prostředí, protože děti mají před vstupem do primární školy dostatek času a kontaktu s německým jazykem. Při **adaptaci dítěte na prostředí předškolního zařízení** se pedagogové řídí principy Berlínského adaptačního plánu (srov. model průběhu adaptace v příloze 16). (Laewen, Andres, Hédervári, 2009) V jeslovém oddělení zůstává dítě zpravidla do 1,5 až 2 let a poté přechází do otevřených oddělení pro starší děti. Tento přechod stejně jako odchod dítěte do primární školy je připravován ve spolupráci s rodiči a pedagogy obou oddělení.

Intenzivnější **příprava na školu** probíhá v posledním předškolním roce. Děti docházejí dvakrát týdně do místnosti¹⁰, která je vybavena knihami, encyklopediemi, psacími potřebami, počítačem, didaktickými materiály, materiály na přírodovědné pokusy apod. Děti si samy mohou zvolit, jaké činnosti se budou věnovat. Místnost je umístěna ve sklepě a fakt, že dítě může místnost navštěvovat, je dětmi podle pedagogů vnímán jako výsada.

Velká pozornost je kladena na **zdravou výživu dětí a výchovu ke zdravému životnímu stylu**. Jídlo se dováží z partnerského zařízení stejného zřizovatele, kde je připravováno podle kvalitativních standardů Německé společnosti pro výživu. Dětem je nabízena především tepelně nezpracovaná zelenina, nízký počet pokrmů obsahujících maso během týdne (upřednostňuje se rybí maso, vepřové maso se nepoužívá). Jídelníček je plánován tak, aby odrážel specifika a stravovací zvyky rodin, které zařízení navštěvují. Toto dokládá i systém přípravy svačin (resp. snídaní) pro děti, která není zajištěna externí kuchyní, ale rodiči. Každé oddělení v zařízení má vypracovaný roční seznam, do kterého se rodiče napíší, a zpravidla dvakrát za školní rok pak nesou odpovědnost za obstarání vhodných potravin pro celou skupinu dětí. Přinesené potraviny mají odrážet stravovací zvyky rodin, což umožňuje dětem získat rozmanitou zkušenost s různými typy jídel, neboť procento dětí s migračním původem se v zařízení pohybuje kolem 25–30 %¹¹.

Podpora úspěšné **spolupráce s rodiči** zaujímá důležité místo. Vzájemný vztah respektu, důvěry a úcty má být budován od prvního setkání rodičů s pedagogy během přijímacího pohovoru, v průběhu adaptační fáze dítěte i při každodenním kontaktu. Rodiče mají možnost navštívit zařízení na část dne, zůstat o něco déle při předávání či vyzvedávání dětí apod. Kvalitní spolupráce s rodiči má podle pedagogické koncepce zařízení vliv na vzdělávání a rozvoj dítěte. Zvláštní důraz je kladen i na respekt ke kultuře¹² dané rodiny. „Čím více budou děti prožívat, že si vážíme jejich rodičů a kultury, tím více to přispěje k jejich pozitivnímu sebepojetí.“ (Konzept, 2011, s. 12) Vědomá práce se sociokulturním pozadím dětí a jejich rodin je vymezena i v *Berlínském vzdělávacím programu (Berliner Bildungsprogramm)*. (INA, 2014) Nejméně jednou za rok jsou rodiče pozváni na individuální rozhovor o rozvoji jejich dítěte. Na rozhovor se připravují pedagogové i rodiče, aby si vzájemně mohli vyměnit informace o dítěti a vytyčit společně další kroky, které budou podniknuty (např. podpora určitých kompetencí dítěte, snaha o vyrovnaní znevýhodnění apod.). V tom se odráží i princip, že rodiče jsou

¹⁰ Nazývána *Lernwerkstatt*, tj. dílna pro učení.

¹¹ Nutno podotknout, že hygienické podmínky, které musí zařízení v oblasti stravování dodržovat, jsou významně méně striktní oproti systému kontroly stravování mateřských škol v ČR.

¹² V širokém významu slova, tedy náboženství, zvyky a rituály rodiny.

považováni za experty na své dítě a jsou aktivně zapojeni do plánování vzdělávacích příležitostí pro své dítě i do chodu celého zařízení. Rodiče si v jednotlivých odděleních volí své zástupce, kteří jsou pověřeni řadou úkolů, např. předávají podněty od rodičů vedení zařízení, mají právo svolat rodičovskou schůzi, získávat finance pro zařízení, spolupracovat na inovaci pedagogické koncepce zařízení a mají rozhodovací právo dokonce i při přijímání nových pedagogických pracovníků.

Předškolní zařízení má následující **model řízení**. V zařízení funguje úzký řídicí tým. Spolupracuje v něm ředitelka a její zástupkyně (*Co-Leiterin*, tj. vedoucí spolupracovnice podřízená ředitelce). Obě nesou odpovědnost za celkové fungování instituce a plně se věnují vedení (až na výjimky jsou uvolněny od přímé pedagogické činnosti). Jejich respektující a odpovědný styl řízení má být vzorem pro jednání pedagogů v širším týmu. (Konzept, 2011, s. 17) Tento přístup se odráží i v tom, že řada koordinačních úkolů a kompetencí je předána přímo do odpovědnosti pedagogů na odděleních. Ti si v rámci oddělení sami plánují nejen služby (z důvodu nejlepšího přehledu o docházce dětí během týdne), ale kupříkladu také rozvržení dovolených, čerpání volna za přesčasové hodiny apod. Pedagogický personál je také přímo účasten rozhodování o přijetí nové pracovní síly. Podle ředitelky zařízení toto nastavení významně přispívá ke spokojenosti v rámci týmů na odděleních a celkovému klimatu mezi pedagogy i vedením zařízení. Jednou za měsíc se schází fórum vedoucích pracovníků všech zařízení zřizovatele, aby prodiskutovali organizační i koncepční otázky. V zařízení je vypracován strukturovaný **systém pedagogických porad**. Jednou za 14 dní se schází všichni pedagogičtí pracovníci na dvouhodinovou poradu. Jedenkrát v týdnu se uskutečňuje hodinová porada týmů na odděleních (vedoucí pracovníce v té době zajišťují péči o děti). Zástupci jednotlivých oddělení se setkávají jednou za 2 týdny s vedoucím týmem a jednou za čtvrtletí je porada vedoucích týmů a zástupců oddělení z obou partnerských předškolních zařízení spolu s jejich společnými kuchaři.

Pedagogové i další pracovníci (např. personál kuchyně) mají **povinnost si zvyšovat kvalifikaci v rámci dalšího vzdělávání**. To se děje na několika úrovních. Jeden týden v roce je zařízení zavřeno a všichni pracovníci v té době absolvují týmové školení tematicky zaměřené na vybranou problematiku, která je aktuálně významná pro pedagogickou praxi v zařízení. Dále se pracovníci účastní dalšího vzdělávání v oblasti jednotlivých modulů konceptu *Situationsansatz* a dlouhodobé vzdělávání je zakončeno dosažením kvalifikace *odborný pracovník pro koncept Situationsansatz (Fachkraft für den Situationsansatz)*. Třetí možností je vzdělávání v rámci

specializací jednotlivých pracovníků. Jejich povinností je dosažené znalosti předávat dál ostatním pedagogům.

Systematická interní a externí evaluace probíhá v zařízení od roku 2007. Externí evaluace pedagogických procesů byla iniciována ze strany Senátu¹³ a je plánována nejméně jednou za pět let. Provádí ji soukromí evaluátoři a vyhodnocení provádí *Berlínský institut pro rozvoj kvality předškolních zařízení denní péče (Berliner Kita-Institut für Qualitätsentwicklung*, dále BeKi). Interní evaluace se uskutečňuje přibližně jednou za 3 roky¹⁴, vykonává ji vedení zařízení společně s pedagogy na základě evaluačních nástrojů, které připravil institut BeKi pro předškolní zařízení v Berlíně. Interní evaluace má sloužit k hodnocení a dalšímu rozvoji zařízení ve shodě s Berlínským vzdělávacím programem. Hygiena kontroluje sanitární místnosti, v porovnání s ČR zde však nejsou tak přísné podmínky.

---

¹³ Senatsverwaltung für Bildung, Wissenschaft und Forschung Berlin.

¹⁴ Není oficiálně nařízena určitá frekvence pro provádění evaluačního procesu.

Fotografická dokumentace z předškolního zařízení:

Chodba sloužící ke shromažďování všech dětí z jednoho oddělení

Koupelna využívaná také k experimentům a hře dětí

Dílna – divadlo

Dílna – pohyb, stavění

Dílna – divadlo

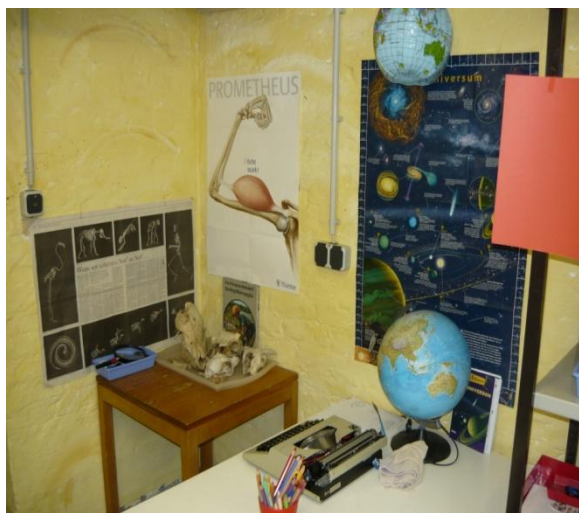

Dílna – výtvarné činnosti

Místnost pro předškolní děti ve sklepě předškolního zařízení

Prostor restaurace sloužící také jako prostor pro stolní hry

Dílna zaměřená na činnosti podporující schopnosti a dovednosti předcházející čtení, psaní a počítání a přírodovědné činnosti (*Lernwerkstatt*)

Pedagog provádí pozorování dítěte v rámci metody *Bildungs- und Lerngeschichten*

Portfolia dětí z jednoho oddělení

Nástěnka s fotografiemi a jmény dětí aktuálně přítomných na oddělení a osobní knížky dětí s fotografiemi rodiny a korálky znázorňujícími věk dítěte

Týdenní jídelní lístek se znázorněním pokrmů – důraz na porozumění dětí i rodičů s odlišným mateřským jazykem

Příloha 27 Fotografická dokumentace z předškolního zařízení (A) v Drážďanech pracujícího podle konceptu otevřené předškolní zařízení (*Offener Kindergarten*)

Prostorové vybavení předškolního zařízení:

V přízemí budovy je jeslové oddělení pro děti do 3 let s kapacitou 44 dětí (resp. děti sem docházejí do doby, kdy jsou schopné přejít do velkého oddělení v 1. patře budovy). Oddělení má speciální část pro nejmenší děti (tzv. *Nestgruppe*) a dále část pro malé děti adaptované na prostředí předškolního zařízení, pro které je ale vhodné ještě být v menším počtu dětí. Skupiny dětí jsou zde částečně otevřené. V horním patře budovy je velké oddělení pro předškolní děti (kapacita 100 dětí), které není děleno do skupin či tříd, ale pracuje zcela otevřeným způsobem

v rámci přístupu *Offener Kindergarten*. Otevírací doba zařízení je 5:45 až 19:00.

Chodba v jeslovém oddělení s „recepčí“ (přijímání a předávání dětí)

Prostor pro nejmenší děti s adekvátním vybavením

Chodba se stupni a herním prostorem v jeslovém oddělení

Jeslové oddělení – herna, koupelna, chodba s průhledem ven ve výšce očí dětí

Velká chodba s „recepčí“ v 1. patře budovy – oddělení pro předškolní děti

Chodba v 1. patře s vchodem do multifunkčního prostoru dětské restaurace – kuchyně, jídelna, knihovna, prostor pro stavění z dřevěných kostek; po propojení s vedlejším sálem přes posuvné dveře vznikne divadelní sál.

Restaurace je v průběhu dne využívána pro stravování dětí – flexibilní organizace, podle volby dětí, nikoli hromadně; děti spolupracují na přípravě, úklidu atd.

Místnost pro námětové hry a odpočinek dětí v odpoledním čase – zajímavé jsou funkční úložné prvky i rozmanitost prostoru poskytující mnoho podnětů ke hře.

Kuchyně je uzpůsobena pro činnosti dětí

Dílna pro práci se dřevem a dalšími materiály

Výtvarný ateliér

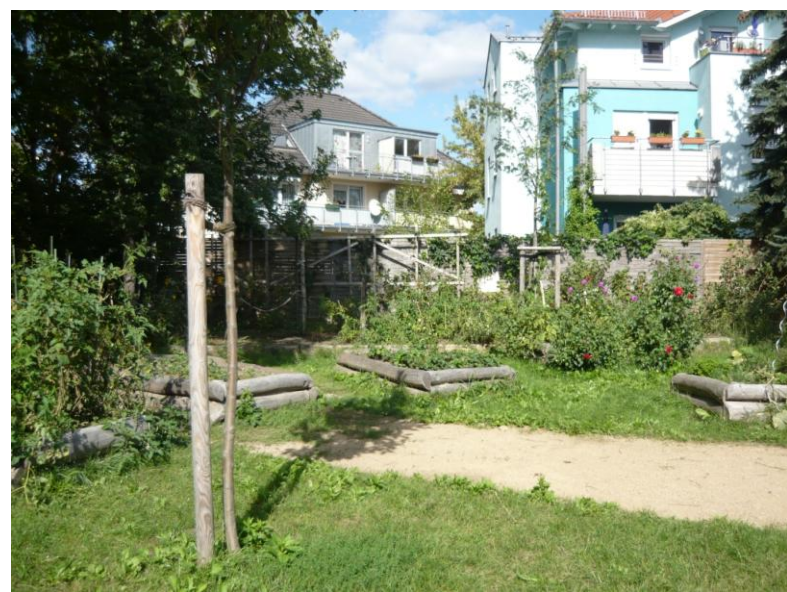

Zahrada s různými herními a pracovními prvky – studna, prolézačky, velké pískové plochy, záhony, práce se dřevem, „recepce“ pedagogů pro předávání dětí apod.

**Příloha 28 Fotografická dokumentace z předškolního zařízení (B)
v Drážďanech pracujícího podle konceptu otevřené předškolní zařízení
(*Offener Kindergarten*)**

Prostorové vybavení předškolního zařízení:

Aula sloužící ke hře všech dětí z otevřeného oddělení

Horní patro s ochozem a průhledem do auly, odkud se vstupuje do jednotlivých místností horního patra pro starší děti.

Jeselské oddělení: prostory pro děti do 3 let (nebo do doby přechodu do staršího oddělení) – herny zařízené podobně jako domácí prostředí, prostor pro děti a rodiče, koupelny

Venkovní prostor u jeselského oddělení

Místnost zaměřená na stavění z různých druhů kostek – přítomnost zrcadel a průhledů má otevřít prostor pro děti a jejich objevování

Koupelny v horním patře – v zařízení pracuje několik pedagogů-mužů

Malá místnost v horním patře pro děti, které se chtějí stáhnout do ústraní a být chvíli samy.

Stavba dítěte s označením ruky – označení pro ostatní, že dítě bude v práci ještě pokračovat.

Dílna pro práci se dřevem a dalšími materiály

Výtvarný ateliér

Zahrada s různými herními a pracovními prvky

Příloha 29 Příklad schémat používaných v praxi předškolních zařízení pracujících podle konceptu Early Excellence

1. **Linie:** horizontální, vertikální, šikmé
  - pozdější koncepty: porozumění výšce, vzdálenostem, času
  - příklady: stavění z kostek, hra s tekoucí vodou, malování čar
2. **Hromadit a rozptylovat**
  - pozdější koncepty: předmatematické představy (množství)
  - příklady: vyndávání předmětů z krabic a jejich hromadění na jedno místo, rozprostírání předmětů či hmoty po prostoru
3. **Transportování:** předmětů či sebe sama
  - pozdější koncepty: klasifikování, pochopení počtu a množství, objemu, hmotnosti
  - příklady: hra s kočárky, tříkolkami, taškami
4. **Zabalovat**
  - pozdější koncepty: permanence objektu, matematické představy (formy, rozměry apod.)
  - příklady: zabalování dárků, zabalování sebe sama či předmětů do šátků, převlékání do kostýmů, malování masky na obličej
5. **Oplotit**
  - pozdější koncepty: geometrie, míra, pochopení hranice, sociální společenství
  - příklady: stavění plotů, ohrádek, vymezení sama sebe v sociální skupině
6. **Rotace**
  - pozdější koncepty: porozumění pro pohyb a formy, změna úhlu pohledu
  - příklady: pohyb na kolotoči, tříkolce, hra s míčem, hra s kuličkami
7. **Spojovat**
  - pozdější koncepty: abstraktní spojení a souvislosti, sociální sounáležitost
  - příklady: činnosti s lepicí páskou, hra s klubkem či provazem v prostoru, lepení, vytváření spojů (stavebnice)
8. **Jít skrze něco**
  - pozdější koncepty: pochopení fungování funkcí těla (trávení, narození), pochopení funkce potrubí (konstrukce potrubí)
  - příklady: děrování papíru, vcházení do místnosti a vycházení z místnosti, lezení pod nábytkem

9. Být nahoře

- pozdější koncepty: statika, vnitřní představa perspektivy
- příklady: být na prolézačce, na patře ve třídě, žebříku, postavit věž (doprovázeno vylezením dítěte do vyšších poloh)

10. Naplňovat a přelévat (přesypávat)

- pozdější koncepty: pochopení objemu, váhy, matematické představy
- příklady: hry s vodou, pískem

11. Vrstvit

- pozdější koncepty: statika, řád
- příklady: vrstvení papíru, modelovací hmoty, kostek

12. Vně a uvnitř

- pozdější koncepty: rozpoznání vlastních hranic, obraz sebe sama, změna perspektivy
- příklady: pohled přes sklo, tvorba mandaly, vcházení a vycházení z budovy

13. Dělit/rozdělovat

- pozdější koncepty: předmatematické představy (dělení atd.)
- příklady: dělení modelovací hmoty, stříhání a trhání papíru

14. Přikrývat/schovávat

- pozdější koncepty: chápání permanence objektů, vnitřní obraz sama sebe
- příklady: přikrývání předmětů, herního partnera, schovávání předmětů

15. Třídít

- pozdější koncepty: pochopení času, struktury, organizace
- příklady: třídění barev, prostírání stolu, úklid

Zdroj: EEC Schillerstraße, 2012.

Příloha 30 PLOD tabulka

Das fördernde Angebot:
Die Zutaten für Salzkeig kaufen und Salzkeig herstellen

Datum: 15.02.2012
Uhrzeit: 10⁰⁰ - 11³⁰

Name des Kindes: LENNART
mit dabei sind Jakob und Lando

Engagiertheit				
	n	m	h	
☒ Konzentration			☒ Energie	
☒ Reaktionsbereitschaft			☒ Zufriedenheit	
☒ Verbale Äußerung			☒ Genauigkeit	
☒ Komplexität und Kreativität			☒ Ausdauer	
☒ Gesichtsausdruck und Körperhaltung				

Emotionales Wohlbefinden			
	n	m	h
☒ Offenheit			☒ Flexibilität
☒ Entspannung und innere Ruhe			☒ Selbstvertrauen
☒ Gesellen können			☒ Vitalität
☒ Im Einklang mit sich selbst sein			☒ Durchsetzungsvermögen

Schemata (Handlungsmuster):

- Lachen
- Lila- und Auspuß
- Teilen, zerlegen
- Lila- und umfüllen

Themen und Interessen:

- Vollwunderkammer
- Veränderung des Materials

Lernprozesse in den Bildungsbereichen

Körper, Bewegung und Gesundheit

- den Weg bewältigen
- nicht selbst fertig machen, Anziehen, Ausziehen
- Kraftaufwand beim Tragen, Kneten

Kommunikation, Sprachen, Schriftkultur und Medien

- nicht mit Freunden unterhalten
- auf die Ansagen der Kameramen achten
- Kryptomas Anweisungen beachten
- Fragen stellen

Soziale und kulturelle Umwelt

- Absprachen haben
- auf den Verkehr achten
- mit Freunden zusammen gehen
- Verhalten im Laden beobachten
- mit Kassierern beim bezahlen Kontakt haben
- Freunde mit einbeziehen

Bildnerisches Gestalten

- Formen ausstechen

Mathematische Grunderfahrungen

- Materialbeschränktheit
- Veränderung des Materials
- Mehl ist staubig und locker
- Salzfest und körnig
- wieviel Mehl und Salz braucht man um den Salzkeig zu machen

Naturwissenschaftliche und technische Grunderfahrungen

Musik

LENNART, LANDO, JAKOB

Stand Januar 2010

PLOD je zkratka pro označení *Possible lines of direction*, tj. *možné linie směru* – odkazují na možné oblasti dalšího rozvoje dítěte.

Tabulku zpracovávají pedagogové poté, co se uskuteční vzdělávací nabídka připravená pro vybrané dítě či skupinu dětí. Tabulka je tvořena několika soustřednými kruhy. Uvnitř je jméno dítěte, kolem jsou jednotlivé vzdělávací oblasti ze vzdělávacího plánu platného v dané spolkové zemi. Vlevo od kruhu jsou popsána schémata, významná témata či zájmy, které byly u dítěte pozorovány. Do kruhu se k jednotlivým vzdělávacím oblastem píše konkrétní činnosti dítěte.

Příloha 31 Klasifikace schémat podle Chris Athey

Grafická schémata	Prostorová schémata	Dynamická schémata
Kapky (<i>dabs</i>)	Ohrada	Dynamické vertikální schéma
Kruhy	Oddělení a spojení	Zpět a dopředu nebo ze strany na stranu
Horizontální linie	Linie	Kruhový směr a rotace
Vertikální linie	Horizontální, vertikální a kruhové čáranice	Jít přes, pod nebo na vrchol
Oblouky směřující dolů	Horizontální a vertikální souřadnice, mřížky a mřížkové modely	Jít kolem a po hranici
Oblouky směřující nahoru	Přímé a šikmé linie	Obsahovat (<i>containing</i>) a obalovat
Pravoúhlé (tvary)	Kruhy a uzavřené oblouky	Jít přes hranici
Kruhové ohrady	Střed a radiály	Uskutečnění zvnitřněné činnosti (<i>thought internalised action</i>)
Ohrady doplněné radiálami	Otevřené a uzavřené oblouky	Úmysl vyprávět příběh (<i>thought telling a story</i>)
Ohrady s vnitřním modelem (<i>enclosures with order marks within</i>)	Otevřený pokračující trojúhelník (lomená čára)	
	Úhly, trojúhelníky a čtyřúhelníky	

Zdroj: Louis, Featherstone, 2013, s. 10

Příloha 32 Podíl dětí do 3 let v institucionální péči v letech 2005–2011 podle zemí EU

Státy	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
v %							
EU-28	•	•	•	•	•	28	30
EU-27	•	•	26	28	27	28	30
Dánsko	73	73	70	73	73	78	74
Nizozemsko	40	45	43	47	49	50	52
Švédsko	53	44	47	49	63	51	51
Francie	32	31	27	40	41	43	44
Lucembursko	22	31	25	26	34	36	44
Belgie	42	40	44	43	33	36	39
Španělsko	39	39	40	38	36	38	39
Slovinsko	24	29	30	31	31	37	37
Portugalsko	30	33	27	33	36	37	35
Spojené království	29	33	38	35	35	35	35
Itálie	25	26	25	28	25	22	26
Finsko ¹⁾	27	26	26	26	27	28	26
Německo	16	18	17	19	19	20	24
Kypr	19	25	18	26	22	24	23
Irsko	20	18	24	24	20	29	21
Estonsko	12	18	15	17	25	21	19
Řecko	7	10	10	12	11	8	19
Chorvatsko	•	•	•	•	•	8	15
Lotyšsko	18	16	16	14	15	16	15
Rakousko	4	4	8	6	9	9	14
Malta	5	8	13	15	8	11	11
Maďarsko	7	8	8	7	7	9	8
Bulharsko	•	•	8	11	8	7	7
Litva	11	4	20	9	10	13	7
Česká republika	2	2	2	1	3	2	5
Slovensko	3	5	2	•	3	3	4
Polsko	2	3	2	3	2	2	3
Rumunsko	•	•	6	8	5	7	2
Norsko	33	99	35	•	•	47	42
Island	41	33	40	40	42	40	39
Švýcarsko	•	•	•	•	27	26	24
1) Od roku 2010 došlo ve Finsku ke změně ve výpočtu, proto je možné srovnání mezi lety před a po roce 2010 pouze v omezené míře.							

Zdroj: DIPF, 2014, tabulka C3-10web; European Commission, 2014.

Příloha 33 Podíl dětí s předčasným a opožděným zahájením primárního vzdělávání mezi školními lety 1995/1996 a 2012/2013

Rok	Předčasné zahájení primárního vzdělávání		Opožděné zahájení primárního vzdělávání	
	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky
	v %			
1995/96	1,9	3,1	10,4	6,4
1996/97	2,1	3,4	10,1	6,3
1997/98	2,2	3,7	9,7	6,0
1998/99	3,2	5,2	9,3	5,6
1999/00	3,7	6,0	8,6	5,3
2000/01	3,9	6,1	8,8	5,2
2001/02 ¹⁾	4,5	7,1	8,5	5,0
2002/03	6,0	7,7	7,8	4,9
2003/04	6,2	9,5	7,0	4,1
2004/05	7,2	11,0	7,1	4,1
2005/06	6,4	9,3	5,8	3,7
2006/07	5,6	8,7	6,0	3,6
2007/08	4,9	7,5	6,7	4,2
2008/09	4,2	6,6	7,4	4,5
2009/10	3,7	5,8	8,1	5,1
2010/11	3,5	5,6	8,9	5,9
2011/12	3,0	4,7	7,4	4,5
2012/13	2,4	3,9	8,2	4,9
1) Údaje v roce 2001 bez spolkové země Brémy.				

Zdroj: DIPF, 2014, tabulka C6-6web.

Příloha 34 Podíl dětí s předčasným zahájením povinného vzdělávání podle spolkových zemí mezi školními roky 2000/01 až 2012/13

Spolková země	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
v %													
Německo ¹⁾	5,0	5,8	6,8	7,8	9,1	7,8	7,1	6,2	5,4	4,7	4,5	3,8	3,1
Západní spolkové země ¹⁾	5,3	6,1	7,3	8,4	9,7	8,9	8,0	7,0	6,1	5,3	5,1	4,4	3,5
Východní spolkové země	2,9	3,4	4,1	4,5	5,3	2,2	2,3	2,1	1,9	1,9	1,6	1,4	1,3
Spolkové země s orientačním termínem 30. 6. v roce 2012													
Brémy	14,1	•	11,8	17,5	18,2	16,0	18,5	17,5	16,2	16,9	14,5	14,2	15,0
Hamburk	7,9	8,8	9,7	10,9	12,1	13,8	14,7	13,3	14,0	13,9	11,6	10,6	9,9
Hesensko	8,9	9,4	10,2	11,4	13,1	13,1	13,3	12,6	12,5	8,3	7,8	7,5	7,2
Meklenbursko – Přední Pomořansko	2,0	2,7	2,7	2,7	2,8	3,2	3,1	2,8	3,2	3,3	2,8	2,5	2,5
Sársko	5,5	6,4	7,0	8,2	8,6	8,3	9,0	7,9	8,0	7,5	7,3	6,9	6,9
Sasko	1,4	1,6	2,0	2,3	1,0	0,8	0,5	0,7	0,6	0,6	0,5	0,4	0,2
Sasko-Anhaltsko	2,0	2,0	2,3	2,5	2,8	3,3	3,2	2,7	2,4	2,7	2,1	1,9	1,6
Šlesvicko-Holštýnsko	4,7	5,4	6,5	6,3	6,5	8,0	7,3	7,2	7,9	7,4	7,1	6,7	5,8
Spolkové země s předsunutým orientačním termínem v roce 2012 ²⁾													
Bádensko-Württembersko	7,3	8,0	8,8	9,9	11,3	8,3	5,5	3,1	3,5	3,2	3,0	2,6	2,4
Bavorsko	4,3	6,5	8,1	9,0	11,1	7,5	4,7	3,0	1,8	0,9	3,6	2,7	2,3
Berlín	5,8	6,4	7,4	8,9	13,0	2,1	2,7	2,4	1,7	1,6	1,3	1,1	1,0
Braniborsko	3,1	4,0	6,1	6,5	7,3	2,3	2,8	2,8	2,9	2,7	2,4	1,9	1,8
Dolní Sasko	5,1	5,8	6,7	7,5	7,9	8,4	8,2	7,9	7,6	7,4	4,2	2,8	1,7
Severní Porýní – Vestfálsko	3,6	4,1	5,4	6,8	8,1	8,9	9,2	7,9	6,9	6,1	5,8	4,8	2,9
Porýní-Falcko	3,7	4,3	5,1	5,9	7,9	8,6	8,9	11,6	4,4	5,1	5,1	4,7	4,6
Durynsko	1,5	1,9	2,6	1,8	2,2	2,8	2,8	2,0	2,3	1,9	1,8	1,8	1,8
1) Údaje v roce 2001 bez spolkové země Brémy.													
2) Zahájení školní docházky s předsunutým orientačním termínem pro vstup do primárního vzdělávání je zvýrazněné.													

Zdroj: DIPF, 2014, tabulka C6-4web.

Příloha 35 Podíl dětí s odkladem školní docházky podle spolkových zemí mezi školními roky 2000/01 až 2012/13

Spolková země	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
	v %												
Německo ¹⁾	7,1	6,8	6,4	5,6	5,7	4,8	4,8	5,5	6,0	6,7	7,5	6,0	6,6
Západní spolkové země ¹⁾	6,6	6,4	6,0	5,3	5,4	4,8	4,8	5,6	6,1	6,8	7,8	5,9	6,6
Východní spolkové země ²⁾	10,4	9,1	8,4	7,2	7,3	4,6	5,1	5,1	5,5	5,8	5,9	6,6	6,8
Spolkové země s orientačním termínem 30. 6. v roce 2012													
Brémy	12,2	•	9,0	4,9	7,9	6,8	2,3	2,3	2,1	2,1	3,0	3,3	1,9
Hamburk	5,6	5,0	4,0	3,8	2,7	5,6	2,9	3,4	2,3	2,6	2,6	2,1	2,2
Hesensko	7,8	8,0	8,0	6,5	8,6	8,4	7,9	10,1	9,2	9,7	9,2	9,6	9,8
Meklenbursko – Přední Pomořansko	14,6	12,9	11,7	10,2	8,9	8,6	6,9	6,3	6,1	5,3	5,6	5,8	6,2
Sársko	6,4	6,7	5,1	5,1	5,6	5,1	5,2	5,6	5,5	4,9	2,8	3,3	3,0
Sasko	13,6	12,6	10,5	9,6	8,6	3,5	3,4	3,9	4,5	4,6	5,3	5,6	5,8
Sasko-Anhaltsko	7,7	5,3	4,3	4,2	4,5	3,6	3,0	0,7	1,0	2,0	1,6	1,8	2,0
Šlesvicko-Holštýnsko	9,0	8,4	7,1	7,1	6,7	6,6	6,0	4,9	1,9	1,5	1,1	1,6	1,6
Spolkové země s předsunutým orientačním termínem v roce 2012²⁾													
Bádensko-Württembersko	6,5	6,4	6,2	5,8	5,9	5,4	7,0	8,5	10,3	10,0	9,9	9,9	9,8
Bavorsko	4,4	4,5	4,1	4,0	4,2	3,7	6,1	7,9	10,4	15,3	21,5	10,8	11,6
Berlín ³⁾	10,5	9,1	8,4	6,2	5,6	3,0	•	3,0	3,6	4,6	5,4	7,3	8,2
Braniborsko	7,7	7,5	8,5	8,0	7,7	5,9	14,9	12,5	11,5	11,0	10,5	11,2	11,0
Dolní Sasko	7,7	7,8	7,2	6,4	6,6	6,3	5,8	5,6	5,7	5,1	4,5	5,4	5,7
Severní Porýní – Vestfálsko	6,6	6,4	5,9	4,9	4,3	2,9	0,9	0,8	0,9	0,6	0,8	0,7	2,4
Porýní-Falcko	7,4	6,9	6,7	5,4	4,6	5,6	5,2	7,3	5,4	6,9	5,3	4,6	4,7
Durynsko	7,3	5,8	5,9	4,9	8,9	6,6	6,2	6,4	7,7	7,9	7,4	7,6	6,9
1) Údaje v roce 2001 bez spolkové země Brémy.													
2) Zahájení školní docházky s předsunutým orientačním termínem pro vstup do primárního vzdělávání je zvýrazněné.													
3) Opožděné zahájení školní docházky bylo v roce 2006 v Berlíně uvedeno pod "Jiné a bez udání údaje".													

Zdroj: DIPF, 2014, tabulka C6-3web.

Příloha 36 Příklad podnětů pro podporu spolupráce předškolního zařízení a školy – harmonogram spolupráce podle vzdělávacího plánu Dolního Saska

Doba	Opatření v předškolním zařízení (PZ)	Opatření v primární škole (PŠ)
12-15 měsíců před nástupem do primární školy	Vytvoření ročního plánu pro poslední rok v předškolním zařízení (PZ), podle věkové skupiny dětí a jejich vývojové úrovně, podle začátku prvního projektu v srpnu; koordinace s pedagogickou nabídkou v emocionální, kognitivní, sociální a motorické oblasti.	
srpen	Vytvoření předškolní skupiny z dětí z různých skupin (tříd) v PZ (tzv. Maxi-klub, skupina Šestiletáci apod.); rozhodnutí o účasti dětí, které mohou, ale nemusejí v dalším roce vstoupit na PŠ.	
	Reflexe a dokumentace vývojové úrovně dětí v posledním roce docházky do PZ jako příprava první série individuálních rozhovorů s rodiči.	
	Vytvoření koordinační skupiny pro přípravu spolupráce v dalších měsících	
	Jmenování pověřených osob pro následující školní rok	
září	Podpora realizace jazykové diagnostiky ze strany pedagogů PZ.	Přihlášení do PŠ a uskutečnění jazykové diagnostiky dětí; sdělení výsledků rodičům a PZ.
	Společné vypracování profilu požadavků	
	Vytvoření individuálních podpůrných plánů pro všechny děti (zohledňuje výsledky jazykové diagnostiky a strukturovaného pozorování uskutečněného pedagogy PZ).	
	Realizace prvních rozhovorů s rodiči o individuálním rozvoji dítěte a oblastech, v nichž potřebuje podpořit.	
říjen/listopad	Nejpozději od této doby:	
	Průběžná dokumentace vývojových pokroků a potřeby podpory u dětí.	
	Účast na informačním setkání k tématu "školní připravenost" pro rodiče budoucích školáků v PZ.	
prosinec/leden	Důkladná reflexe a dokumentace vývojového stádia budoucích školáků a oblastí, v nichž potřebují podporu, jako příprava na druhou sérii individuálních rozhovorů s rodiči.	
	Aktualizace individuálních podpůrných plánů dětí.	
únor	Uskutečnění druhé série individuálních rozhovorů s rodiči o vývoji dítěte a jeho potřebách podpory.	Začátek opatření (programu) podporujících rozvoj jazyka budoucích školáků, za které odpovídá PŠ.
březen	Učitelé budoucích školáků přicházejí do PZ, představují se a hospitují v jednotlivých skupinách (třídách).	
	PZ zve bývalé předškoláky, aby informovaly děti/vyprávěly o škole.	Od této doby: herní odpoledne v PŠ pro děti, u nichž není ještě jasné, zda jsou způsobilé pro vstup do PŠ.

		Od této doby do května: diagnostika školní zralosti dětí.
duben/květen	Děti z PZ poznávají PŠ (budovu, třídy, dvůr apod.)	
	Informační setkání o obsazích dalšího roku v předškolní skupině složené z dětí z více skupin (tříd).	
červen	V případě možnosti se uskuteční:	
	Více setkání předškoláků se svými budoucími spolužáky, s budoucí učitelkou, návštěv v budoucím prostoru třídy - příležitost zažít vyučovací situace i přestávky.	
	Cílená výměna informací mezi učiteli a pedagogy PZ o dětech nastupujících v dalším roce do PŠ; zvláště ve vztahu k jejich jazykové kompetenci, vývoji, zájmech a školní připravenosti.	
červenec	rozloučení v PZ	
	Účast na oslavě pro děti nastupující do PŠ	
po nástupu do PŠ	Společné hodnocení kooperace v předešlém roce	
	Výměna informací o jednotlivých dětech v případě problémů	

Zdroj: Niedersächsisches Kultusministerium, 2011, s. 54–55.

Příloha 37 Případová studie – jazyková diagnostika dítěte a rámcové podmínky pro poskytování jazykové podpory ve spolkové zemi Berlín

Docházka do některého typu předškolní instituce je v Berlíně bezplatná všechny 3 roky před zahájením povinné školní docházky. Rodiče hradí pouze náklady spojené se stravováním a péčí o děti (jednotná částka 23 euro měsíčně). U dětí do 3 let rodiče navíc platí poplatek za péči o dítě, který je vypočítáván v závislosti na příjmu rodičů, počtu nezletilých dětí v rodině a na dalších kritériích.

Předškolní zařízení navštěvuje 78,4 % z kohorty dvouletých dětí, 91,1 % tříletých, 94,5 % čtyřletých a 97,2 % pětiletých dětí (stav v roce 2013). Oproti roku 2006 došlo k zvýšení podílu dětí, které se účastní předškolní výchovy, a to nejvíce v kohortě dvouletých dětí (o 13,9 procentních bodů, dále p. b.), dále u tříletých dětí (o 6,3 p. b.) a také u pětiletých dětí (o 6,0 p. b.). (DIPF, 2014, tabulka C3-5 web) Zcela zde převažuje využití institucionální péče (92,8 % věkové kohorty všech dětí ve věku 3–6 let), naopak neinstitutonální péči poskytovanou pečovateli využívá pouze 1,1 % 3–6letých dětí. (DIPF, 2014, tabulka C3-9web) Všechny děti od jednoho roku mají v Berlíně, stejně jako ve všech dalších spolkových zemích Německa, nárok na zajištění péče mimo rodinu v zařízeních institucionální či neinstitutonální péče¹⁵. Berlín za tímto účelem průběžně monitoruje demografický vývoj obyvatelstva v jednotlivých městských částech¹⁶. Ty mají povinnost včas vytvářet adekvátní počet míst pro děti¹⁷. Rodiče přihlašují své děti na základě poukazu (tzv. *Kita-Gutschein*), který jim vystaví úřad pro mládež 9–2 měsíce před očekávaným začátkem využívání péče o dítě v denním režimu. Rodiče následně sami vyhledají volné místo v předškolním zařízení dle své volby¹⁸.

---

15 Jedná se především o předškolní zařízení, a sice zpravidla o kombinovaná zařízení, která zajišťují péči o děti mladší i starší 3 let. Zařízení mívají jeslová oddělení, odkud děti následně ve věku 2–3 let přecházejí do skupin, které jsou určeny pro starší děti předškolního věku.

16 Spolková země Berlín vydává tzv. *Bedarfsatlas*, podle kterého se mohou městské části orientovat. *Bedarfsatlas* 2015 informuje o aktuálním stavu poptávky a dostupnosti míst. Obsahuje také prognózu dalšího vývoje. (Senatsverwaltung, 2015) Řada městských částí disponuje v současné době (stav jaro 2015) ještě rezervami míst v předškolních zařízeních.

17 Za tímto účelem vyčlenil Berlín 38 milionů euro mezi lety 2012–2015 a pro další etapu rozvoje v letech 2015–2019 dalších 10 milionů euro. Zemský program pro rozvoj míst v předškolních zařízeních (s názvem „*Auf die Plätze, Kitas, los!*“) vymezuje konkrétní počty míst, která mají být v dalších letech nově zřízena či obnovena, počítá se stavebními výdaji atd.

18 Berlín má za tímto účelem pro rodiče vybudovanou online databanku, kde rodiče mohou vyhledávat volná místa ve všech předškolních zařízeních. Poukaz (*Kita-Gutschein*) navíc mohou použít i pro umístění dítěte v neinstitutonální péči poskytované pečovateli (*Kindertagespflege*). Také pro vyhledání tohoto typu služby existuje v Berlíně online databáze. V případě potřeby poskytuje pomoc rodičům příslušný úřad pro mládež.

Od 1. 4. 2008 zde platí zákon o předškolní jazykové podpoře¹⁹, podle kterého má být diagnostikována jazyková úroveň u všech dětí jeden rok před vstupem do povinného vzdělávání (věk dětí v době hodnocení je zpravidla mezi 4,4 až 5,4 roky). Zákonné podmínky jsou stanoveny jak v berlínském školském zákonu, tak v zákonu o předškolním vzdělávání²⁰. Diagnostika dítěte i následná jazyková podpora v předškolním zařízení je poskytována bezplatně. Děti navštěvující předškolní zařízení neabsolvují zvláštní test, protože jejich jazyková diagnostika je prováděna průběžně. Pedagogové v předškolních zařízeních musí povinně u každého dítěte pracovat s dokumentačním a hodnotícím nástrojem, tzv. *Sprachlerntagebuch*. Jedná se de facto o jazykové portfolio, které obsahuje průběžnou dokumentaci jazykového rozvoje dítěte a je založeno na pozorování a individuálních rozhovorech s dítětem. Jazykový rozvoj dítěte diagnostikuje sám pedagog na základě práce s jazykovým portfoliem. Úroveň hodnotí pomocí standardizovaného dotazníku, který byl za tímto účelem vytvořen (tzv. *QuaSta*²¹) a používá k tomu záznamy z diferencovaného pozorování a rozhovorů s dítětem. Hodnoceny jsou jednotlivé jazykové aspekty vzhledem ke skutečnému věku dítěte v době hodnocení.

Jazykové portfolio je zpracováváno v průběhu celé docházky dítěte do předškolního zařízení. To umožňuje pedagogovi diagnostikovat dítě, aniž by bylo nutné je podrobit testu a zbytečně je vystavit stresové situaci spojené s testováním. Výsledky diagnostiky se stávají součástí jazykového portfolia a jsou konzultovány s rodiči v rámci jejich pravidelných setkání s kmenovým pedagogem dítěte. Rodiče mají právo získat kopii výsledků diagnostiky. Hodnocení musí být provedeno vždy do 31. 5. v daném školním roce. Hodnocení mohou realizovat nejen předškolní zařízení (*Kindertageseinrichtungen*), ale také kvalifikované osoby poskytující neinstitutonální péči (*Tagespflegepersonen*, tj. obdoba institutu chůvy) v rámci veřejné péče o dítě (*öffentliche Kindertagespflege*). Předškolní instituce²² obdrží v patřičné době formuláře na provedení hodnocení jazykové úrovně předškolních dětí. Vyplněné formuláře předškolní zařízení neodesílá zpět *Senátu pro vzdělávání, mládež a vědu*²³, ale

---

¹⁹ Gesetz zur vorschulischen Sprachförderung. (Německo, 2008a)

²⁰ V § 55 školského zákona (*Schulgesetz*). (Německo, 2004) Dále v § 1 a § 5a v zákoně o podpoře dětí v předškolních zařízeních a denní péči o děti (*Gesetz zur Förderung von Kindern in Tageseinrichtungen und Kindertagespflege*). (Německo, 2011)

²¹ Celým názvem Kvalifikované šetření o stavu 4letých dětí v zařízeních institucionální a neinstitutonální péče o dítě (*Qualifizierten Statuserhebung vierjähriger Kinder in Kitas und Kindertagespflege*).

²² A další osoby oprávněné k provádění diagnostiky jazykové úrovně dětí (*Tagespflegepersonen*).

²³ Hlavní odpovědnost za provádění této plošné diagnostiky je v gesci *Senátu pro vzdělávání, mládež a vědu* (*Senatsverwaltung für Bildung, Jugend und Wissenschaft*) spolkové země Berlín, který plní obdobnou funkci jako ministerstvo školství.

poskytuje mu pouze statisticky zpracovaná data a anonymizovanou zprávu o jazykové úrovni diagnostikovaných dětí. Nedodržení termínů pro odevzdání výsledků diagnostiky dětí může znamenat pro předškolní zařízení zkrácení či dokonce odebrání finančních prostředků z veřejného rozpočtu.

Pokud se dítě, u něhož byla diagnostikována potřeba jazykové podpory, odhlásí z docházky ve svém předškolním zařízení v posledním roce před vstupem do povinného vzdělávání, musí zřizovatel tohoto předškolního zařízení o této skutečnosti informovat příslušný školský úřad²⁴. Školský úřad dále nese odpovědnost za naplnění zákonné povinnosti v oblasti jazykové podpory daného dítěte (zajištění zákonné jazykové podpory pro dítě v jiném předškolním zařízení, které jazykovou podporu poskytuje, a kontrola plnění této povinnosti). Školský úřad v takovém případě uplatní stejný postup jako u dítěte, které do předškolního zařízení nedochází. Dítě však nemusí projít dalším testem. Jeho jazyková podpora se orientuje podle jeho jazykového portfolia a výsledku hodnocení v *QuaSta* dotazníku²⁵.

Děti, které nedocházejí do předškolní instituce, musí povinně absolvovat standardizovaný jazykový screening, tzv. *Deutsch Plus 4*. Test sestává z více částí. Každá část obsahuje obrázky, které má dítě popsat či na jeho základě vyprávět a zodpovědět položené otázky. Test má diagnostikovat, zda dosažená jazyková úroveň dítěte leží nad nebo pod minimálními hodnotami testu. Ty byly identifikovány jako minimální jazyková úroveň, kterou dítě potřebuje zvládnout, aby obstálo ve školním vzdělávání.

Za organizaci testování dětí, které nedocházejí do předškolní instituce, nese odpovědnost školský úřad v místě bydliště rodiny (školský úřad dané městské části). Školský úřad pošle rodičům výzvu k účasti dítěte na testu. Rodiče následně předloží výzvu v předškolní instituci, která je oprávněna testování provádět, a domluví se na termínu testu. Seznam těchto předškolních zařízení je vyvěšen na internetu²⁶.

Pokud dítě nedosáhne minimálního počtu bodů v testu, má právo a povinnost navštěvovat předškolní zařízení, kde je mu poskytována jazyková podpora v rozsahu 3 hodiny denně, 5 dní v týdnu (v termínu od 1. 8. do 31. 7. následujícího roku). O této povinnosti informuje rodiče

---

²⁴ Podle § 5a odst. 3 zákona o předškolním vzdělávání (KitaFöG). (Německo, 2011)

²⁵ Rodiče dostanou při ukončení docházky dítěte do předškolního zařízení jazykové portfolio (v případě předčasného ukončení i při standardním ukončení docházky v souvislosti se zahájením povinné školní docházky).

²⁶ Jedná se o předškolní zařízení, jejichž zřizovatelé přistoupili k tzv. *Rámcovému ujednání k provádění diagnostiky jazykové úrovně dětí nedocházejících do předškolního zařízení* (*Rahmenvereinbarung zur Durchführung von Sprachstandsfeststellungsverfahren für Kinder, die keine Einrichtung der Jugendhilfe besuchen*).

písemně daný školský úřad v místě jejich bydliště (do 10. 7. v daném školním roce). Součástí vyrozumění je i seznam předškolních zařízení v blízkosti bydliště dítěte, která mají volné místo a která se již předem vyjádřila, že jsou připravena dané dítě přijmout za účelem poskytování jazykové podpory (15 hodin týdně). Seznam předškolních zařízení, která zajišťují speciální jazykovou podporu, je také zveřejněn na internetu²⁷. Rodiče jsou povinni přihlásit dítě během následujících 4 týdnů do určitého předškolního zařízení. Předškolní zařízení následně nahlašují školskému úřadu seznam dětí, které se u nich zapsaly do programu jazykové podpory.

Pokud rodiče neplní svou povinnost a s dětmi neabsolvuji povinný test či je v případě nedostatečné úrovně němčiny nezapiší a neposílají pravidelně na jazykovou podporu, mohou zaplatit pokutu ve výšce až 2500 euro (platí od školního roku 2014/2015²⁸). V Berlíně byl v předcházejících letech zjištěn velký rozdíl mezi celkovým počtem dětí v dané věkové kohortě a počtem dětí, které se k testu opravdu dostavily (v roce 2014 dvě třetiny dětí pozvaných k jazykovému testu jej vůbec neabsolvovaly). (Langenbrick, 2015) Proto byla nově od šk. roku 2014/2015 zavedena možnost udělit rodičům značně vysoké sankce za nenaplnění povinnosti účasti na testu či jazykové vyrovnávacím programu. Finanční sankce pro rodiče však nejsou považovány za ideální řešení.

Vyrovnávací program vychází z berlínského školského zákona, je poskytován jako integrativní podpora na základě Berlínského vzdělávacího programu pro předškolní zařízení (INA, 2014) a také pedagogického konceptu konkrétního předškolního zařízení, které je oprávněno jazykovou podporu poskytovat. Předškolní zařízení získává na 1 dítě tarifní paušál 4 500 euro za rok, resp. 4 350 euro ve východních spolkových zemích, který slouží k úhradě nákladů spojených s poskytováním jazykové podpory dítěti. Pro každé přihlášené dítě vypracuje předškolní zařízení individuální vyrovnávací plán, který je schválen speciálněpedagogickým pracovníkem (tzv. koordinátor či koordinátorka podporující metodicky předškolní zařízení)²⁹. Rodiče jsou povinni zajistit pravidelnou docházku dítěte do jazykového programu. V případě,

---

²⁷ Jedná se o předškolní zařízení, jejichž zřizovatelé přistoupili k tzv. Rámcovému ujednání k poskytování předškolní jazykové podpory pro děti nedocházejících do předškolního zařízení (*Rahmenvereinbarung zur Durchführung der vorschulischen Sprachförderung für Kinder, die keine Einrichtung der Jugendhilfe besuchen*).

²⁸ Důvodem je nízká účast dětí na povinných testech v minulých letech – v roce 2014 bylo 532 testovaných dětí, přičemž 1 958 dětí bylo pozváno k účasti na testu. U 304 dětí byla zjištěna zvýšená potřeba jazykové podpory, tj. 57 %. U 265 dětí bylo rozhodnuto o udělení povinné docházky do vyrovnávacího jazykového programu, avšak 110 dětí nezačalo tuto povinnost plnit. Na druhou stranu bylo 830 dětí, které předtím nedocházely do předškolního zařízení, přihlášeno k běžné docházce do předškolního zařízení. (Langenbrick, 2015)

²⁹ Rámcové podmínky vycházejí z tzv. Rámcového ujednání k provádění předškolní jazykové podpory pro děti nedocházející do předškolního zařízení patřící pod veřejnou péči o mládež (*Rahmenvereinbarung zur Durchführung der vorschulischen Sprachförderung für Kinder, die keine Einrichtung der Jugendhilfe besuchen*), dokument je platný od 1. 8. 2010.

že dítě chybí více než 5 dní za sebou bez omluvy anebo více než 6 týdnů v roce (mimo případ nemoci), musí dané předškolní zařízení informovat o této skutečnosti příslušný školský úřad. Zřizovatel má povinnost informovat školský úřad i v případě, že rodiče přivádí či odvádí dítě pravidelně pozdě či jinak narušují pravidelnou docházku dítěte.

Další možností je, že rodiče přihlásí dítě k běžné docházce do předškolní instituce, která dítěti následně poskytuje jazykovou podporu v rámci běžné pedagogické nabídky. Rodičům jsou poskytnuty informace o možnostech volných míst v předškolních zařízeních v místě jejich bydliště. Dítě má právní nárok na místo v předškolním zařízení a má proto jistotu, že mu bude místo v nějakém předškolním zařízení v místě bydliště poskytnuto³⁰.

Předškolní zařízení jsou také Senátem vyzvána k tomu, aby rodiče dětí s diagnostikovanou nedostatečnou znalostí němčiny informovali a motivovali pro zapsání dítěte do předškolního zařízení k běžné docházce a nikoli pouze k absolvování povinné jazykové podpory. Tento krok je spolu s testováním a zajištěním následné jazykové podpory považován za významný přínos pro vyrovnání vzdělávacích šancí dětí při vstupu do základního vzdělávání.

---

³⁰ Pokud by spolková země žádost rodičů nenaplnila, mohou rodiče v rámci soudního řízení požadovat finanční náhradu.

Příloha 38 Případová studie – jazyková diagnostika dítěte a rámcové podmínky pro poskytování podpůrného programu ve spolkové zemi Braniborsko

Spolková země Braniborsko uplatňuje dvoufázový model diagnostiky jazykové úrovně dětí. Podmínky stanovuje nařízení o provádění jazykové diagnostiky a kompenzační podpory³¹. (Německo, 2012a) První stupeň představuje již dokumentační a diagnostický nástroj *Mezníky jazykového vývoje* (*Meilensteine der Sprachentwicklung*), který vychází z průběžného pozorování jazykového rozvoje dítěte po celou dobu jeho docházky do předškolního zařízení. Pokud pedagog zjistí neadekvátní jazykový vývoj u dítěte, je dítěti stanovena povinnost absolvovat jazykový test KISTE³². Týká se to všech dětí, které mají trvalé i přechodné bydliště ve spolkové zemi Braniborsko k 31. říjnu v posledním školním roce před vstupem do primární školy³³. Na zajištění adekvátní jazykové podpory dětem s diagnostikovanou speciální jazykovou potřebou spolupracuje rodina dítěte s předškolním zařízením, primární školou v místě bydliště a se školským úřadem v místě bydliště. Účast na podpůrném programu v předškolním zařízení nevytváří pro rodinu žádný nárok na jinou péči o dítě ze strany předškolního zařízení, než zajištění zmíněného jazykového programu.

Místo a termín jazykového testu je oficiálně oznámen zřizovatelem primární školy. Výsledky testu sděluje rodičům předškolní zařízení. Děti, které absolvují jazykový test, obdrží potvrzení o jeho vykonání. To pak předkládají při zápisu do školy. Touto cestou zjišťují školy počet dětí (budoucích žáků), u nichž byla diagnostikována zvláštní jazyková potřeba a které prošly podpůrným programem.

Poskytování jazykové podpory ve speciálních kurzech probíhá v následujících krocích: Předškolní zařízení získají výsledky provedených testů. V návaznosti na to informují státní školský úřad o počtu dětí s diagnostikovanou zvláštní jazykovou potřebou. Státní školský úřad vyzve rodiče, aby zajistili docházku dítěte do podpůrného programu, a rodiče jsou povinni tuto docházku dítěte zajistit. Státní školský úřad není o dítěti informován ze strany předškolního zařízení, pokud rodiče podepíší oficiální prohlášení³⁴, že zajistí docházku dítěte do podpůrného

---

³¹ Celým názvem v originále *Erste Verordnung zur Änderung der Verordnung zur Durchführung der Sprachstandsfeststellung und kompensatorischen Sprachförderung (SprachfestFörderverordnung – SffV)*. (Německo, 2012a)

³² Celým názvem *Jazykový test pro děti v předškolním věku (Kindersprachtest für das Vorschulalter)*.

³³ Pokud tyto děti navštěvují předškolní zařízení mimo spolkovou zemi Braniborsko, může jim být účast na jazykovém testu v individuálních případech rovněž nařízena. Pokud je u nich v testu zjištěna potřeba jazykového vyrovnávacího programu, mají povinnost jej navštěvovat.

³⁴ Formulář tvoří přílohu daného zákona. (Německo, 2012a)

jazykového programu. Pro děti navštěvující předškolní zařízení je jazyková podpora poskytována v době jejich přítomnosti v předškolním zařízení a zajišťuje ji k tomu kvalifikovaná osoba. Děti běžně nenavštěvující předškolní zařízení mají oficiálně stanovený čas v týdnu a časovou dotaci, kdy probíhá jejich jazyková podpora v daném předškolním zařízení. Za úspěšné zvládnutí podpůrného programu nese odpovědnost předškolní zařízení. Ve výjimečných případech může předškolní zařízení rozhodnout o omluvení dítěte z části docházky do podpůrného programu. Předškolní zařízení však v takovém případě nese odpovědnost za to, že dítě absolvuje jazykový kurz úspěšně (tj. získá na jeho konci potřebnou jazykovou kompetenci).

Pokud rodiče neposílají své dítě do podpůrného programu nebo docházku adekvátně neplní v jim určeném předškolním zařízení³⁵ v místě bydliště, předškolní zařízení bezodkladně informuje o této situaci příslušný regionální státní školský úřad. Školský úřad následně vyzve rodiče k plnění jejich povinnosti. Současně je informuje o možnostech poradenství v předškolním zařízení či primární škole v místě jejich bydliště. Pokud rodiče nadále neplní stanovenou povinnost, jedná se o porušení zákona a rodičům může být udělena pokuta ze strany zemského školského úřadu³⁶.

Zjistí-li primární škola při zápisu, že dané dítě neprošlo jazykovým testem, ačkoli od něj nebylo osvobozeno (děti docházející do předškolního zařízení s diagnostikovanou adekvátní jazykovou kompetencí v první fázi diagnostiky), informuje rodiče o nutnosti urychleného dodatečného absolvování jazykového testu. Rodiče jsou následně povinni předložit škole doklad o vykonaném testu. Pokud toto neučiní, vztahuje se na ně stejný postup jako na rodiče, kteří nezajistili v požadovaném čase dítěti účast na jazykovém testu a na následném podpůrném programu.

---

³⁵ Zařízení, které disponuje výsledky absolvovaného testu KISTE.

³⁶ Tento případ se řídí školským zákonem spolkové země Braniborsko (§ 41, odst. 3 a § 42 pojednávající porušení povinné školní docházky). (Německo, 2002)

Příloha 39 Případová studie – jazyková diagnostika dítěte a rámcové podmínky pro poskytování jazykové podpory ve spolkové zemi Sasko-Anhaltsko

Ve spolkové zemi Sasko-Anhaltsko probíhalo plošné testování 4–5letých dětí před vstupem do primární školy mezi lety 2010–2012. K zjišťování jazykové úrovně dětí byl používán test *Delfin 4*, který spolková země převzala ze Severního Porýní – Vestfálska. Jednalo se o standardizovaný screening, který byl povinný pro všechny děti. Test vytvořila v roce 2007 prof. Lilian Fried z Technické univerzity v Dortmundu. Test byl založen na dvoufázovém testování. První fází procházely všechny děti, druhou fází pouze ty děti, u nichž byl diagnostikován určitý deficit v oblasti jazyka. Tyto děti následně navštěvovaly roční kurz jazykové podpory v předškolních zařízeních. Od testu si ministerstvo pro práci a sociální věci³⁷ slibovalo, že posílí rovnost šancí ve vzdělávání a napomůže předcházet tomu, aby nedostatečná jazyková kompetence negativně ovlivnila celou vzdělávací biografii a sociální integraci dítěte. (Falgowsky, Michael, 2009) Test a následné poskytování jazykové podpory se však již od svého zavedení setkávaly s kritikou ze strany psychologů i Spolkového svazu logopedů.

Test *Delfin 4* měl rozsah 25 minut a prováděli jej vyškolení pedagogové v předškolních zařízeních. Test byl založen na principu hry *Člověče, nezlob se*. První úroveň se jmenovala *Návštěva v ZOO*³⁸, druhá úroveň *Návštěva v domě u Filuty*³⁹. Test se skládal ze 4 bloků úkolů, které obsahovaly opakování slov a vět (vymyšlená slova, nelogické věty zaměřující se na gramatickou správnost jednotlivých větných členů), vyprávění, popis a plnění jednoduchých pokynů.

Testování se v praxi neosvědčilo z řady důvodů. Kritizovány byly zvláště následující body:

- Test neodpovídal úrovni vývoje dítěte předškolního věku
- Test neposkytoval hodnověrné údaje – děti, u nichž pedagogové v dlouhodobém pozorování identifikovali potřebu speciální jazykové podpory a deficitů v oblasti jazyka komunikace, nebyly v řadě případů testem diagnostikovány jako děti s nedostatečnou jazykovou úrovní. Naopak děti, jejichž jazyková úroveň odpovídala věku, ale které nebyly v čase testu motivované pro jeho plnění, prošly testem neúspěšně. Test vykazoval nespolehlivé výsledky také při srovnání s jinými rozšířenými diagnostickými

---

³⁷ Ministerstvo pro práci a sociální věci (Ministerium für Arbeit und Soziales).

³⁸ V originále *Besuch im ZOO*.

³⁹ V originále *Besuch im Pfliffikus-Haus*.

nástroji (SETK 3-5), identifikoval významně menší počet dětí jako děti se speciální potřebou jazykové podpory než SETK 3–5⁴⁰. (Gräfe, Espig, Kurtenbach, 2012)

Testování bylo v roce 2013 zastaveno. Pedagogové a pedagogické týmy v předškolních zařízeních mají od té doby povinnost provádět dlouhodobé pozorování jazykového rozvoje dětí. Kvalitativní rámec pro pozorování stanovuje zemský vzdělávací program pro předškolní stupeň⁴¹. Ve středu zájmu pedagogů není vypracování standardizovaný přehledů o vývojové úrovni dítěte, které by se orientovaly podle jednotlivých vzdělávacích oblastí ve vzdělávacím plánu. Předškolní zařízení má povinnost vytvořit si svůj vlastní systém pozorování a dokumentace vývoje dítěte. Pozorování pedagoga má být zaměřeno na zdroje dítěte, tj. jeho potenciály, jeho zapojení, angažovanost ve hře a činnostech, aktuální zájmy a významná témata.

---

⁴⁰ Na 1 dítě, které bylo diagnostikováno jako dítě se speciální potřebou podpory pomocí testu Delfin 4, připadalo v testu SETK 3–5 až 13 dětí, které byly označeny jako děti potřebující zvláštní jazykovou podporu a 7 z nich jako děti vyžadující dokonce speciální jazykovou terapii. (Gräfe, Espig, Kurtenbach, 2012)

⁴¹ Název vzdělávacího programu z roku 2013 je *Vzdělávání: elementární – vzdělávání od začátku (Bildung: elementar – Bildung von Anfang an)*.

Příloha 40 Sledování jazykového rozvoje dětí a podpůrná opatření v jednotlivých spolkových zemích v roce 2014

Země	Sledování jazykového rozvoje dětí integrované do běžného dne		Dodatečná podpůrná jazyková opatření				
	Nástroj	Povinnost v předškolních zařízeních	V celé spolkové zemi	Věková skupina	Povinná účast	Délka poskytování podpůrného opatření	Počet hodin poskytované podpory na dítě
Bádensko-Württembersko	Všeobecné podle rámcového kurikulárního dokumentu spolkové země	Povinné	ano	od 3 let do vstupu do primární školy	dobrovolná	max. 3x12 měsíce	120 hod/rok
Bavorsko	SISMIK, SELDAK	Povinné	ano	od 4 let do vstupu do primární školy	ano, pro děti neněmeckého původu bez docházky do předškolního zařízení, po vrácení dítěte z primární školy do předškolního zařízení	18 měsíců	240 hod
Berlín	a) Sprachlerntagebuch, Dokumentation der Sprachentwicklung	a) Povinné	ano	od 4,5 let do vstupu do primární školy	ano	12 měsíců	15 hod/týden
	b) SISMIK, SELDAK: Bildungs- und Lerngeschichten, Meilensteine der Sprachentwicklung	b) Doporučené					
Braniborsko	Meilensteine der Sprachentwicklung	Doporučené	ano	od 5 let do vstupu do primární školy	ano	min. 3 měsíce	3–5 hod/týden
Brémy	Všeobecné podle rámcového kurikulárního dokumentu spolkové země	Doporučené	ano	od 5 let do vstupu do primární školy	ano	Br.: 36 týdnů	2 hod/týden
						Brhv.: 30 týdnů	2–4 hod/týden ⁵⁾
Hamburk	HAVAS-5, SISMIK, SELDAK, Bildimpuls	Doporučené	ano	od 5 let do vstupu do primární školy	ano	12 měsíců	160 hod
Hesensko	Všeobecné podle rámcového kurikulárního	Doporučené	ano	od 5 let do vstupu do primární školy	dobrovolná	12 měsíců	10–15 hod/týden

	dokumentu spolkové země						
Meklenbursko – Přední Pomo- řansko	Bildungs- und Lerngeschichten, Bildungsthemen der Kinder, Baum der Erkenntnis	Povinnost uplatnit jeden z uvedených nástrojů	ne	-	-	-	-
Dolní Sasko	Všeobecné podle rámcového kurikulárního dokumentu spolkové země	Doporučené	ano	od 5 let do vstupu do primární školy	ano	12 měsíců	1–12 hod/týden (podle velikosti skupiny dětí)
Severní Porýní – Vestfálsko	SISMIK, SELDAK, Bildungsdokumentation	Doporučené	ano	od 4 let do vstupu do primární školy	ano	žádné nařízení	
Porýní-Falcko	SISMIK, SELDAK, VER-ES	Doporučené	ano	od 2 let do vstupu do primární školy	ano, pro děti nenavštěvující předškolní zařízení v posledním roce před zahájením povinné školní docházky	9 měsíců	Základní podpora: 100 hod
							Intenzivní podpora: 200 hod
Sársko	Předškolní zařízení volí vlastní diagnostický nástroj	Doporučené	ano	od 5 let do vstupu do primární školy	dobrovolná	7 měsíců	5–10 hod/týden
Sasko	Všeobecné podle rámcového kurikulárního dokumentu spolkové země	Doporučené	ne	–	–	–	–
Sasko-Anhaltsko	Všeobecné podle rámcového kurikulárního dokumentu spolkové země	Povinné do 08/2013, doporučené od 09/2013	ano, do 8/2013	od 5 let do vstupu do primární školy	ano	12 měsíců	–
Šlesvicko- Holštýnsko	SISMIK, SELDAK Beobachtungsbogen	Doporučené	ano	od 5 let do vstupu do primární školy	ano	6 měsíců	200 hod
Durynsko	Všeobecné podle rámcového kurikulárního dokumentu spolkové země	Doporučené	ne	–	–	–	–

Poznámky: vysvětlení zkratk diagnostických nástrojů viz poznámky k příloze 40.

Zdroj: DIPF, 2014, tabulka C5-4web.

Příloha 41 Testování jazykové úrovně dětí a dětí s diagnostikovanou potřebou zvláštní jazykové podpory v letech 2008 a 2012

Tabulka je zpracována podle spolkových zemí. Obsahuje také přehled pozorovacích a dokumentačních diagnostických nástrojů uplatňovaných v jednotlivých spolkových zemích.

Spolková země	Plošné testování v celé spolkové zemi	Nástroj ¹⁾	Druh diagnostického nástroje (standardizace)	Cílová skupina	Časový rámec		2008			2012		
							Děti			Děti		
					Věk dítěte (rok)	Počet měsíců před vstupem dítěte do primární školy	Celkový počet testovaných dětí	Celkový počet dětí s diagnostikovanou potřebou zvláštní jazykové podpory		Celkový počet testovaných dětí	Celkový počet dětí s diagnostikovanou potřebou zvláštní jazykové podpory	
						Počet	V % testovaných dětí ²⁾		Počet	V % testovaných dětí		
Spolkové země, které plošně testují všechny děti ve stejném čase												
Bádensko-Württembersko	ano	HASE	Screening/standardizovaný	Všechny děti	4–5 let	15–24	86 400	11 537	13,4	83 801	23 675	28,3
		SETK 3-5	Test/standardizovaný	Pouze pro děti s horším výsledkem v testu HASE								
Berlín	ano	QuaSta	Pozorování/standardizované	Děti navštěvující předškolní zařízení	4–4,5 let	15	26 640	4 396	16,5	29 468	5 082	17,2
		Deutsch Plus 4	Screening/standardizovaný	Děti nenavštěvující předškolní zařízení			1 812		-			

Braniborsko	ano	Meilensteine der Sprachentwicklung (od 2012, doporučeno) ³⁾	Pozorování/standardizované	Děti navštěvující předškolní zařízení	25 let	12	20 452	4 039	19,7	21 184	3 407	16,1
		KISTE (povinně)	Test/standardizovaný	Děti s horším výsledkem v předscreeningu a děti nenavštěvující předškolní zařízení	4–6 let							
Brémy	ano	CITO	Test/standardizovaný	Všechny děti	4,25–5,75 let	Děti navštěvující předšk. zaříz.: 12–18	4 585	2 416	52,6	4 668	1 435	30,7
						Děti nenavštěvující předšk. zaříz.: 12–18	1 176	525	44,6	1 226	569	46,4
Hamburk	ano	Protokollbogen zur Vorstellung 4,5-Jähriger Bildimpuls	Screening/standardizovaný	Všechny děti	4,5–5,5 let	18	13 572	3 637	26,8	14 565	4 224	29,0 ⁴⁾
Dolní Sasko	ano	Fit in Deutsch	Screening/standardizovaný	Všechny děti	5–6 let	15	76 208	9 884	13,0	77 000	12 381	16,1
Severní Porýní – Vestfálsko	ano	Delfin 4 (bis 2014)	Screening/standardizovaný	Všechny děti	4–5 let	24	160 538	37 340	23,3	155 089	38 319	24,7
Sársko	ano	"Früh Deutsch lernen"	Pozorování/standardizované	Všechny děti	5–6 let	10	7 600	950	12,6	7 559	1 348	17,8

Sasko	ano	SSV	Screening/ standardizovaný	Dobrovolná účast 2 roky před nástupem do primární školy	3–4 roky	24	x ⁵⁾	x ⁵⁾	x ⁵⁾	20 411	2.047 ⁶⁾	x ⁵⁾
		S-ENS	Screening/ standardizovaný	Všechny děti při zápisu do primární školy	5–6 let	5–10	x ⁵⁾	x ⁵⁾	x ⁵⁾	32 151	5.188 ⁶⁾	x ⁵⁾
Sasko- Anhaltsko	mezi roky 2010-2012	Delfin 4	Screening/ standardizovaný	Všechny děti	4–5 let	24	x ⁵⁾	x ⁵⁾	x ⁵⁾	x ⁵⁾	x ⁵⁾	x ⁵⁾
Spolkové země, které testují jazykovou úroveň určitých skupin dětí ve stejném čase												
Bavorsko	ano	SISMIK (Teil 2)	Pozorování/ nestandardizované	Děti nemluvící německy (v předškol. zařízení)	4–5 let	18–24	19 295	14 610	75,7	27 954	15 694	56,1
		„Kenntnisse in Deutsch als Zweitsprache erfassen“	Screening/ pozorování/ nestandardizované	Děti nemluvící německy nedocházející do předškol. zařízení	5–6 let	6	-	-	-	21 921	10 463	47,7
Hesensko	ano	KiSS	Screening/ standardizovaný	Všechny děti (dobrovolně)	4–4,5 let	14–37	2 991	631	x ⁵⁾	7 079	1 700	24,0
Meklenbursko – Přední Pomořansko	ano	DESK 3-6	Screening/ standardizovaný	Děti navštěvující předškolní zařízení	3–6 let	12–36	x ⁵⁾	x ⁵⁾	x ⁵⁾	x ⁵⁾	x ⁵⁾	x ⁵⁾
Porýní-Falcko	ano	VER-ES	Screening/ standardizovaný	Děti nenavštěvující předškolní zařízení	5–6 let	12	197	67	34,0	146	35	24,0

Šlesvicko-Holštýnsko	ano	SISMIK, SELDAK, HAVAS-5	Pozorování/standardizované	Děti nemluví německy (v předškol. zařízení)/děti s odchylkami v rozvoji jazyka; hodnoceno na základě testu SEU 9 měsíců před očekávaným vstupem dítěte do primární školy	5–6 let	9	13 322	2 105	8,8	x ⁵⁾	x ⁵⁾	x ⁵⁾
----------------------	-----	-------------------------	----------------------------	--	---------	---	--------	-------	-----	-----------------	-----------------	-----------------

Poznámky:

1) Zkratky jednotlivých diagnostických nástrojů a jejich plné názvy:

- CITO: Centraal Instituut Toets Ontwikkeling
- DESK 3-6: Dortmunder Entwicklungsscreening für den Kindergarten
- HASE: Heidelberger Auditives Screening in der Einschulungsuntersuchung
- HAVAS-5: Hamburger Verfahren zur Analyse des Sprachstands bei 5-Jährigen
- KiSS: Kindersprachscreening
- KISTE: Kindersprachtest für das Vorschulalter
- QuaSta: Qualifizierte Statuserhebung Sprachentwicklung 4-jähriger Kinder in Kitas
- SELDAK: Sprachentwicklung und Literacy bei deutschsprachig aufwachsenden Kindern
- S-ENS: Screening des Entwicklungsstandes bei Einschulungsuntersuchungen
- SETK 3–5: Sprachentwicklungstest für 3- bis 5-jährige Kinder
- SISMIK: Sprachverhalten und Interesse an Sprache bei Migrantenkindern im Kindergarten
- SSV: Sprachscreening im Vorschulalter
- VER-ES: Verfahren zur Einschätzung des Sprachförderbedarfs von Kindern im Jahr vor der Einschulung
- WESPE: „Wir Erzieherinnen schätzen den Sprachstand unserer Kinder ein“.

2) Hodnoty nelze srovnávat, neboť nejsou testovány všechny děti ve všech spolkových zemích.

3) Do roku 2012 byl používán diagnostický nástroj WESPE jako screening jazykové úrovně dětí.

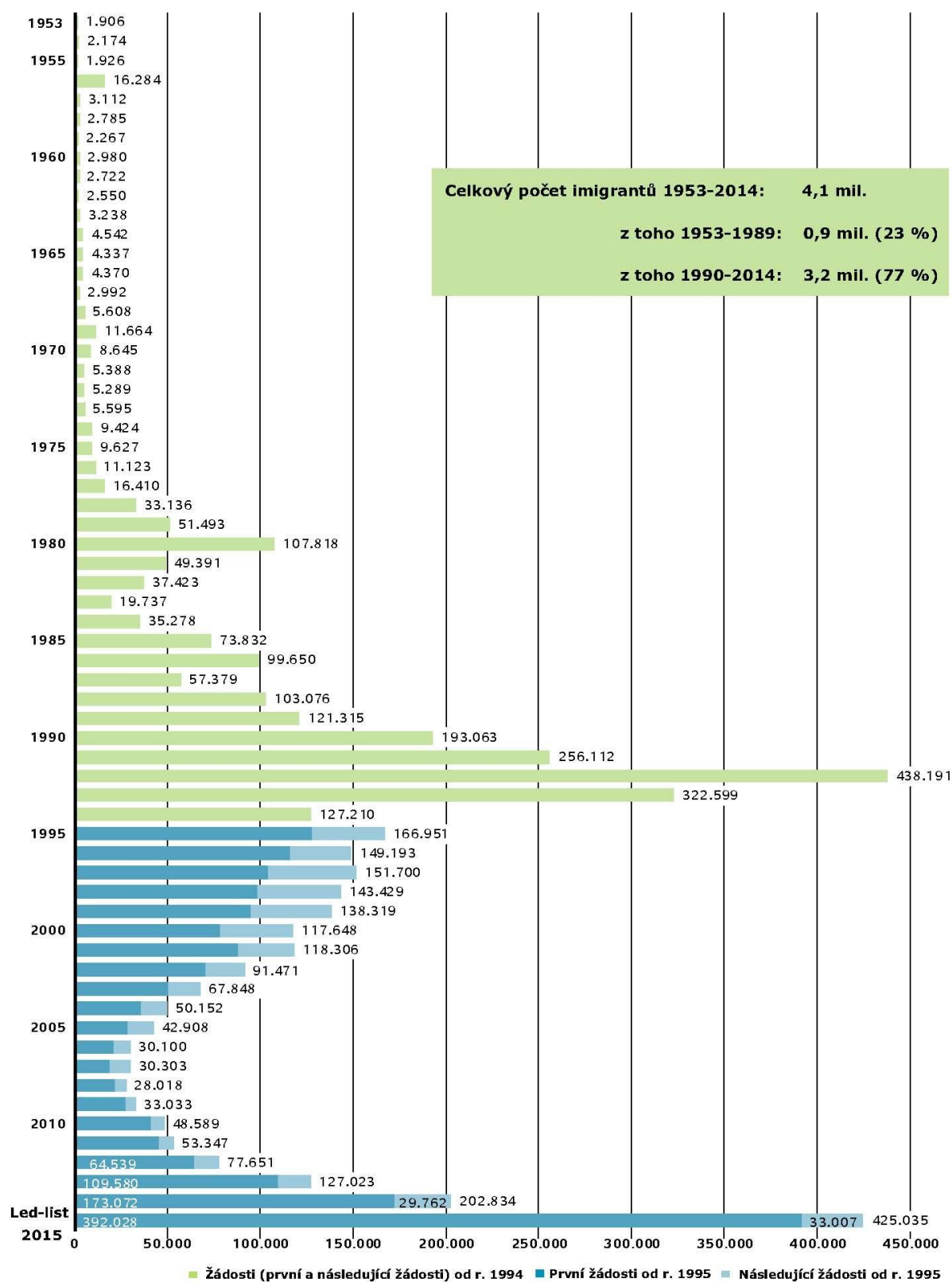
4) Z toho mělo v roce 2011: 1.599 dětí (11,2%) zvlášť zvýšenou potřebu jazykové podpory a 2.298 dětí (16,1%) normální potřebu speciální jazykové podpory. V roce 2012 mělo 1.893 (13,0%) dětí zvlášť zvýšenou potřebu jazykové podpory a 2.330 dětí (16,0%) běžnou potřebu speciální jazykové podpory.

5) Pro Hesensko a Meklenbursko – Přední Pomořansko: nejsou dostupná data; Porýní-Falcko: hodnoty 2010 nelze určit, protože nebylo možné sledovat děti nedocházející do předškolního zařízení; Šlesvicko-Holštýnsko: přesná data nebyla získána; Sasko: nejsou dostupná data pro roky 2008 až 2010, hodnoty pro roky 2011 až 2012 nelze určit; Sasko-Anhaltsko: 2008 nebylo provedeno šetření, data pro 2011 a 2012 nejsou k dispozici.

6) Číslo udává počet dětí, které v době vyšetření již navštěvují logopedickou terapii nebo jiný podpůrný program podobného charakteru. Dále je obsažen počet dětí s nápadnými výsledky, které obdržely doporučení k další diagnostice. Jak dalece je zde postižena přítomnost speciální jazykové potřeby dítěte, není známo, takže není možné určit podíl dětí se speciální potřebou jazykové podpory.

Zdroj: DIPF, 2014, tabulka C5-3web

Příloha 42 Vývoj počtu žádostí o azyl v Německu v letech 1953–2015

Zdroj: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, 2015, s. 4.

Příloha 43 Pečovatelé podle typu kvalifikace a počtu dětí v péči v roce 2014

	Osoba s odbornou pedagogickou kvalifikací s nebo bez kvalifikačního kurzu	Jen Kvalifikační kurz (≥ 160 hod)	Jen kvalifikační kurz (< 160 hod)	Bez základní pořadované úrovně kvalifikace	Celkem
Počet opatrovaných dětí	Počet				
1	2 671	3 376	2 476	975	9 498
2	2 408	3 437	2 160	552	8 557
3	2 200	3 473	1 520	210	7 403
4	2 253	3 366	1 140	113	6 872
5 a více	4 320	6 134	1 868	208	12 530
Pečovatelé celkem	13 852	19 786	9 164	2 058	44 860
	v %				
1	28,1	35,5	26,1	10,3	100,0
2	28,1	40,2	25,2	6,5	100,0
3	29,7	46,9	20,5	2,8	100,0
4	32,8	49,0	16,6	1,6	100,0
5 a více	34,5	49,0	14,9	1,7	100,0
Pečovatelé celkem	30,9	44,1	20,4	4,6	100,0

Zdroj: Autorengruppe Fachkräftebarometer, 2014, Webtabellen, W5.5.

Příloha 44 Aktuální výše tarifních tříd a tarifní zařazení pedagogických pracovníků v předškolních zařízeních

Pedagogičtí pracovníci jsou zařazeni do následujících tříd dle kvalifikace, vykonávaní činnosti a délky praxe (stupeň 1–2 představuje základní finanční ohodnocení, stupeň 3–6 je udělen dle délky praxe):

- Vychovatel/ka (Erzieher): S 8a, S 8b, S 9
- Pečovatel/ka (Kinderpfleger/in): S 3, S 4, S 2
- Řídící pracovníci předškolních zařízení (zařízení institucionální péče) jsou ohodnoceni dle počtu míst dětí v zařízení:

Průměrné obsazení míst v předškolním zařízení (počet)	Tarifní zařazení řídicích pracovníků	
	Řídící pracovník	Stálý zástupce
pod 40	S 9	není
od 40	S 13	S 9
od 70	S 15	S 13
od 100	S 16	S 15
od 130	S 17	S 16
od 180	S 18	S 17

Minimální doba platnosti: do 30. 6. 2020.

Zdroj: Soziale Berufe, 1. 7. 2015

Navýšení tarifů pedagogických pracovníků v roce 2015 a srovnání aktuálního měsíčního hrubého příjmu s tarify platnými do 30. 6. 2015:

	Stupeň	1	2	3	4	5	6
Tarifní třída		€	€	€	€	€	€
S 18		3674.9 3	3797.4 1	4287.4 2	4654.9 0	5206.1 4	5543.0 1
		365.53 +11.05%	153.12 +4.20%	245.01 +6.06%	367.48 +8.57%	428.75 +8.97%	477.74 +9.43%
S 17		3309.4 0	3644.2 9	4042.4 1	4287.4 2	4777.3 9	5065.2 7
		83.24 +2.58%	79.61 +2.23%	208.24 +5.43%	122.51 +2.94%	245.00 +5.41%	312.37 +6.57%
S 16		3226.1 6	3564.6 8	3834.1 7	4164.9 1	4532.3 9	4752.9 0
		118.95 +3.83%	134.77 +3.93%	159.24 +4.33%	208.24 +5.26%	122.48 +2.78%	147.01 +3.19%
S 15		3107.2 1	3429.9 1	3674.9 3	3956.6 7	4409.9 1	4605.8 9
		III.67 +0.12%	35.18 +1.04%	VII.92 +0.22%	XII.69 +0.32%	159.67 +3.76%	141.28 +3.16%
S 14		3103.5 4	3394.7 3	3667.0 1	3943.9 8	4250.2 4	4464.6 1
		32.00 +1.04%	85.33 +2.58%	53.34 +1.48%	85.34 +2.21%	85.33 +2.05%	146.59 +3.39%
S 13		3071.5 4	3309.4 0	3613.6 7	3858.6 4	4164.9 1	4318.0 2
		68.83 +2.29%	IX.37 +0.28%	21.89 +0.61%	IX.63 +0.25%	-2.60 -0.06%	15.76 +0.37%
S 12		3002.7 1	3300.0 3	3591.7 8	3849.0 1	4167.5 1	4302.2 6
		106.39 +3.67%	46.93 +1.44%	183.10 +5.37%	48.34 +1.27%	60.59 +1.48%	XI.59 +0.27%
S 11		2896.3 2	3253.1 0	3408.6 8	3800.6 7	4106.9 2	4290.6 7
		133.99 +4.85%	205.35 +6.74%	218.21 +6.84%	187.00 +5.17%	150.25 +3.80%	52.27 +1.23%
S 10		2762.3 3	3047.7 5	3190.4 7	3613.6 7	3956.6 7	4238.4 0
		96.33 +3.61%	80.75 +2.72%	-13.03 -0.41%	66.17 +1.87%	86.67 +2.24%	121.15 +2.94%

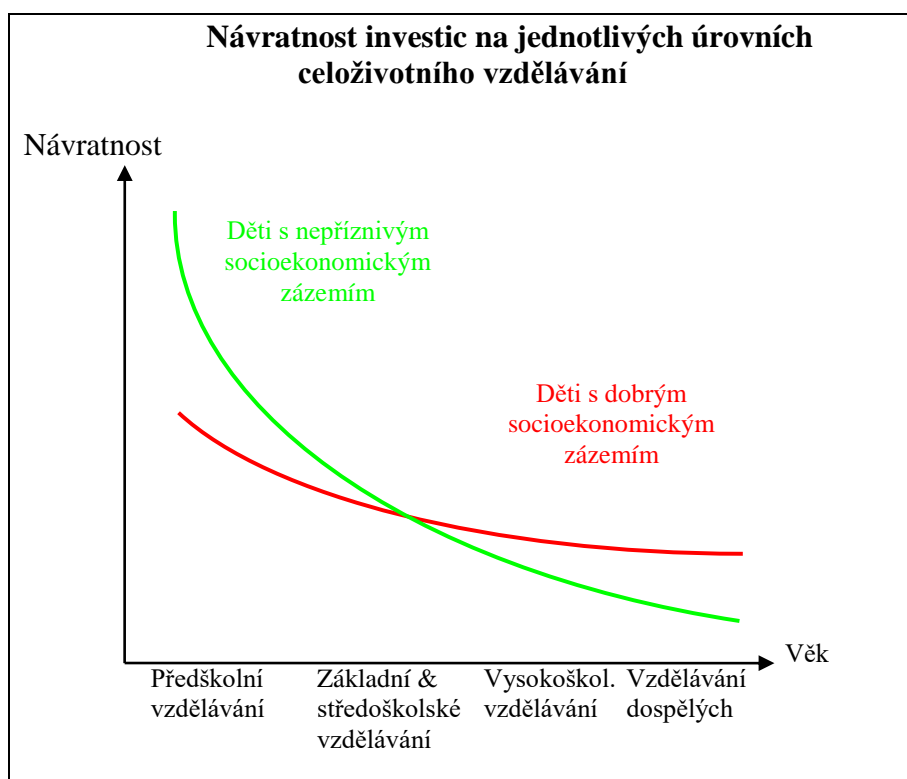

S 9		2666.0 0		2967.0 0		3203.5 0		3547.5 0		3870.0 0		4117.2 5
		186.00 +7.50%		207.00 +7.50%		223.50 +7.50%		247.50 +7.50%		270.00 +7.50%		287.25 +7.50%
S 8b		2480.0 0		2760.0 0		2980.0 0		3300.0 0		3600.0 0		3830.0 0
		-184.03 -6.91%		-95.82 -3.36%		-115.54 -3.73%		-138.20 -4.02%		-159.18 -4.23%		-182.25 -4.54%
S 8		2664.0 3		2855.8 2		3095.5 4		3438.2 0		3759.1 8		4012.2 5
		204.03 +8.29%		155.82 +5.77%		205.54 +7.11%		368.20 +11.99%		514.18 +15.85%		584.75 +17.06%
S 8a		2460.0 0		2700.0 0		2890.0 0		3070.0 0		3245.0 0		3427.5 0
		-126.13 -4.88%		-125.85 -4.45%		-127.64 -4.23%		-139.40 -4.34%		-108.25 -3.23%		-140.34 -3.93%
S 7		2586.1 3		2825.8 5		3017.6 4		3209.4 0		3353.2 5		3567.8 4
		41.95 +1.65%		41.94 +1.51%		41.95 +1.41%		41.96 +1.32%		12.1 +0.36%		32.10 +0.91%
S 6		2544.1 8		2783.9 1		2975.6 9		3167.4 4		3341.2 4		3535.7 4
		0.00 +0.00%		0.00 +0.00%		XI.99 +0.40%		107.86 +3.53%		149.81 +4.69%		116.05 +3.39%
S 5		2544.1 8		2783.9 1		2963.7 0		3059.5 8		3191.4 3		3419.6 9
		113.86 +4.68%		83.91 +3.11%		95.89 +3.34%		77.91 +2.61%		101.88 +3.30%		162.07 +4.98%
S 4		2430.3 2		2700.0 0		2867.8 1		2981.6 7		3089.5 5		3257.6 2
		167.80 +7.42%		159.41 +6.27%		166.01 +6.14%		131.83 +4.63%		172.00 +5.90%		259.17 +8.64%
S 3		2262.5 2		2540.5 9		2701.8 0		2849.8 4		2917.5 5		2998.4 5
		102.07 +4.72%		266.27 +11.71%		343.58 +14.57%		395.73 +16.13%		367.56 +14.41%		352.56 +13.32%
S 2		2160.4 5		2274.3 2		2358.2 2		2454.1 1		2549.9 9		2645.8 9

Platnost tarifu: 1. 7. 2015 - 29. 2. 2016.

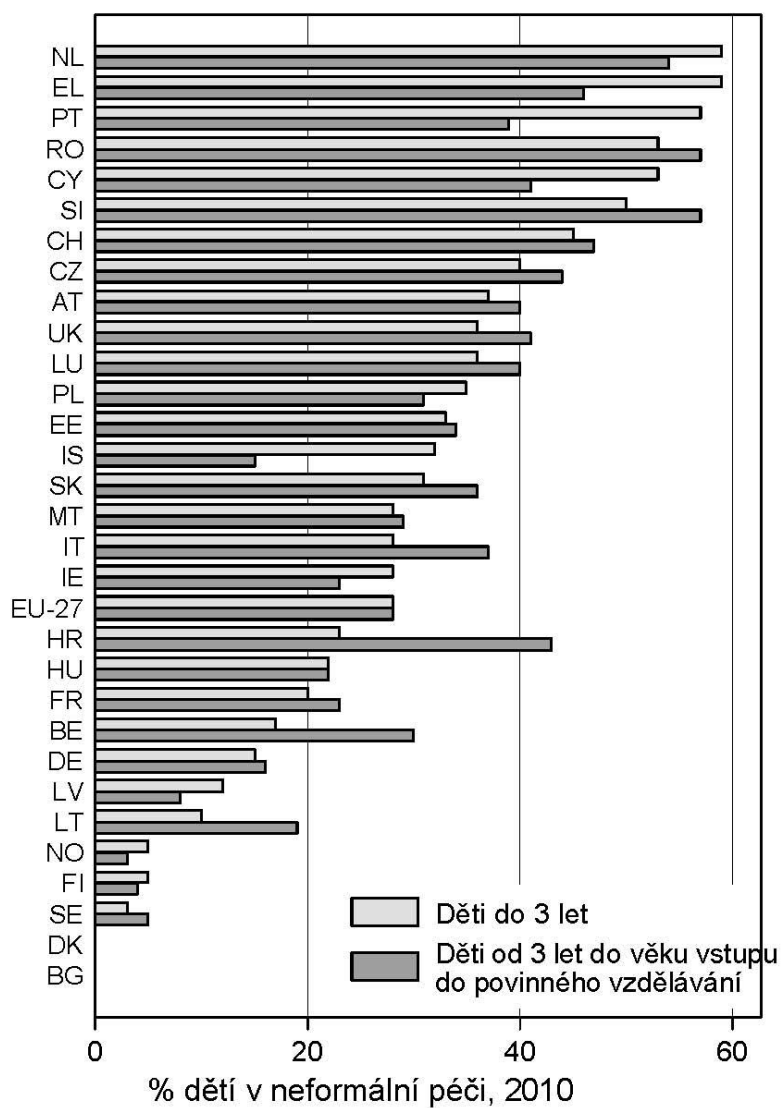
Zdroj: Öffentlicher-Dienst.info, TVÖD SuE 2015b.

Příloha 45 Návratnost investic na jednotlivých úrovních celoživotního vzdělávání

Zdroj: převzato z Evropská komise, 2011, s.8 .

Příloha 46 Podíl dětí v neformální péči podle věkové skupiny dětí a země v roce 2010

Zdroj: European Commission, 2014, s. 28.